OOK IK BEN EEN BLANKE PAPOEA

GERHARDT MULDER

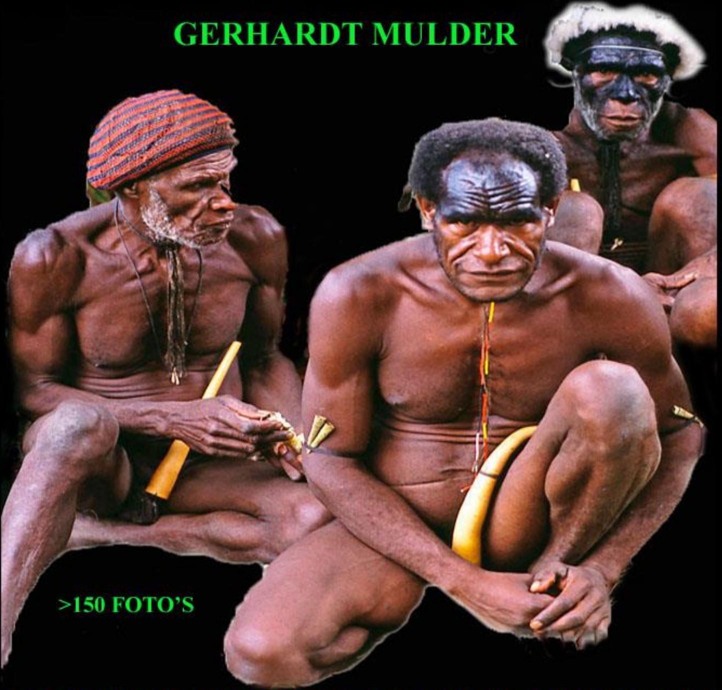

WIJ ZIJN BLANKE PAPOEAAS, DAT KOMT OMDAT DE LATERE MUTATIES GENEN BESCHADIGDEN EN DE MENS OOK MET BIJZONDER WEINIG PIGMENT TOE KON, ZODAT WE EEN BLANKE HUID KREGEN EN BRUINE OGEN, DIE BLAUW EN GRIJS WERDEN. IN HET GEVAL VAN VERLIES AAN PIGMENT HADDEN DIE MENSEN BETERE OVERLEVINGSKANSEN IN GEBIEDEN WAAR WEINIG ZON IS EN JE ZIET DAT HOE NOORDELIJKER JE KOMT, HOE LICHTER DE MENSEN VAN HUIDSKLEUR ZIJN.

JUSTBOOKS

OOK IK BEN EEN BLANKE PAPOEA

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand,
op internet, of openbaar gemaakt in enige vorm
of op enige wijze, hetzij in boekvorm, electronisch,
mechanisch, door fotokopieen, opnamen,
of enig andere manier, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de
auteur of uitgever.

Auteur: Gerhardt Mulder
UItgever: Menner de Uil - Rotterdam
ISBN: 9789079298464

Dit boek is opgedragen aan mijn kleinkind,
de Master in de antropolgie Flo Mulder, zij
was de inspirator voor mij om dit boek te
schrijven

Index kaarten

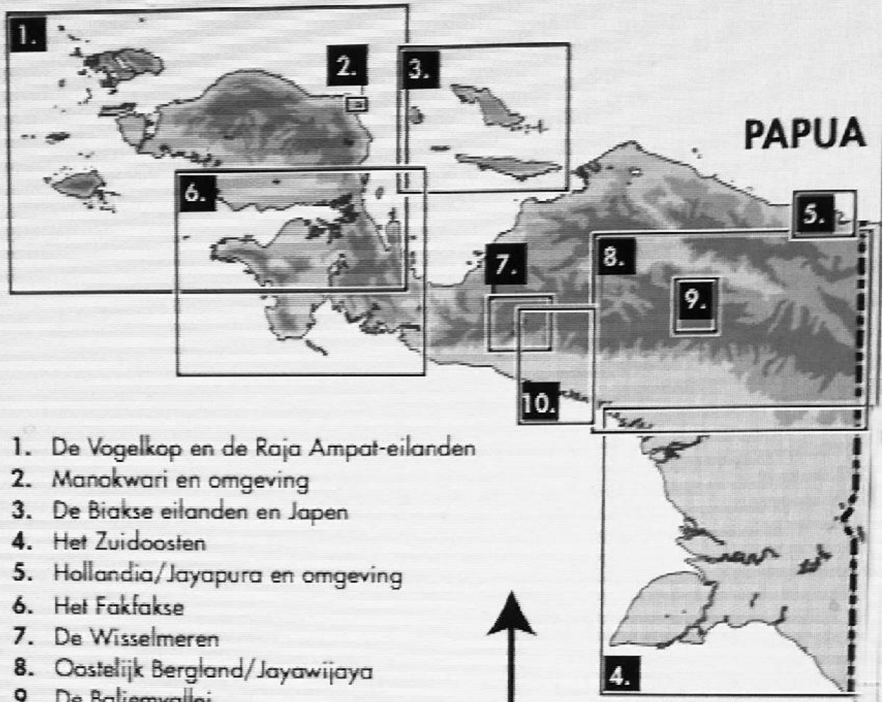

1. De Vogelkop en de Raja Ampat-eilanden
2. Manokwari en omgeving
3. De Biakse eilanden en Japen
4. Het Zuidoosten
5. Hollandia/Jayapura en omgeving
6. Het Fakfakse
7. De Wisselmeren
8. Oostelijk Bergland/Jayawijaya
9. De Baliemvallei
10. Het mijngebied van Freeport
11. Papoea Nieuw Guinea

INDONESIË

Voorwoord.

Papoea is een deel van het eiland Nieuw-Guinea, waarvan het oostelijk deel sinds 1975 officieel de Onafhankelijke Staat Papoea-Nieuw-Guinea heet. De oorspronkelijke bewoners van Nieuw-Guinea en van enkele naburige eilanden zijn de Papoea's, die bestaan uit bijna duizend verschillende groepen en spreken zo'n achthonderd talen. De Papoea's kwamen naar schatting 55.000 jaar geleden vanuit Afrika aan op het huidige Nieuw-Guinea. De zeespiegel was in die tijd veel lager, en de huidige eilanden in de Pacific behoorden in die tijd nog tot het vasteland en waren te voet bereikbaar. De Papoeaas vestigden zich in het huidige Nieuw-Guinea veelal aan rivier of in de buurt daarvan in de Jungle of rimboe. Dat is een enorm bos dat zonder tussenkomst van mensen is ontstaan en een grote aantal soorten aan vegetatie herbergen. Er komen daarin vaak veel bijzondere planten en diersoorten voor. Op één vierkante kilometer tropisch regenwoud staan vaak meer soorten bomen en andere planten dan in heel ons land kunnen worden gevonden. Zo werden in een regenwoud in Maleisië 1152 boomsoorten gevonden in een gebied ter grootte van een halve vierkante kilometer. De Papoeaas die daar in de jungle leven is de mens in zijn meest oorspronkelijke vorm. Wij zijn blanke Papoeaas, dat komt omdat de later mutaties genen beschadigen en de mens ook met bijzonder weinig pigment toe kon, zodat we een blanke huid kregen en bruine ogen, die blauw en grijs werden. In het geval van het verlies aan pigment hadden die mensen betere overlevingskansen in gebieden waar weinig zon is en je ziet dat hoe noordelijker je komt, hoe lichter de mensen van huidskleur zijn. Nu leven we in een tijd dat er mensen bestaan, die zijn zoals wij, maar tegelijk héél anders. Wij leven met de Papoea in dezelfde wereld, maar zij beleven ook die wereld heel anders. Wij kunnen de zeden van de Papoea niet beoordelen, wij kunnen de wereld van de Papoea niet zien, wij hebben het recht niet hun wereld en zeden te beoordelen alsof het onze wereld, onze zeden zijn. Ik doe dat niet, want ik weet van mezelf dat ik een blanke Papoea ben.

Het was rond 1870 dat we met onze donkerkleurige soortgenoten pas echt kennismaakten, dat kwam door de Russische antropoloog en wereldreiziger Nikolaj Mikloecho Maklaj, die meerdere expedities naar het in het Maleis genoemde Hindia-Belanda ofwel Nederlands-Indië maakte en hij beschreef de levensstijl van de bevolking. Als antropoloog wilde hij de mens in al zijn aspecten, zowel fysiek als cultureel leren kennen. Hij had verhalen gehoord en gelezen over zwarte mensen die daar naakt en in een prehistorische toestand leefde. Dat had zijn belangstelling gewekt. Nikolaj was geboren in een tijdelijk arbeiderskamp in de provincie Borovitsji, als zoon van zijn Oekraïense vader, Nicholai Iljitsj Myklucha. Die was een zoon van Stepan Myklukha, een Kozak uit Zaporozj die door Catharina II de titel van 'nobele van het rijk' kreeg. voor zijn militaire heldendaden tijdens de oorlog tussen Rusland en Turkije. Nikolaj **(foto)**, een man van nog geen dertig jaar, ontving zijn opvoeding in Rusland. Hij studeerde eerst in Petersburg, later in de medicijnen te Heidelberg en Jena, hij bezocht reeds als student Spanje en Italië, en ondernam met professor Ernst Heckel een wetenschappelijke reis naar de Canarische Eilanden. Nadat hij zijn studie heeft afgerond, stort hij zich op het natuuronderzoek, en in het bijzonder op de antropologie, de vergelijkende schedelleer en het onderzoek van de verschillende zwamsoorten, waartoe hij eerst naar Abessinië en later naar de oevers der Roode Zee reist. Naar Rusland teruggekeerd, trekt hij door zijn wetenschappelijke verzamelingen de aandacht van de geleerden, en door den invloed van de thans overleden grootvorstin Helena, wordt hij in de gelegenheid gesteld, opnieuw een grote reis te ondernemen, en wel naar Nieuw-Guinea. Generaal Jules Sébastien César Dumont d'Urville, een Franse ontdekkingsreiziger, geboren in Condésur-Noireau, Normandië, vaart het eerst in 1825 met het schip Astrolabe langs de Noordkust van dat eiland van het Westen naar het Oosten. Hij ontdekt op die vaart aan de Noordoosthoek een grote baai, waarvan hij de grenzen echter niet nauwkeurig kan bepalen, omdat hij daar niet

kan ankeren. Omdat de ingang zeer breed is, duidt hij haar aan als diep landwaarts inlopend en geeft haar de naam Astrolabe van zijn schip, en zeilt verder. Zo blijft die baai onbekend tot in onze tijd, en daarom juist wordt deze door Nikolaj uitgekozen, omdat hij hier oorspronkelijke bewoners: Papoeaas, van zuiver bloed hoopt te vinden. Deze volksstam onderscheidt zich door een bijzondere schedelvorming en kroezig haar. Om vooral de eerste nauwkeurig te leren kennen is reeds lang het doel van enkele geleerden. Nikolaj wil zich op die manier met de antropologische en etnografische vraagstukken omtrent dit volk in zijn vaderland bezighouden. Dit is de reden dat hij naar Nieuw-Guinea vaart en met name naar de Astrolabebaai. Zoals gezegd was, is het de invloed van grootvorstin Helena, **(foto)** die hem in staat stelt aan boord van een Russisch oorlogschip daarheen te vertrekken. Van het aardrijkskundig genootschap te Petersburg ontvangt hij de nodige instructie en een kleine geldelijke ondersteuning. Hij verlaat Rusland op de 27e Oktober 1870, aan boord van het Schroefcorvet 'Wilas.' De Commandant van dat schip heeft opdracht om op zijn reis naar China het eiland Nieuw-Guinea aan te doen, de natuuronderzoeker daar aan wal te zetten, op de plek die hij zelf zou kiezen en hem daarbij zoveel mogelijk behulpzaam te zijn. Naar aanleiding van die opdracht zet de commandant koers om Zuid-Amerika door de Stille Zuidzee heen en komt in het begin van September 1871 aan bij het Eiland Nieuw-Guinea, waar hij op verzoek van Nikolaj met het schip de Astrolabebaai binnen vaart. Gedurende de zeereis heeft Nikolaj de tijd nuttig besteed om in den Atlantische Oceaan, in de nabijheid van den evenaar, de temperatuur van het water op duizend meter diepte te bepalen, door welke proefnemingen vroege geopperde stellingen, omtrent een standvastige warmtegraad op een zekere diepte van de Oceaan, volkomen worden bevestigd. Hoe onbeduidend deze ontdekking ook schijnt, het kost hem toch veel moeite en geduld. De thermometer op zo'n diepte neer te laten is niet anders mogelijk, dan bij volkomen windstilte en een geheel gladde waterspiegel: omstandigheden, die men in open zee niet zo vaak aantreft. Gedurende de reis kan Nikolaj

op verschillende plaatsen zoveel mogelijk informatie over Nieuw-Guinea tot zich nemen. Op Samowa, één van de in de vaart gelegen eilanden, lukt het hem twee bedienden aan te nemen. Niemand wilde vanuit Rusland met hem meegaan, want een zekere terugkeer kan hij hen niet garanderen. De één is een Zweed, met de naam Nilson, ongeveer 85 jaar oud, en de ander een Polynesiër, die Nikolaj enkel 'Boy' noemt. Het Schroefcorvet Wilas loopt dan de Astrolabebaai binnen. De Golf van de Astrolabe ligt op 145° 50' Oosterlengte en ongeveer 1° Zuiderbreedte. Met veel geduld en voorzichtigheid wordt een ankerplaats gezocht. Langzaam vaart het schip zó dicht langs het strand als het vaarwater toelaat. Zodat men van de verschansing de door vrees en verwondering zeer schuchtere inlanders in het maagdelijke bos, dat zich tot aan het strand uitstrekte, kan zien. Aan het eind van de baai, ongeveer acht Engelse mijlen van de ingang, wordt een veilige ankerplaats gevonden, en zodra het anker is gevallen, springen Nikolaj en zijn bedienden in een kleine boot en roeien geheel ongewapend naar het strand. Nikolaj springt het eerst aan land, dat ook op de kaart, de naam van 'kust van Nikolaj' krijgt, en hij dringt dadelijk zo'n tien passen in het kreupelhout door en is voor het oog van zijn vrienden verdwenen, die hem van het schip nakijken. 'Terug!' roepen ze hem toe; maar Nikolaj laat zich echter niet weer zien en blijft geruime tijd onzichtbaar. De wilden, die hij van het schip heeft kunnen zien, kan hij niet benaderen: ze zijn gevlucht waarschijnlijk verschrikt door het groot aantal opvarenden, die voor hen blank, gekleed, en blijkbaar vreemde en onbekende wezens zijn. Na een tijdje keert Nikolaj terug, met drie wilden aan de hand bij zich. **(foto, vorige pagina)** Als hij hen echter naar het schip wil brengen, beginnen ze

vervaarlijk hard te schreeuwen, waardoor Nikolaj hen, om geen vijandschap te wekken, weer moet loslaten. Uit een nabijgelegen dorpje zijn, volgens Nikolaj, alle mannen, kinderen en vrouwen gevlucht. Toch besluit hij hier te blijven en verzoekt de Commandant een hut te laten bouwen, waarop die direct opdracht geeft. Binnen een paar dagen is de hut **(foto)** gebouwd, die ruim drie-en-een-halve meter in het vierkant is, en in twee kamers is verdeeld, één voor Nikolaj en de andere voor de twee bedienden. Het is zeer moeilijk de daarvoor benodigde ruimte open te kappen, omdat het bos voornamelijk bestaat uit ijzerhout, waartegen de beste bijl niet bestand is. Na verloop van een week is alles gereed. De officieren hebben rondom het huis **(foto)**

mijnen aangelegd, die elk afzonderlijk of tegelijk kunnen worden ontstoken, ingeval het huisje na het vertrek van het schip, door de wilden mocht omsingeld en aangevallen worden. Reeds op de volgende morgen en kort na zonsopgang wordt men op het schip een zondeling alarm gewaar, dat veel lijkt op tromgeroffel. Het geluid schijnt naderbij te komen, maar er is niets te zien. Eindelijk zien ze op een laag en onbegroeid gedeelte van de kust een lange stoet wilden, die van een roodbruine huidskleur, geheel naakt, maar rijkelijk met veren zijn versierd. **(foto)** Vooraan lopen enkelen met trommen, daarop volgden anderen met verschillende wapens, eindelijk komen er enkelen die iets dragen, wat men vanaf het schip niet duidelijk kan zien, en het geheel wordt gevolgd door een groot aantal mannen en knapen. De stoet begeeft zich naar het strand; daar buigen allen ter aarde en leggen wat ze gedragen hebben neer, waarop ze zich verwijderen. Vanaf het schip laat de kapitein een roeiboot zakken en drie matrozen roeien naar het strand, daar vinden ze een kleine, levend hondje, een jong varken, die beiden aan paaltjes vastgebonden zijn, enkele vruchten, klappers, pisang en zoete aardappelen. Om de wilden

een bewijs van vriendschappelijke gezindheid te geven, neemt de kapitein hun offers aan en leggen op dezelfde plaats enkele voorwerpen, die bij naburige volken zeer kostbaar werden gevonden, en veel liever werden aangenomen dan geld, over welke waarde zij natuurlijk niet konden oorddelen. Tot de voorwerpen behoren onder andere rood katoen, paarlen, goudpapier, lege flessen, blinkende uniformknopen, enzovoort. Niemand raakt echter die zaken aan; die blijven daar de gehele nacht liggen, en de volgenden morgen vindt men ze zelfs onaangeroerd. Elke morgen vertoont zich de stoet met geschenken en telkens in groter aantal. Zij worden steeds aangenomen, maar die men van het schip daar neerlegt, nemen zij niet weg. Zo verlopen vier dagen, alst er opnieuw enkele wilden door officieren die zich aan wal begeven

worden aangehouden. Die laten zich op de grond vallen, schreeuwen, huilen en bewegen zich niet van hun plaats. Het kost grote moeite de wilden een beetje gerust te stellen; men voorziet ze rijkelijk van geschenken, en eindelijk schijnen zij dan ook een beetje vertrouwen in de officieren te krijgen. Dit zijn echter slechts enkelen, die iets van

toenadering lieten blijken, en zelfs als ze de wilden door gebaren te kennen gegeven, dat Nikolaj bij hen zal blijven, beduidden ze dat hij dat niet moet doen, want dat hij dan opgedgeten zou kunnen worden en waarbij ze wijzen op de zachte lichaamsdelen. Met andere wilden een samenkomst te treffen is onmogelijk. Al bezoeken officieren de nabijgelegen dorpen, en bekijken ze het inwendige van de huizen, nooit zien zij vrouwen of kinderen: alle dorpen zijn nagenoeg verlaten. Hoe voorzichtig men bij zulke ondernemingen moet zijn, kan blijken uit het volgende. Later vertelt Nikolaj, dat deze bezoeken van de officieren hem veel nadeel hadden berokkend. Het is namelijk bij de Papoeaas 'adat,' dat zelfs de vader de drempel van het huis van zijn zonen niet overschrijden mag, wanneer de laatste afwezig is; men sluit of grendelt de deur nooit. Het vervblijf van hert schip is spoedig voorbij, en het uur van vertrek nadert. Nikolaj heeft van de commandant en de officieren alle mogelijke hulp ondervonden; zij hebben hem alles, dat zij aan levensmiddelen kunnen missen gegeven, met daarbij een sloep met toebehoren, ingeval hij in de toekomst genoodzaakt mocht zijn te vluchten. Eindelijk nadert dan het afscheid en moet hij met zijne twee bedienden alleen achterblijven. Het is de 9e December, de verjaardag van de vice Admiraal grootvorst Konstantijn Nikolajewitjch. Nikolaj komt aan boord om de godsdienstoefening bij te wonen en tevens om afscheid te nemen. Hij verzoekt de commandant nog tenminste één dag te blijven, maar de toestand van de levensmiddelen gedoogt dat uitstel niet; de commandant besluit nu, het voor die dag gebruikelijke salut van éénentwintig kanonschoten te doen, waarmee hij bij zijn vertrek op de wilden een imponerende indruk wil achterlaten, die voor Nikolaj heilzaam kan zijn. Het eerste schot valt, de echo rolt zwaar over de bergen; de schoten volgen

elkander snel op. Als een vreselijk onweer dreunen zij over het strand en de oorzaak daarvan is voor de wilden dat geheimzinnige schip. Later vertelt Nikolaj, dat door die saluutschoten alle inwoners naar de bergen zijn gevlucht en eerst, pas na lange tijd, terugkeerden. Later, als hij vriendschap men hen sluit, hadden ze bij onweer altijd gevraagd of het schip soms in de nabijheid was. Zij houden dit laatste voor een bovennatuurlijk wezen en doen de drie achtergeblevenen niets aan, uit vrees dat het schip, waaruit de donder voortkwam, terug zal keren. Het

corvet licht het anker, vaart weg, en Nikolaj blijft bedroefd en ziek achter. Een jaar ging voorbij en in die tussentijd komen Russische oorlogsschepen in de nabijheid van het eiland; in Australië, Nieuw-Caledonië worden berichten ingewonnen, maar niemand heeft in die tijd niets omtrent het lot van de reiziger Nikolaj vernomen. Eerst in September 1872, juist na verloop van een jaar, verschijnt in een Engels blad het bericht, dat een walvisvaarder in de Astrolabebaai is geweest, de natuuronderzoeker Nikolaj echter niet heeft gezien en zelfs niets van zijn hut heeft bespeurd. Naar aanleiding van deze treurige tijding krijgt de commandant van het schip **(foto)** ‘Isumrud’, in het Nederlands ‘Smaragd’, uit Petersburg bevel om dadelijk naar de Astrolabebaai te stevenen en Nikolaj op te zoeken, als hij nog in leven is, en zo niet, tenminste zijn werken te redden, die hij volgens afspraak op een bepaalde plaats zou begraven hebben. In December, dus na een reis van drie maanden, komt het schip in de Astrolabebaai aan; een zeeofficier, die zich met Nikolaj aan boord van het schroefcorvet

‘Wilas.’ bevonden had, maakt de reis mee, om bij het opsporen de plaats, waar de hut gezet is, behulpzaam te zijn. Eindelijk loopt de Isumrud de Astrolabebaai binnen. Allen, officieren en matrozen, hebben hun blik onafgebroken naar den oever gewend, maar geen enkel schepsel laat zich zien. ‘Daar!’ roept plotseling een officier, die zijn kijker naar de kust gericht heeft: ‘Nikolaj, Nikolaj leeft! Ik zie de Russische vlag van een boom waaien.’ Dadelijk wordt in die richting koers gezet. Dan ontdekken ze in een inlandse sloep, die niet meer dan een uitgeholde boomstam is, drie wilden met in hun midden hun

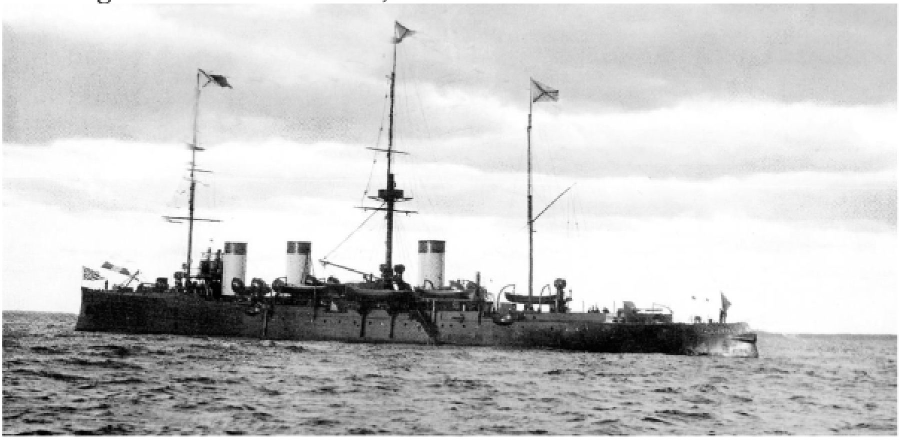

landgenoot. Na een driewerf luid ‘Hoera!’ wordt een boot te water gelaten, die Nikolaj aan boord brengt. Als hij daarna wordt uitgenodigd in de officierssalon te komen merkt men pas, dat het hem uiterst moeilijk valt zich te bewegen. Hij moet gedragen worden, want de ellendige toestand, waarin hij zich bevindt, laat zich nauwelijks beschrijven. Nog jong in jaren, schijnt hij zwak en afgeleefd als een grijsaard. Zijn gezicht is vol rimpels, die getuigen van grote ontberingen, zorgen en ziekten. Zijn lichaam, handen en voeten zijn overdekt met wonden; zijn kleding bestaat uit lompen. Direct voorziet men Nikolaj van het nodige en ze vragen natuurlijk naar zijn metgezellen of bedienden. Hij antwoordt: ‘Boy is na drie maanden overleden en Wilson ligt op sterven. Het bericht van de wilden, dat ze die morgen rook uit zee hadden zien opstijgen, en mijn verzekering dat het een Russisch oorlogschip was, dat ons kwam afhalen, hebben mij van de dood gered.’ Nikolaj is zeer zwak en wanhoopt aan zijn herstel. Natuurlijk wordt Wilson dadelijk afgehaald, en pogingen in het werk gesteld tot zijn genezing. De Isumrud blijft hier slechts vijf dagen voor

anker, gedurende welke tijd dikwijls gelegenheid is aan wal te gaan. Klaarblijkelijk zijn de wilden nu veel minder bevreesd dan tijdens het verblijf van de Wita, maar op het schip komen ook nu niet zonder geleide van Nikolaj. De bezoekers van het schip worden steeds met geschenken overladen, men geeft de wilden beschuit, suiker, tabak en kleren volgens de op Europese mode. Natuurlijk zijn die kledingstukken niet uitgezocht, en passen dikwijls in het geheel niet bij elkaar; menigeen loopt bijvoorbeeld met een hoed en matrozenhemd, anderen weer met 'n officiersrok over het naakte lijf. Allen hebben de handen vol geschenken en toch schijnen zij niet geheel tevreden. Eén der Papoeaas kan zich niet bedwingen; hij wijst op een roodgeverfd stuk hout; blijkbaar bevalt hem de rode kleur; men geeft het hem en nu zijn de wilden niet te houden. Zij besmeren zich met de rode olieverf, die men hun geeft, zo ook het aangezicht, het lichaam en zelfs de pas ontvangen kledingstukken. Op heel hun lijf moeten rode strepen worden aangebracht en dan pas zijn ze tevreden, ze springen, dansen en keren verheugd naar huis terug **(foto)**. Een volgend bezoek loopt niet zo gelukkig af. Nauwelijks hebben ze het schip betreden, of hun oog valt op een grote levenden os, die zich aan boord bevindt en zeer grote horens heeft. Hun schrik daarvoor is zo groot, dat aan een langer verblijf op het schip niet te denken valt. Uit angst en wanhoop springen ze in het water en vluchten zwemmend naar het strand. Als de Russische officieren een bezoek aan de Papoeaas brengen moet Nikolaj hen ook vergezellen. De hutten worden niet meer verlaten en ze krijgen hun vrouwen en kinderen te zien, die evenals de mannen bijna geheel naakt gaan en men toont hun het huisraad en andere zaken. De hut van Nikolaj is ongeschonden gebleven; slechts op een boomstam vinden ze het opschrift 'Yci' met een benedenwaarts gekeerde pijl, wat zeggen wil dat, als men Nikolaj niet

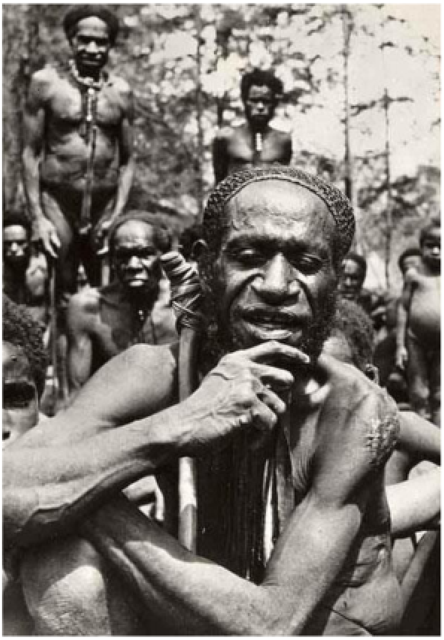

levend had teruggevonden, men daar ter plaatse moet graven, als zijnde daar zijn schatten en laatste geschriften verborgen zijn. De vijfde verblijf dag verstrijkt, alles is tot vertrek gereed, maar Nikolaj bevindt zich nog aan wal. Spoedig echter komt ook hij opdagen en vertelt dat zijn afscheid van de Papoeaas zeer vriendschappelijk is geweest; dat zij hem zelfs gesmeekt hebben bij hen te blijven en als dat niet kan, dan toch in de toekomst terug te komen. Het schip licht het anker, en vanaf het strand wordt op verschillende plaatsen het geluid van trommen gehoord. Aan boord heerst diepe stilte en Nikolaj vertelt dat het treurmuziek is, dat de Papoeaas alleen bij plechtigheden van zeer treurige aard spelen. Bijvoorbeeld bij het overlijden van een stamhoofd.

Het volgende schetst in korte trekken Nikolaj's wedervaren, nadat hij op het eiland aan wal ging. Toen het Schroefcorvet 'Wilas' uit het zicht was verdwenen, verschenen op dezelfde dag de Papoeaas in groot aan-

tal in zijne onmiddellijke nabijheid. Allen waren op verschillende wijze gewapend. **(foto)** Het was duidelijk, dat thans alle vrees van hen geweken was, want zij kwamen, al schreeuwende, zeer dicht bij het huis, maar overschreden de kring van de aangelegde mijnen niet. Zij hadden gezien, hoe die waren samengesteld, maar waagden het niet, ernaar te graven. Zo werd Nikolaj enige tijd door de wilden voortdurend beloerd, om zo te zeggen, gevangengehouden. Toen zij echter zagen, dat hij volstrekt geen vrees aan de dag legde, maar zich vrij bewoog en deed alsof ze er niet waren, nam hun aantal langzamerhand af. Daarna stelde Nikolaj pogingen in het werk om met de Papoeaas van het meest nabij gelegen dorp **(foto)** in onderhandeling te treden.

Omdat hij steeds alleen en schijnbaar ongewapend tot hen kwam, gelukte het hem spoedig vriendschap te sluiten. Hun wederzijdse ontmoetingen hadden echter nog altijd in de nabijheid van zijn huis plaats; Nikolaj kon zich niet ver van huis verwijderen, daar het misschien geplunderd zou worden; de bedienden konden niet met vuurwapens omgaan. Daarbij kon hij de wilden geen toegang tot hun huis verlenen, opdat zij niet, verleid door hetgeen zij daar aanschouwden, de één of andere aanval zouden beramen. Zo verliepen

de eerste twee maanden, gedurende welk tijdsverloop de wilden hem menigmaal, als bewijs van hun vriendschap, klappers, pisang, zoete aardappelen en stukjes geroosterd vlees brachten, en telkens, tot hun grote vreugde, met stukjes rood katoen of koralen werden beloond. Ook als hij zich wat verder van huis waagde, nam Nikolaj altijd een kleine reiszak met dergelijke zaken mee, zo ook goudpapier en spijkers. Voor die zaken, die hij altijd in geringe hoeveelheid uitdeelde, bijvoorbeeld stukjes katoen niet groter dan twee duim in het vierkant, kon hij alles wat hij nodig had bekomen. Grotere voorwerpen, zoals messen, gaf hij eerst later, zeer zelden, en altijd in ruil tegen zaken, die voor zijn verzamelingen van wezenlijke waarde waren. Na verloop van twee maanden bezocht hij voor het eerst het nabijgelegen dorp; hij gaf echter vooraf kennis van zijn voorgenomen bezoek, zodat de wilden zich zouden kunnen voorbereiden, en hun vrouwen en kinderen zich konden verschuilen. Later gaf hij, als hij onverwacht in de nabijheid van een dorp kwam, door een schel fluiten, kennis van zijn nadering,

tot zij zich eindelijk in zoverre aan hem gewend hadden, dat zij hem ook hun vrouwen en kinderen toonden. **(foto)** Eéns wilde hij in een dorp overnachten; dit stonden de Papoeaas hem evenwel niet toe; zij verlangden, dat hij hen verla-ten zou en dreigden gebruik te zullen maken van hunne wapenen. Hij bleef staan, bewoog geen spier, liet zich op den grond vallen, en hield zich alsof hij sliep. Nu hoorde hij, dat men overlegde, hoe met hem te handelen, maar ten slotte liet men hem toch met rust. Hoe koen en gewaagd het ook was, hij moest zo te werk gaan; hoe zou hij hen anders kunnen naderen en hun levenswijze leren kennen? Zijn beste vriend onder de wilden kon hem daaromtrent niets mededelen, daar hij de taal niet verstond. Na een verblijf van drie maanden had hij het vreselijke ongeluk zijn kleine 'boy' te verliezen. De knaap overleed aan een kwaadaardige koorts. Het lijk moest nu ter aarde besteld worden, en wel zó, dat de Papoeaas er niets van gewaar werden, daar zij anders geloofd zouden hebben, dat hij de knaap vermoord had. Het lijk echter gedurende den nacht te begraven, was in die harde grond en met de ondermijnde krachten van de beide aan koorts lijdende, mannen, onmogelijk. Daarom besloot Nikolaj het lijk, naar zeemansgebruik, in den Oceaan neder te laten. Het werd in een

zak genaaid, en met enkele stenen erbij gevoegd in een boot gebracht. Toen zij op enige afstand van het strand gekomen waren, zag Nikolaj een groot aantal wilden, die zich in sloepen, bij fakkellicht met visvangst bezighielden. **(foto)** Dit trok zijn opmerkzaamheid daar zij toch, na het invallen der duisternis, hun hutten niet meer plachten te verlaten, en het was juist een zeer donkere nacht. Om hen echter terstond naar hun dorpen te doen terugkeren, gebruikte hij voor de eerste maal een vuurwapen. Hij deed een los schot; het lichte rollen van de echo, een kleine herinnering aan de kanonschoten van het schip, joeg hen inderdaad uit elkaar, en na een kort gebed werd het lijk in den schoot der golven neergelaten. Nikolaj was het die de Papoeaas als eerste goed had leren kennen.

Zo'n zestig jaar later, in juni 1938, naderde de rijke Americaanse zoologist en philanthropist Richard Archbold. met zijn watervliegtuig **(foto)** van het destijds nieuwe type Consolidated PBY Catalina, waarvan hij in het eerste civiele exemplaar mocht vliegen, het Maokegebergte.

Hij had gehoord dat het door de Indiërs Pegunungan Maoke; werd genoemd wat 'besneeuwde bergen betekende'. Hij trok hij zijn toestel op en toen hij over de bergrug heen was zag hij beneden zich een prachtige groene vlakte, waaruit de bergwand zich het zilveren lint vertoonde van de Mamberamorivier, ook wel Baliemrivier genoemd,

die hier weer uit de bergwand tevoorschijn kwam. Met een beheerste glijvlucht liet hij zijn kist op het water landen en als uit het niets kwam een lange uitgeholde boomstam met zeker twaalf zwarte mannen op hem afschieten De Papoeaas zijn de oorspronkelijke bewoners van het eiland Nieuw-Guinea en enkele naburige eilanden. Ze wonen verspreid over twee landen; Indonesië, met name de provincies Papoea en West-Papoea, en voor het jaar 2000 samen Irian Jaya en Papoea-Nieuw-Guinea. Daarnaast wonen er door emigratie Papoeaas in de westerse wereld, vooral in ons land. Nieuw-Guinea wordt bewoond door bijna duizend verschillende stammen en er worden ruim 800 talen

gesproken, die in twee taalgroepen worden onderverdeeld. Het is een verschillende groep van Papoeatalen en Austronesische talen. De Baliemvallei, in Indonesisch: Lembah Baliem genoemd is een hooggelegen vallei in het centrale berggebied van de provincie Papoea. De vallei heeft inmiddels bijna 120.000 inwoners. De enige grote plaats in de vallei is Wamena, die heeft een drukbezochte markt. **(foto)** De vallei wordt doorstroomd door de bovenloop van de Noordelijke

Baliem rivier. Tijdens de daaropvolgende expeditie verliep het eerste contact met de bevolking hartelijk, hoewel er tijdens een schermutseling twee Dani's werden doodgeschoten. Die waren al eerder in contact gekomen met blanken, onder andere tijdens de Lorentz expeditie in 1909 en 1910, en tijdens de Kremer expeditie in 1921-1922. De Baliemvallei werd echter tijdens beide expedities gemist en bleef tot 1938 onontdekt. De vestiging van blanken in de Baliemvallei bleef uit tot na de Tweede Wereldoorlog.

Tijdens de oorlog werd door de geallieerden wel onderzocht of het mogelijk was er een vliegstrip in te richten, dit plan is echter nooit

uitgevoerd. Precies een week nadat op 7 mei 1945 de Duitse generaal Alfred Jodl de overgave in de Franse plaats Reims ondertekent, waarna de tweede wereldoorlog is afgelopen vindt er in de Baliemvallei een verschrikkelijk ongeluk plaats waarbij éénentwintig inzittenden van een vliegtuig om het leven kwamen. Drie inzittenden overleefden de

crash en werden met veel moeite en ontberingen gered. Eén van de overlevenden was een vrouw: korporaal Margaret J. Hastings die in de McMaster Street 106 in het dorp Owego woont, gelegen in Tioga County, in de Southern Tierregio van New York. Margaret groeit op in Owego en ze studeert af aan de Owego Free Academy en is daarna tien jaar lang privésecretaresse. Ze heeft het voornemen nooit te trouwen, is erg onafhankelijk en ze heeft twee jongere zussen. Haar moeder sterft als ze een tiener is, en dus is Margaret vaak als een moeder voor haar twee zussen. Als die wat ouder zijn, Margaret is dan dertig jaar,

denkt ze; Ik moet wat anders gaan doen en dat is het moment waarop ze zich in januari 1944 bij het Women's Army Corps aanmeldt, een tak van het Amerikaanse leger die zich toelegt op het doen van secretarieel werk en ander soort logistiek werk op legerbases in heel Europa en de Stille Oceaan. Iemand als Margaret, die een opleiding tot secretaresse heeft gevolgd, zou uiteraard door haar vaardigheden leiden tot een secretaresse op de militaire basis en dat is precies wat er gebeurt. Ze wordt gestationeerd in een plaats genaamd Hollandia, in Nieuw-Guinea. Dit is in 1945, feitelijk nadat de tweede wereldoorlog grotendeels voorbij is, maar de Pacifiste oorlog nog steeds erg actief is. Nieuw-Guinea is op dat moment grotendeels ontdaan van Japanse strijdkrachten, maar naar schatting leven er nog steeds zo’n tienduizend van hen in de jungle, afgesneden van de rest van het Japanse

leger. Je kan dus stellen dat Nieuw-Guinea een zeer gevaarlijke plaats is. Hollandia heet nu Jayapura en ligt aan de noordkust van Nieuw-Guinea. Dat is in die tijd en zelfs tot op de dag van vandaag een grotendeels onbekend, diep regenwoud, met enorme aantallen individuele inheemse stammen. Velen van hen zijn tot de jaren veertig nooit in contact gekomen met wat wij de moderne wereld noemen. En het leven in Hollandia is echt heel zwaar. Ik vind het spectaculair mooi, maar de omstandigheden zijn echt wreed. Bij de leden van het Women's Army Corps is de mening dat er de grootste variatie is dat er vijf verschillende soorten junglerot waren waar je last van kan hebben. Ze hebben enorm hard gewerkt, liefst zes en een halve dag of meer per week tijdens de oorlogsinspanningen. Er zijn daar spinnen zo groot als borden, zeggen ze, en dat is het makkelijke gedeelte. Eén van de manieren waarop de agenten op de proppen komen om voor de militairen een vorm van ontspanning en amusement te creëren, is door naar de onlangs herontdekte vallei van Shangri-La te reizen. Het woord komt waarschijnlijk uit het boek Lost Horizon, een roman geschreven in 1933 door auteur James Hilton. Shangri-La verwijst in dat boek naar een fictieve plek en het zou een soort idyllische plek op aarde moeten zijn. Het is verborgen, het is onaangetast door de tijd. Je kan met enige fantasie het verband zien tussen het gebied waar ze overheen vliegen, wat een diepe vallei is, en waarom ze het Shangri-La zouden noemen. Het is een vallei ongeveer tweehonderdveertig kilometer ten zuid-westen van Hollandia. Onlangs is militair personeel over dit deel van de bergen gevlogen en die hadden deze vallei ontdekt bestond. Normaal vermijden ze de bergen, maar op de één of andere manier vliegen ze er uiteindelijk doorheen en daar beneden ligt een vallei waarvan de piloten direct de unieke schoonheid zien. Margaret die die verhalen hoort wil ook die vallei weleens zien en zo vliegt ze mee met een groep **(foto, pagina 19)** in een Douglas C-47 Skytrain. **(foto, vorige pagina)** Dit is een transportvliegtuig en Margaret zit achterin vlak naast een soldaat genaamd luitenant John McCollom. Het duurde vijf-envijftig minuten om de top van die berg te bereiken en op ongeveer drieduizend meter hoog. Om de vallei te bereiken, moet je eigenlijk tussen de bergen vliegen en op een hoogte die hoog genoeg is om daadwerkelijk in de wolken te zijn, zodat je niet echt de weg naar binnen kan zien. Margaret's directe baas, Kolonel Peter Prossen was al eerder naar de vallei gevlogen en kent de weg naar binnen, maar om welke reden dan ook besluit hij de besturing over te dragen aan zijn

copiloot, die nog nooit de vallei in was gevlogen. De kolonel praat met mensen en heeft plezier, hij heeft waarschijnlijk het moeilijkste deel van de vlucht overgelaten aan deze veel, veel minder ervaren piloot, majoor Nicholson. In de vallei is altijd een harde wind, met opwaartse

en neerwaartse luchtstromen. Het is een vrij smalle pas en al vanaf de eerste vluchten is het credo: 'Laat geen onervaren piloten dit doen!' Dat dat wordt die dag in de wind geslagen en dan voltrekt zich het vonnis. John McCollom **(foto, tussen Danipapoeaas)**, die door de voorruit kijkt, hij zit achter in het vliegtuig naast Margaret en hij ziet wat ook de piloot ziet. Tot zijn schrik ziet hij de berg voor hem opdoemen. Nicholson trekt neus van de Skytrainop en probeert voldoende hoogte te winnen om de berg te ontwijken en over de top te gaan. Dat lukt niet, en ze vliegen rechtstreeks tegen de zijkant van een berg, midden in de jungle. Het vliegtuig explodeert in een bal van vlammen. John, door een wonder, raakt helemaal niet gewond. De achterkant van het vliegtuig breekt bij de botsing af en hij kan eruit kruipen, net als Margaret. Achter haar loopt er nog iemand naar buiten, zijn naam is sergeant Kenneth Decker. Margaret raakt zeer ernstig verbrand aan haar benen,

en Decker heeft een wond aan zijn hoofd en brandt op zijn rug. McCollom kan stemmen horen in het vliegtuig, en dus gaat hij terug naar het vliegtuig en slaagt erin twee meisjes van de WAC's naar buiten te brengen. Maar die zijn ernstig verbrand. Ze hebben geen idee waar ze zich op de berg bevinden, het regent en die nacht dekken ze zichzelf toe met dekzeilen. Als ze ‘s morgens opstaan zijn de verbrande meisjes gestorven. Margaret raakt zelfs in paniek als ze haar vriendin ziet en ze zegt: ‘Oh mijn God, oh mijn God, ze is dood!’ Tijdens de crash was Margaret haar schoenen kwijt-geraakt dus trekt ze de schoenen uit van

haar overleden vriendin. Ze voelt zich echt vreselijk en weet achteraf niet wat John met de lichamen van de meisjes heeft gedaan, Ze denkt dat hij de lichamen gewoon met een zeil heeft bedekt. Hij was ook helemaal in de war, want de tweelingbroer van John zat met hem in de Skytrain en is één van de doden. John neemt de leiding van de groep, hij klimt in een boom en ziet dat er een open plek in de vallei is. Hij zegt: ‘Kom op, we moeten de berg af naar de vallei, ze kunnen ons nooit vinden als we hier in de jungle blijven.’ Het is geen gemakkelijke afdaling, twee van hen zijn ernstig gewond en Margaret zo erg dat ze op sommige punten moet kruipen. Ze vinden een droge rivierbedding, en dat is wat ze gebruiken om deze heuvel af te komen. Het regent regelmatig en soms zit er echter water in en kunnen ze hun dorst lessen. Het duurt enkele dagen voordat ze beneden zijn bij de open plek. Dit blijkt gecultiveerd land te zijn, een aardappelveld, aangelegd door de inboorlingen die in de vallei wonen. (foto. Dat zijn mensen van de Yali- en Danistam en ze hebben een dorp heel dichtbij. Die eerste nacht dat ze daar zijn maken ze contact ons blanken die ze nog nooit eerder hadden gezien. De Papoeaas in de vallei leven echt in het stenen tijdperk. De mannen dragen uitgeholde kalebassen om hun geslachtsdelen te bedekken, en ze gebruiken pijl en boog om met elkaar

te vechten, en de bogen zijn vlekkeloos. Ze leven letterlijk in een millennium van mensen die net in hun wereld zijn beland. Ze zijn wat angstig maar ook nieuwsgierig en het is duidelijk te merken dat ze denken dat ze goden of geesten zijn, omdat geesten een enorme rol spelen in de cultuur van de mensen in de vallei. En dus waren deze mensen met een lichte huidskleur die kleding droegen zo'n mysterie voor hen dat ze geen onmiddellijke noodzaak zagen om hen te doden. Natuurlijk was al snel bekend dat de Skytrain was neergestort en als snel vliegt er een vliegtuig zo laag mogelijk over de vallei en gedrieën beginnen ze zwaaien met hun armen. De piloot heeft hun gezien hij wiebelt en kantelt zijn vlegels van links naar recht. ‘Hij heeft ons gezien,’ zegt John opgelucht. ‘Er zal nu wel hulp komen.’ Hij realiseert zich echter wel dat het bijna onmogelijk is om bij hen te komen, Om een paar honderd kilometer door de jungle te lopen om hen hier weg te halen is onmogelijk. De piloot wordt met gejuich in Hollandia ontvangen en gelijkgaat het nieuws via de radio in de VS over deze gruwelijke vliegtuigcrash en het verhaal van deze drie overlevenden die vastzaten in deze jungle. Het resultaat is dat er twee oorlogscorrespondenten zijn, die vliegen om de beurt op bevoorradingsmissies naar de vallei om in te checken bij de drie overlevenden, en om er zeker van te zijn dat alles in orde is, en dat doen ze via de radio. Ze namen transcripties op en stelden vragen aan Margaret en de andere twee daar beneden. Dan vlogen ze terug, schreven hun verhalen, stuurden die op naar de VS, daar werden ze opgepikt door de Associated Press en verschenen de artikelen in kranten door het hele land. De Amerikaan Alexander Cann **(foto)** werkte bij de Nederlands Indische Informatiedienst als oorlogscorrespondent en die verzamelde de moed om daar bij de overlevende, te worden gedropt. Het was zijn allereerste parachute sprong en Margaret zag dat hij ronddraaide in de lucht en met een behoorlijk smak terechtkwam in het aardappelveld. De reddingswerkers renden erheen en verwachtten een dode man te zien, maar Alexander was niet dood, hij was stomdronken. Hij had

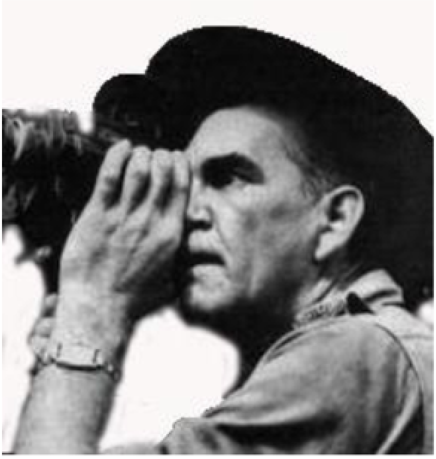

zoveel whisky gedronken dat hij het lef had om uit het vliegtuig te springen. Hij woonde twaalf dagen bij de overlevenden, maakte een heleboel foto's en films dergelijke van de inboorlingen, de reddingswerkers en overlevenden om de redding te documenteren. **(foto: Margaret met Danikrijger)** Onderwijl realiseerde de militaire basis in Hollandia dat er een reddingsmissie plaats zou moeten vinden. Het is niets anders dan dichte bossen, het landen van een volledig militair vliegtuig, en de behoefte aan een landingsbaan en zo, is gewoon onmogelijk. Het idee van redding komt dus eigenlijk neer op één ding: het inzetten van parachutisten. Mitchell: Earl Walter, een gespierde één metertachtig lange militair die dacht dat hij de strijd wilde aangaan, maar zijn grootste verdienste werd het in leven houden van deze drie overlevenden van een vliegtuigcrash. Samen met enkele Filipijns-Amerikaanse parachutisten, waaronder ook medici, werd hij gedropt op het aardappelveld. Earl was geweldig. met de medici en de parachutisten die hij meebracht, deze ongelooflijke groep vrijwilligers wilden alles doen wat mogelijk was, omdat de drie veilig 'thuis' te brengen. Maar de kwestie was: Hoe? De officieren op de militaire basis waren wanhopig, ze dachten erover om misschien opnieuw troepen over land te sturen, 240 kilometer door de jungle, maar dat vonden ze veel te gevaarlijk. Als we het op die manier doen, zullen we uiteindelijk nog een aantal mensen verliezen. Ze waren dus echt hun hersenen aan het pijnigen, en één van hen kwam op het idee van een zweefvliegtuig. Dit was op andere plaatsen met succes gedaan en in Europa aanzienlijk gebruikt, zweefvliegtuigen. Ze werden door vliegtuigen naar binnen gesleept en vervolgens vrijgelaten, en ze konden geruisloos vliegen en grote afstanden afleggen, afhankelijk van het weer en dergelijke. En ze konden troepen vervoeren, ze konden voorraden vervoeren. Dit waren grote zweefvliegtuigen, dit zijn geen kleine zweefvliegtuigen. Het

mooie van een zweefvliegtuig is dat het geen hele landingsbaan nodig heeft om te kunnen landen en opstijgen, zoals een vliegtuig dat zou doen. Maar hij heeft nog steeds een plek nodig om te landen; hij kan niet in een jungleboom of een tropisch bos of iets dergelijks landen. Maar ze zagen genoeg potentieel in de vallei dat ze dachten dat ze een zweefvliegtuig konden landen, en dan liet het vliegtuig het los, cirkelde terug en vloog rond de vallei zodat het zweefvliegtuig zich kon voorbereiden. Maar de groep moest vanuit de Hidden Valley **(foto)**,

waar ze in het begin waren, naar het zweef- vliegtuig lopen, een plaats, die veertig mijl verderop lag. Margaret zei dat het hen drie of vier dagen kostte om daar te komen of zoiets. En de eerste paar dagen zei Margaret dat ze elk half uur moesten stoppen om uit te rusten. Naarmate de tijd verstreek, werd ze sterker, zodat ze anderhalf uur kon lopen zonder te stoppen. Toen ze op de plek waren wat bedoeld was als landingsbaan, voorzagen ze die van felgekleurde parachutes, zodat de piloot iets had om naar te zoeken. En ze hadden twee rechtopstaande palen, en ze spanden een nylon touw over die twee staanders dat vervolgens aan het zweefvliegtuig werd vastgemaakt. Dus zodra het touw op zijn plaats zat en het zweefvliegtuig was ingepakt, kwam het sleepvliegtuig terug en vloog heel laag naar beneden, er zat een haak onder dat vliegtuig, en de haak pakte het nylon touw vast en trok zich omhoog, en met dat touw zou het zweefvliegtuig worden voortgetrokken. Het moment suprême brak aan ze waren echt bang, niet alleen vanwege het vliegtuig zelf, maar ook vanwege het lawaai en het

gebrul van de motor. Per ongeluk raakte één van de parachutes langs de landingsbaan aan de onderkant van het zweefvliegtuig vastgehaakt. Dus zei Margaret: ‘Terwijl we in het zweefvliegtuig zaten, konden we het klappen tegen de onderkant van het zweefvliegtuig horen en toen begon het materiaal aan de buitenkant van het zweefvliegtuig te scheuren. Op een gegeven moment konden we de grond zien.’ Margaret dacht: zou het niet iets zijn als we, na zevenenveertig dagen in de jungle te hebben doorgebracht, worden gedood terwijl we worden gered? In

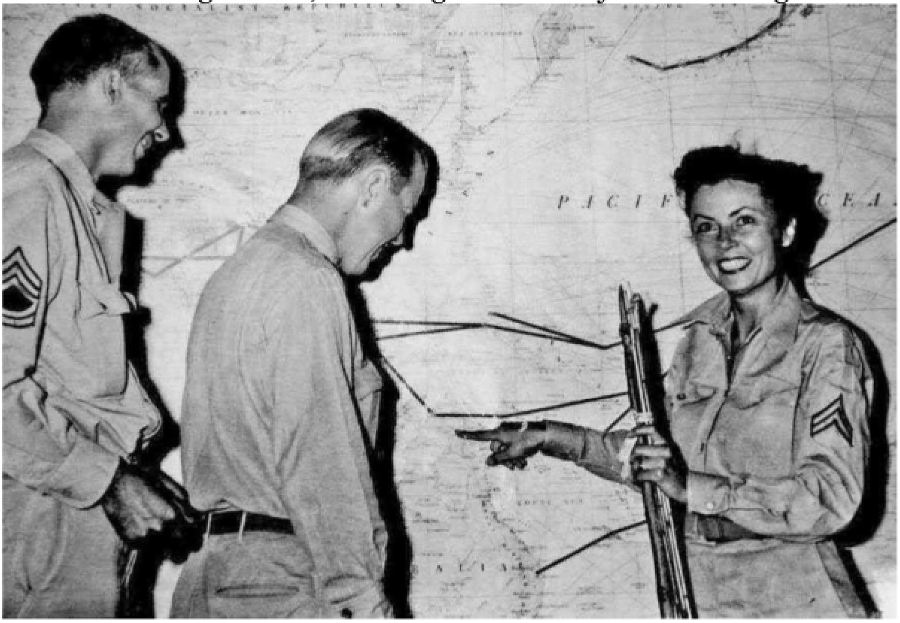

de lucht worden getrokken? **(Foto, vorige pagina: Sergeant Kenneth Decker Luitenant John McCollom en Korporaal Margaret Hastings waren de enige drie overlevenden van de Gremlin Special crash.)** Gelukkig hield het zweefvliegtuig stand en het duurde iets meer dan een uur dat ze op het vliegvel van Hollandia landden. Dit is op zichzelf bijzonder verbazingwekkend. In de eerste plaats was dit een avontuurlijke primeur want er hadden veel dingen mis kunnen gaan. Ze hadden kunnen neerstorten toen ze door de bergen probeerden te komen. Het kan zijn dat ze op die hoogte niet genoeg pk's hadden om te kunnen opstijgen zodra ze het zweefvliegtuig te pakken hadden gekregen, als ze het zweefvliegtuig al te pakken hadden gekregen. Dat was nog iets anders: konden ze het nylon touw daadwerkelijk aan de grijphaak verbinden? Dus al deze dingen hadden

fout kunnen gaan, maar dat gebeurde niet. Gelet op alle ellende hadden de drie overle-venden ook geen verdere tegenslagen verdient.

Met mijn reizen naar Indonesië, Sumatra, Borneo, Java en verschillende kleine eilanden heb ik de Papoea leren kennen en ik hou van zijn natuurlijke aard. Zo leefde hij tot voor kort in zijn natuurlijke staat in de jungle en langs de rivieren in wat wij nu Papoea. Dit boek wil ik dan ook beginnen met de ontdekking van het land van de Papoeaas. Dat gebeurde in 1545 toen de Spaanse ontdekker Yñigo Ortiz de Retes **(afbeelding)** op reis was van het eiland Tidore naar Mexico en onderweg een land aandeed, dat hij Nueva Guinea noemde en voor zijn koning in bezit nam. Het kiezen van die naam is mogelijk te verklaren uit het treffen met de kroesharige bewoners, die door Yñigo werd gehouden. voor negers, zoals hij die had gezien in Afrikaans Guinea, het land dat in West-Afrika is gelegen aan de Atlantische Oceaan tussen Guinee-Bissau en Sierra Leone. De inbezitneming van het eiland, dat ongeveer vierentwintig keer zo groot is als Nederland, bracht geen enkele consequentie met zich mee, omdat Spanje zich in die tijd verder nooit met Nieuw-Guinea heeft ingelaten. Na de verdwijning der Spanjaarden uit onze Archipel, werd het land als

het ware automatisch ingedeeld bij onze bezittingen in het Oosten, maar ook wij lieten het daar de rustig liggen. Wel werden er zo'n twee eeuwen geleden, ter verbreiding van het Christelijke geloof, zendelingen naar onze Nederlands-Indië gestuurd. Zo'n honderd jaar geleden ontdekten we dat in de huidige oerwouden van de Indonesische archipel al tienduizenden jaren een tweevoetige primatensoort leeft uit de familie van mensachtigen, die de ontwikkelingen van de laatste duizenden jaren niet hebben meegemaakt. Die worden door ons Papoeaas genoemd, die lopen en werken daar vrijwel naakt op hun aangelegde akkers en vissen in de daar meanderende rivieren in het behaaglijke klimaat. Ik stel me voor hoe primitief en gelukkig ze daar

leefden in het tropische regenwoud van bijvoorbeeld Borneo of het huidige Nieuw-Guinea, zonder de luchtvervuiling en het geluid van het alsmaar voortrazende verkeer. Wat moet het heerlijk zijn te leven in de rijkdom van de vele plantensoorten, het geluid van de vele fluitende vogels en de schoonheid van de fladderende en zoemende insecten. Toen het voor het eerst door mensen werd bewoond, zo'n 60.000 tot 50.000 jaar geleden, vormde Nieuw-Guinea het noordelijke deel van Sahul of Sahoel. Dat was, een landmassa die ook het Australische continent omsloot. Ook de eilanden ten westen van Nieuw-Guinea waren in die tijd groter en deels aaneengesloten, en vormden stapstenen naar de eveneens aaneengesloten landmassa van Soendaland, het zuidelijke deel van het Aziatische continent. In één van de eerste migraties van vroege moderne mensen vanuit Afrika

trokken deze langs de zuidkusten van Azië, en bereikten zo uiteindelijk over zee de landmassa van Sahoel. Uit de periode voor de Europese ontdekking weet men dat er enige contacten met het oosten van de Indonesische archipel waren. In het Javaanse heldendicht Nagarakretagama uit 1365 wordt het schiereiland bij Fakfak vermeld als Wanin, een vazal van het koninkrijk Majapahit. Dit is de eerste zekere vermelding van Nieuw-Guinea in de literatuur. De sultans van Tidore **(foto, vorige pagina)**, in de Molukken, claimden soevereiniteit over verschillende kustgebieden van Nieuw-Guinea. Tidore is een eiland in de Molukken in Indonesië, vlak bij Halmahera. Het is 116 km² groot en

het hoogste punt is 1730 m. Het was een sultanaat en één van de bekendste sultans was Bakanuku die zich tegen de VOC keerde. Tijdens de heerschappij van Tidore waren de belangrijkste exportproducten van het eiland harsen, specerijen, slaven en de hoog geprijsde veren van paradijsvogels. Sultan Bakanuku kwam in opstand tegen de Nederlandse kolonisatie, en hij noemde zichzelf ‘Sultan van Tidore en Papoea’ tijdens zijn opstand in 1780. Hij dwong loyaliteit af van zowel Molukse als Papoealeiders, vooral die van de Raja Ampateilanden. Na de nederlaag van Tidore kwam een groot deel van het grondgebied dat

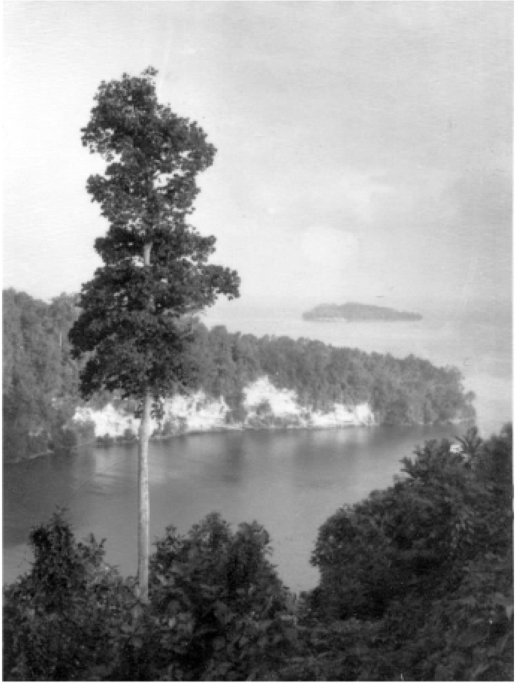

het in het westelijke deel van Nieuw-Guinea claimde onder Nederlands bestuur, als onderdeel van Nederlands-Indië. Wat door ons ooit Westelijk Nieuw-Guinea genoemd werd, heet sinds het jaar 2000 éénvoudig ‘Papoea’, dat onderdeel is van de Indonesische Republiek. Het buurland aan de oostelijke kant van het eiland heet 'Papoea Nieuw-Guinea'. De belangrijkste baai van Papoea is de Geelvink, deze baai is vernoemd naar het fregat ’De Geelvink’ waarmee Jacob Weyland in het jaar 1705 door de baai voer. Eerst nog werd de baai door Weyland ‘De Grote Imbocht’ genoemd en een veel kleinere baai ten noordwesten van Manokwari kreeg de naam Geelvinkbaai, maar omdat later kaartenmakers de handgetekende kaart van Jacob Weyland verkeerd interpreteerden is de naam Geelvinkbaai **(foto)** foutief op de kaart terechtgekomen. Latere cartografen hebben zich hierop gebaseerd. Onder het Indonesische bewind heeft de baai de naam Paradijsvogelbaai gekregen, of in het Indonesisch Teluk Cenderawasih. Op sommige kaarten is de baai als Teluk Sarera aangeduid. In de Geelvinkbaai komen uitgebreide koraalriffen voor. De grote baai ligt in het noordwesten van de

provincie Papoea en ten oosten van de provincie West-Papoea. En al gauw is bekend dat het Papoea volk achtergebleven is in de evolutie van de homo sapiens. Toen de eerste Europeanen in de eerste helft van de 16e eeuw arriveerden maakten de bewoners van Nieuw-Guinea en de omliggende eilanden nog steeds gebruik van houten en stenen voorwerpen. De Portugese ontdekkingsreiziger Jorde de Menezes gaf het eiland de naam Papoea, dat is een Maleis woord dat het kroeshaar van de bewoners van het land beschrijft. De toevoeging Nieuw-Guinea kwam van de Spanjaard Yñigo Ortiz de Retez, wegens de gelijkenissen tussen de Papoeaas en de inwoners van het Afrikaanse Guinea. In de loop van de daaropvolgende eeuwen bezochten verschillende Europeanen het eiland en brachten de kust verder in kaart, maar die hadden weinig aandacht voor de inwoners van Papoea-Nieuw-Guinea.

Tapiro is een inmiddels verouderde naam aan voor een Papoea-volk uit het westelijke Centrale Bergland van het voormalige Nederlands Nieuw-Guinea, nu de Indonesische provincie Papoea. Met de volkstam Tapiro**(foto)** werd in 1910 voor het eerst contact gemaakt door leden van een expeditie van de Britse Ornithologen Unie die naar Nederlands Nieuw-Guinea gingen, dat was in 1909-1911, die in het onbekend. Die gingen in het binnenland op zoek naar voor hen onbekende vogels. De gidsen en dragers van deze expeditie, Kamoro van de zuidelijke Mimikakust, kwamen op een dag naar het expeditie kamp terug met twee naakte mannen, die zo klein waren dat ze in de expeditie rapporten werden omschreven als vertegenwoordigers van ‘n dwergvolk. Pas acht maanden later werd een nederzetting van deze mensen ontdekt waar men veertien mannelijke bewoners aantrof, die met toestemming konden worden

gefotografeerd en gefilmd en waarmee handel werd bedreven: inheemse artefacten voor tabak, kralen en lapjes textiel. Gedurende de drie dagen dat de Britse expeditie in de buurt van het Tapirodorp zijn bivak had opgeslagen, lieten de vrouwen en kinderen zich niet zien. De aanwezigheid van pygmeeën onder de bevolking van Nieuw-Guinea is sinds het einde van de negentiende eeuw het voorwerp van wetenschappelijke belangstelling. Morfologische en moleculaire gegevens worden hier gebruikt om de variabiliteit van de populatie in West-Nieuw-Guinea te bestuderen, met bijzondere aandacht voor twee groepen pygmeeën die in de oostelijke hooglanden van Papoea leven: de Una en de Ketengban **(foto)**. Daarnaast is er ook nog de Mek, een Papoeavolk dat leeft in Dirwemna en Puldama, Yahukimo, ze zijn nauw

verwant aan de Ketengban bevolking in het regentschap Pegunungan Bintang. De voorheen onbereikbare Ketengban in Papoea, die bouwden hun dorpen altijd zo hoog mogelijk op de top van door de jungle verwarde bergen. Hoe steiler en scherper de helling, hoe beter. In hun wereld van wraakgevechten hielp dit hen te beschermen tegen andere clans die hen zouden komen vermoorden. Vanwege hun animistische overtuigingen waren ze ook bang voor valleien, watervallen en donkere plekken in de jungle, dus voelden ze zich het veiligst op de hoogste toppen van de bergruggen. Hun precaire en geïsoleerde positie maakte het moeilijk om hen te bereiken omdat ze moeilijk bereikbaar waren door grote rivieren met talrijke stroomversnellingen, steile bergen en een dichte jungle, die hongerig was om hen te laten struikelen of in de war te brengen, en gevuld met zoemende muggen. Martin Gusinde, die antropologie doceert aan de Katholieke Universiteit in Washington, bestudeert sinds 1934 de kleine bruine mensen in Centraal- en Zuid-Afrika, de

Filippijnen en de Andes. Hierna ging hij met hulp van de Philadelphia American Philosophical Society naar het binnenland van Nieuw-Guinea, waar een weinig bekend ras van Pygmeeën in het ruige Schradergebergte leeft. 'Wat een vreselijk land!' zegt Gusinde. 'In Oostenrijk zijn de Alpen een soort vlakte vergeleken met de bergen hier.' De Pygmeeën leven op hoge, steile hellingen, waar ze werden verdreven door de grotere, woestere mensen van de Ramuvallei, en Gusinde vond hen de armste van de armen. Hun rudimentaire cultuur is vóór het stenen tijdperk; hun weinige stenen wapens en gereedschappen maakten ze niet voor zichzelf, maar kregen ze van buren uit het stenen tijdperk. Ondanks de bergkou dragen ze alleen strings en hun kleine grashutten bevatten niets anders dan as van hun vuur.

Voedsel is doorgaans schaars, en vrouwen zijn schaarser. Het aantal mannelijke geboorten onder de Pygmeeën, zegt Gusinde, overtreft het aantal vrouwelijke geboorten met vier tegen één, en jonge Pygmeeënvrouwen zijn dan ook. Gemakkelijk te stelen door grote, slechte laaglanders. 'Er lopen aardig wat vrijgezellen rond', zegt antropoloog Martin Gusinde **(foto).** Ondanks hun ontberingen, zo meldt Gusinde, zijn de Pygmeeën een glimlachend, gelukkig volk. Ze begaan geen misdaden en voeren geen oorlogen, terwijl de beter gevoede mensen van de weelderige laaglanden zowel streng als bloeddorstig zijn. De tevredenheid van de Pygmeeën bracht de antropoloog in verwarring, en hij zocht er een reden voor. Nadat hij hun dieet had bestudeerd, besloot hij dat hun euforie te danken was aan één van hun favoriete gerechten: grote kevers en hun larven, zo groot als kleine worstjes. Eén gelukkige Pygmee kan wel 100 larven in een doorzeefde boomstam vinden. Hij bakt ze met hete stenen in een gat in de grond, en als hij genoeg heeft gegeten, voelt hij zich net zo tevreden als een Hollywoodagent die tot rust is gebracht met Miltown, een westerse tranquillizer. Het effect van de gelukkevers, denkt pater Gusinde, is te danken aan hun vitamine T, die 'een aangenaam gevoel' geeft. Andere insecten bevatten het ook, en andere insectenetende mensen zijn bijzonder tevreden met hun ellendige lot. Het enige probleem is dat buurtbewoners, die geen geluk

kevers eten, opdringerig worden en hun vrouwen stelen. Toen pater Gusinde, geen kevereter, in het land van de verdoofde Pygmeeën was, werden de jonge vrouwen

Wij Hollanders met onze handelsgeest en gewend al de zeeën van de aarde te bevaren is het vrij zeker dat, toen we van de ontdekkingstocht van Russische antropoloog Nikolaj Mikloecho Maklaj hoorden, we ons realiseerden dat we, ondanks dat het bestaan Nieuw-Guinee ons niet onbekend was, we hier een kans hadden laten liggen. Even in het kort wat we voordien al hadden gedaan met dat wat later Nieuw-Guinea werd genoemd Al eeuwen eerder werden schepen naar dat enorme

eiland gezonden, om te proberen handelsbetrekkingen aan te knopen. Maar dat was niet makkelijk want onze zeevaarders hadden toen veel te lijden gehad van vijandelijkheden van de bevolking en vele zeelieden verloren het leven door de gevreesde Papoease ziekte, met verlammingen en ernstige zwellingen aan de borst, armen en benen. Daar er bovendien weinig voordeel te behalen is, werden deze tochten stilaan gestaakt. In 1762 werd de Schiedammer Jan Etienne Gonsal tot schipper benoemd en nam hij als hoofd van de zeelieden deel aan een grote patrouillevloot onder de koopman Jan Jonkers die vanuit Ternate naar Nieuw-Guinea voer om het smokkelnest Oni te bestrijden. Van hier werden specerijen op de markt gebracht en er zijn Britse schepen waargenomen. Het gerucht ging dat de Britten er een fort wilden

bouwen. Voordat de vloot daar aankwam werd men echter overvallen door ziekte. Velen bemanningsleden stierven waaronder ook Jan Jonkers. Gonsal is de enige gezaghebber die in leven bleef. Hij nam toen het commando over en besloot in overleg met de overgebleven schippers om terug te keren naar Ternate. De terugkeer werd na onderzoek door de Raad van Indië als een terechte beslissing beoordeeld. Het gerucht over de Britten bleek loos alarm te zijn. Tot 1903, na de tocht van de Rus was hier nog betrekkelijk tot zeer weinig van land en volk op Nieuw-Guinea bekend. In de loop der tijd hebben

de zeevaarders de kusten vrij behoorlijk in kaart gebracht. Aan zendelingen, die sinds 1855 op Nieuw-Guinee hun vestigingen hebben, is het te danken, dat enige van de onmiddellijk aan zee grenzende streken met hun bevolking meer nauwkeurig bekend werden. In 1904 begonnen we met goed georganiseerde en meer systematisch opgezette onderzoekingstocht. De ontdekkingstocht van de bergen: het Arfak, de Weijland, de Gauttier, de Bonggo en Cycloopgebergte. Aan de hoogste top van het Weijlandgebergte, komen samen de hoge ketens van Weijland-, Nassau- en Charles-Louisgebergte. Van dicht hierbij werden de Geelvinckbaai en de Indische Oceaan gelijktijdig overzien en kreeg Luitenant ter zee Stroeve zijn peilingen tot in de Afrak. Dat was een schitterend resultaat! Het detachement voegde zich in Maart 1914, na beëindiging van de Noordkust ontdekkingstocht, bij het reeds in Pionier bivak gelegerde 'Detachement van de Mamberamo **(foto)**', om deel te nemen aan de ontdekkingstocht van het binnenland. Er bleef

nu nog over de ontdekkingstocht van het binnenland benoorden het Sneeuwgebergte. Hier is de Mamberamorivier de toegangsweg. Dat deze ontdekkingstocht zwaar zal worden in vergelijking met die van Noord, West of Zuid, blijkt hieruit, dat er geen Papoeapaden zijn zoals in West Nieuw-Guinee; dat er slechts één weg is, de grote Mamberamo, die door de sterke stroom en versnellingen oneindig veel moeilijker te bevaren is dan de vlakterivieren van de Zuidkust. Dat het land één dunbevolkt oerwoud is, waar men niet te rekenen heeft op tuinproducten van de bevolking; en dat de afstanden enorm zijn. Door de commandant van Hare Majesteit 'Edi', de luitenant ter zee Ram-

bonnet, werd met het communicatievaartuig 'Pionier' in Juni-Juli 1909 de Mamberamo opgevaren, de versnelling bij Havikeiland zonder bezwaar genomen en bereikt een punt op korte afstand beneden de door hem aldus gedoopte 'Marine vallen' en hij is met een prauw verdergegaan door de Marine versnellingen heen en gekomen tot bij de eveneens door hem gedoopte 'Edivallen.' Bij de terugvaart afgevaren per prauw over de Aiberam of Weir, de linker delta-arm van de Mamberamo. Deze rivier is qua breedte en hoeveelheid doorgestroomd water per tijdseenheid, de grootste van Indonesië. De rivier wordt gevormd door de samenloop van twee rivieren, de Taritatu en de Tariku. Na de samensmelting stroomt de rivier door een groot dal in het Van Rees Gebergte. De bronrivieren worden gevoed door bergrivieren die in het Sterrengebergte ontspringen, onder andere de Sobgerrivier. De

Mamberamo slingert in grote meanders richting de noordkust en mondt uit bij Kaap D'Urville (foto) in de Grote Oceaan. In het dal van deze rivier wonen verschillende volkeren met weinig contact met de buitenwereld en de biodiversiteit van het gebied is ongeëvenaard. De eerste Europeaan die de rivier landinwaarts binnenvoer is de Nederlander Dr D. F. van Braam Morris in 1883. Hij is dan resident van Ternate in de noordelijke Molukken. Hij roeit de rivier op om te zien of die ook met een stoomschip toegankelijk is. Het volgende jaar keert hij terug met het stoomschip *Havik* en vaart daarmee hemels-

breed vijfennegentig kilometer landinwaarts en bereikt 24 juli 1884 het verste punt, wat het Havik eilandje wordt genoemd. Hierna komt de samenstelling van het ontdekkingstocht detachement voor de Mamberamo met als einddoel, het exploreren van het binnenland benoorden het Sneeuwgebergte. Dat deze ontdekkingstocht zwaar zal worden in vergelijking met die van Noord, West of Zuid, blijkt hieruit, dat geen Papoeapaden ten dienste staan zoals in West Nieuw-Guinee; dat er één weg is, de grote rivier Mamberamo, maar door de sterke stroom en versnellingen oneindig veel moeilijker te bevaren dan de vlakte-rivieren van de Zuidkust; dat het land één dunbevolkt oerwoud is, waar men niet te rekenen heeft op tuinproducten van de bevolking; en dat de afstanden enorm zijn. Door de commandant van Hare Majesteit ‘Edi’, de luitenant ter zee Rambonnet, wordt met het communicatie vaartuig ‘Pionier’ in Juni-Juli 1909 de Mamberamo

opgevaren, de versnelling bij Havikeiland wordt zonder bezwaar genomen en hij bereikt een punt op korte afstand beneden de door hem aldus gedoopte ‘Marine vallen. Met één prauw gaat hij daar verder door de Marine versnellingen heen en zo komt hij tot bij de eveneens door hem gedoopte ’Edivallen.’ Bij de terugvaart per prauw gat hij de Aiberam of Weir, de linker delta-arm van de Mamberamo. Eind Maart 1914 komt het gehele detachement in Doreh of Manokwari op de Noordkust van de Mamberamo . Hier is onze bestuurszetel van de noordkust van Nieuw-Guinee. Het plaatsje ligt aan de noordkant van de baai, het terrein is flauw oplopend met heuvels op de achtergrond.

Van af de wal kijk je naar het zuidzuidwesten over de baai en bij helder weer in de vroege morgen heb je dan een schitterend uitzicht op het drieduizend meter hoge Arfakgebergte **(foto, vorige pagina)** aan de overkant. Behalve de verblijven en de gebouwen voor de ambtenaren van het Gouvernement, een kazerne voor de gewapende politie, en dergelijk, vindt men één lange hoofdstraat evenwijdig aan het strand met toko’s aan weerszijden. De handelaren zijn Chinezen, zij kopen vogelhuiden in, verkopen snuisterijen aan de pronkzieke Papoeaas en voorzien verder tegen buitensporige prijzen, in de talrijke meer of minder belangrijke noden van de lagere klassen. De vogelhuiden worden hun geleverd door Papoease of Ternataanse jagers, aan wie zij geweren, mondkost en een voorschot verstrekken en die na verloop van enigen tijd hun buit aan hen komen afdragen tegen de overeengekomen prijs. Hier worden goede winsten gemaakt; de prijs van de Paradijsvogel **(foto)** is destijds gemiddeld zeventig gulden voor de beste soort Ansoesvogel. Ook andere vogelhuiden worden verkocht, maar de Paradijsvogel is hoofdzaak. De grootste afnemers in die tijd zijn Amerika en Frankrijk. De kopende maar meer nog kijkende Papoeaas kan men de hele dag in de winkels zien ‘lummelen’. Dit luie volkje voert

voor de kost geen vinger meer uit dan het hoogstnoodzakelijke. Zij leven van visvangst en landbouw en, als de honger het hun zeer lastig maakt, van koelie-arbeid. Zij hebben zich een zekere beschaving eigen gemaakt. In plaats van in hun blootje te lopen, siert nu een sarong of lendendoek hun lijf en kralen en ringen behoren tot de noodzakelijke opschik. Over de haartooi beslist blijkbaar de spreuk: alles of niets. Je ziet of kroeskoppen met lange kroesstrengen of schedelbedekkingen van een halve centimeter kroeshaar; beide haartooien zijn evenredig aan hun capaciteiten bewoond met dat wat het allerkleinste ongedierte wordt genoemd. Ook onder de hier wonende Papoeaas komt een

schurftige huidziekte voor: cascado, welke hun aanzien niet appetijtelijker maakt. Het koppensnellen is er onder de druk van het Gouvernement en de invloed van de godsdienst vrijwel uit, maar een enkele maal bezwijkt nog wel het Papoeahart voor de verleiding van een rechte raaktocht. Hun huizen staan hier en daar langs het strand. Het zijn verzamelwoningen met een gang in het midden en tal van kamertjes ter weerszijden, voor elke familie één. De huizen staan op palen **(foto)**, aan het strand en buiten de laagwaterlijn, wat een hygiënisch voordeel is. Een lange pier verbindt de woning met de begroeiden oever van de baai. De prauwen, uit boomstammen uitgehold, liggen bij het huis; zij hebben vlerken, zoals in de gehele Archipel, en een groot rechthoekig

zeil. De Papoeaas zijn goede zeelui en krachtige roeiers; hun pagaaien zijn lang, breed en sierlijk. Een aardig gezicht is het, hen te zien aankomen, als zij hun doel bereikt hebben en de vangst is goed geweest. Ze roeien dan zeer snel en doen een regen van zeewater opspatten, de prauw stuift door het water en hun geschreeuw klinkt vrolijk over de baai; hoe minder de vangst, hoe trager de gang. Het is een opgewekt volkje en om een kleinigheid kunnen zij een heidens spektakel maken. Gezag en gehoorzamen is hun onbekend: chacun

pour soi et Dieu pour eux tous, ofwel: ieder voor zich en God voor ons allen. Er zijn hoofden of korano's, door het Gouvernement aangesteld, maar hun gezag reilt niet verder dan tot de panden van de jas en de klep van de pet, die hun als tekenen van waardigheid geschonken zijn. Toch hebben enkele individuen, ofschoon geen hoofden, grote invloed. Onder deze korano's bewezen later Dirk Broos en Oscar ons belangrijke, schoon goed betaalde diensten. Het Detachement is gelegerd beoosten Manokwari; de legerplaats heette Kwawi, hier is tegen het hellende land een groot bivak gebouwd met grintwegen. Een goede weg verbindt Kwawi met Manokwari en vóór Kwawi is een stevige houten aanlegsteiger gemaakt. Men vindt er een hospitaal, grote fuseliers- en dwangarbeidersbarakken en woningen voor

officieren en onderofficieren. Alles is in de loop der jaren door het Detachement zelf gebouwd uit het hout van de wildernis; de indekking is atap. Het is een permanent bivak van soliede constructie; zelfs een waterleiding ontbreekt er niet. Hier is het Detachement van Noord Nieuw-Guinee gelegerd. Ik ontmoet er mijn collega's Doorman en Stroeve, kort tevoren van patrouille teruggekeerd, en maak kennis met de overige heren van het Detachement. Voor ons en onze mensen hebben ze tijdelijke woningen gereedgemaakt. Dit is wel nodig, want

wij blijven een week te Manokwari en gaan dan eerst met een deel van ons detachement de Mamberamo op. Om te beginnen worden na aankomst op 20 November, de 'Heemskerk' en het reeds op de rede liggende, stoomschip 'Valk' **(foto, vorige pagina)** geheel leeggehaald en alle mensen en dieren ontscheept. Voor allen en alles wordt, vaak met moeite, plaats aan de wal gevonden, maar dat we hiermee niet in één dag klaar zijn, is te begrijpen. Daarna wordt op de 'Valk', die ter beschikking blijft, opnieuw ingescheept: een groep van ongeveer zeventig man, de materialen nodig voor hun onderdak en voor de verdere bivakbouw en een ruime voorraad voedsel. Tot de zeventig man behoren drie officieren, met name kapitein Oppermann, dokter Thomsen en ikzelf. Verder een inlandse verkenner, enige onder-

officieren, vijftien fuseliers en zo'n vijfenveertig dwangarbeiders. Ook wordt er een grote hospitaaltent meegenomen die in onderdelen kan worden meegevoerd. De grote motorboot gaat mee, twee roeisloepen en twee lichte prauwen. De afvaart van Manokwari is op de 26e November en daar ging het dan ten slotte op de Mamberamo los, na, voor zover mij betreft, bijna drie maanden van reizen en regelen. Na Sjeri voeren wij recht oost benoorden het langgerekte eiland Japèn langs, om vervolgens de Noordkust van Nieuw-Guinee tot Kaap d'Urville te volgen. Zag ik het hoge bergland van Japèn **(foto, vorige pagina)** bij helder weer en zonneschijn, de volgende dag kwam de Noordkust tussen de elkaar snel opvolgende regenbuien slechts nu en dan even tevoorschijn, maar die kust is weinig schilderachtig. We varen een mijl of vier uit de wal en ik zie niets anders dan het vlakke land, als een donkere streep getekend aan de horizon. Het is een zandig strand en daarachter groeien rizoforen en tjemara's **(foto)**. Hier en daar kenmerkt een landhoek zich door donkere tinten; op zulke plaatsen komt gewoonlijk een grotere of kleinere rivier in zee uit. Kaap d' Urville heet de Noordelijkste hoek van de Noordkust, waar de Mamberamo in zee komt. Zij is moeilijk te herkennen, want landhoeken zijn er talrijk en de vele regenbuien maken het vinden niet gemakkelijker; de 'grote rivier' annonceert zich echter op verre afstand door de grote plas bruin modderwater, die over een rayon van niet minder dan tien mijl uit de kust, op het heldere blauwgroene zeewater drijft. En zo duidelijk is de scheiding, dat je op een gegeven moment met het voorschip in zoet, met het achterschip in zout water vaart en de scherpe scheidingslijn tussen blauw en bruin ter weerszijden ver kan volgen. Op het lood wordt de vaargeul gezocht over de baar of modderbank, die ook hier,

zoals bij elke Indische rivier, niet ontbreekt. De minste diepte is vier vadem. Eindelijk voeren we de rivier binnen; de mond is hier zo'n achthonderd meter breed, de snelheid van de stroom in het midden drie à vier mijl. Daar de 'Valk' zes mijl volle kracht liep, avanceerden wij dus somtijds slechts met een snelheid van twee mijl; gewoonlijk kunnen wij onder de één of anderen oever, in minder stroom, voordeel behalen; maar over de tweehonderdveertig kilometer tot Pionier bivak doen we vier dagen, waarbij evenwel moet opgemerkt worden, dat

we 's nachts voor anker gingen. Als gids voor de opvaart hebben wij de oude kaart van de Luitenant ter Zee Kerkhoven van 1884, die ook zijn opvolgers als leidraad heeft gediend en die, waar nodig, door hen is gecorrigeerd. De grote rivier toch verlegt zich in die jaren, maar het is minder dan men wel zou verwachten en het bepaalt zich in hoofdzaak tot de lage en ondiepe modderbanken met rolstenen **(foto)** bij de eilanden. Bij het opvaren van alle rivieren houdt men in krommingen de buitenbocht, omdat die het diepste is; de binnenbocht is ondiep. Drijvend zwaar hout raakt daardoor gemakkelijk vast, zodat we goed moeten oppassen omdat er groot gevaar is voor stoten In binnen- of buitenbocht, kan men zich van verre gezien, nooit vergissen; de eerste

bocht is in brede band omzoomd door glagah, dat is een meer dan manshoog gepluimd oevergewas. Dit glagah is het wilde suikerriet, maar alleen een hoogst enkele dikke stengel is saprijk en zoet genoeg om de moeite van het uitkappen te lonen. Op de tweede ochtend zien wij de eerste heuvelrijen van het Van Rees Gebergte **(foto)** in de verte. De derden dag voeren wij er tussendoor en bij Scholteneiland, kunnen wij de moeilijkheid van de stroom duchtig voelen. We zijn hier even voorbij de rand van het heuvelland en hebben niet met een stroomversnelling te maken. Toch is het rivierbed, hoewel breed, op sommige plaatsen zeer ondiep door uitgebreide banken van rolstenen, die ook bij laag water voor een deel droogvallen, zodat de stroom er

sterk is en het water er kolkt. Door de talrijke draaikolken luistert de slechts zes mijl varende 'Valk' moeilijk naar het roer en op een gegeven moment worden enige kolken de roerganger de baas. Het schip loopt zoals men zegt 'uit het roer' en wordt door de stroom tegen de steile rotswand geworpen. Wij denken als dat gebeurt dat de schok hevig zal zijn, maar dat valt mee. De oever loopt hier onder water blijkbaar hellend af en de worp komt vrij zacht aan. Het duurt evenwel enkele uren eer wij ons los gemaakt hebben, door ons vrij te trekken aan een zijwaarts uitgebracht werpanker. Het behoeft geen betoog, dat het uitbrengen van dit anker met stalen tros in gesleepte sloepen bij deze zware stroom hoogst bezwaarlijk is. Als het anker eindelijk gevallen is, houdt het niet in de grond, zodat het gelicht en opnieuw verder

uitgebracht moet worden en de tweede maal houdt het. Als we los zijn scheelt het een klein beetje of wij raken opnieuw vast, maar ditmaal op de overliggende grintbank. Wij varen evenwel vrij, dicht langs Scholteneiland, tot wij in de avond van de vierde dag op weinig na de plaats van het oude Pionier bivak bereiken. Ontmoetingen hebben wij bij het opvaren niet. Hier en daar passeren wij kampongs. Die liggen geheel anders dan aangegeven is op de oude kaart van Kerkhoven van 1884. Dat is ook geen wonder gezien het ambulante karakter van de Papoea's. Eén hutje komen we voorbij, waar een man en een vrouw ons, half verscholen in het geboomte, begluren. Ik vraag me af, wat er wel moet omgaan in dit paar der bij het zien voorbijtrekken van zoveel onbekends en angstwekkends. Later, enige uren boven Scholteneiland,

komen wij voorbij een dorp van een twaalftal hutten **(foto)**, waar de bevolking ons in grote verbazing, maar zonder vrees bekijkt. Een grote zware kerel in een prauwtje komt zelfs tot vlak langs het schip en roept ons onverstaanbare woorden toe. Men moet niet vergeten dat deze stammen het opvaren kunnen hebben gezien van de 'Havik'. Enkele versierselen, als kralen en benen armringen ontbraken ook hier niet; dit zijn òf ruilartikelen afkomstig van de genoemde expedities, òf ze zijn van af de Noordkust uit de handen van vogeljagers van stam tot stam gewandeld en hier terechtgekomen. Nog zij vermeld, dat ter hoogte van dezen kampong veel sagobomen gezien werden. In verband met het feit, dat de kampong een half jaar later verlaten is, maar zich nieuwe kampongs gevestigd hebben op, bij onze eerste opvaart, onbewoonde plaatsen, komt men tot de conclusie, dat het nomaden-

volk een deel van het jaar de sagostreek bewoont, zich voor langen tijd voedsel, sago en gerookt varkensvlees, verschaft en dan, voorzien van levensmiddelen, voor geruimen tijd zijn zwerversleven hervat. Bij het beschrijven van een kampong vol Papoeaas mogen de honden niet vergeten worden. Mager, schurftig, huilerig en laf, zijn ze de onafscheidelijke metgezellen van de wilden. Hoor of zie je ergens in de wildernis een hond, dan kan men er zeker van zijn, dat er mensen in de buurt wonen; omgekeerd kan men bij mensen steeds honden verwachten. Merkwaardig is het, dat noch ik, noch één van mijn metgezellen, ooit een Papoeahond hebben horen blaffen. Deze honden kunnen niet anders dan huilen en janken. Reeds door Lorentz is dit opgemerkt aan de Humboldtbaai **(foto)**; hij veronderstelde, dat men hier met een afzonderlijk ras te doen zou hebben. In Pioniers bivak zijn wij ongeveer juist op het eind van onze voorraad voedsel, de afstand is nog omtrent vijfennegentig kilometer en de vaartijd duurt nog een

kleine week. Toelichting overbodig! ’s Avonds om een uur of vijf gaat het schip voor anker onder de lage oever, waar goede ankergrond, modder, is en de stroom gering. De sloepen worden gestreken en de hele groep wordt naar de overwal gebracht, waar op een gunstig plekje bivak wordt gemaakt. Het is noodzakelijk, dat ieder onder zijn klamboe slaapt; om die allemaal te spannen is daarvoor aan boord geen plaats. In het eerste bivak zijn veel muskieten; wij zijn hier nog in de lage

moerassige vlakte, die zich voor het heuvelland tot de zee uitstrekt. In de volgende bivakken ondervinden wij in dat opzicht al de goede invloed van het heuvelland, want wij merken later dat waar de vlakte verdwijnt, verdwijnt ook de muskiet . Door de opvaart die eerste dag door het muskietenterrein, zit ook het schip vol muskieten. Ofschoon iedereen onder een dichte klamboe slaapt, worden er overdag en 's nachts toch nog genoeg prikken ontvangen, zodat een behoorlijk aantal malaria krijgen. De opvarenden van de 'Valk' die, om het zo maar eens uit te drukken, wel de lasten maar niet de genoegens van de ontdekkingstocht voelen, zijn dan ook over de 'grote rivier' slecht te spreken, die haar kwade naam al binnen de drie dagen eer aandeed. Als wij

voor Pionier bivak **(foto)** liggen, beginnen wij al bemanningsleden met koorts te krijgen. Van de groep van ongeveer zeventig man gaan er vijfentwintig weer met de 'Valk' stroomafwaarts. Twee dagen nadat het schip is vertrokken, zijn alle drie de officieren ziek en liggen zij om beurten te bed. Onder de equipage van de 'Valk' is ook menig ziektegeval voorgekomen en bij latere opvaarten van deze en andere Gouvernementsvaartuigen doen zich overeenkomstige gevallen voor. Wel merkwaardig is dat dit slechts in beperkte mate bij het stokerspersoneel het geval is, zodat men zich onwillekeurig afvraagt of de hitte van de vuren een gunstige invloed heeft op het krijgen van malaria. In

het kort volgt hier de dienst der Gouvernement Marine, voor zover die met de ontdekkingstocht verband houdt. Die dienst is verdeeld over drie stoomschepen: de 'Valk' en de 'Albatros', beide van ongeveer achthonderd ton en de 'Zwaan', die een tweehonderd ton kleiner is. Die schepen zijn beurtelings gedurende twee maanden ter beschikking van de commandant van het Ontdekkingstochtdetachement. Wij richten het zo in, dat er ongeveer elke maand een verbinding met Ambon bestaat, waarlangs ons voedsel, uitrustingsmaterialen en de mail bereiken; daar tussendoor vindt deze verbinding plaats met Manokwari en het permanente bivak Kwawi. In de morgen van de 5e December, tegen een uur of tien komen wij voor de Otkenrivier, die

stroomt iets onder het Havikeiland, Deze is een kleine rechterzijrivier van de Mamberamo. Zo'n duizend meter op deze rivier op, ligt het Pionier bivak van Fransen, Herderschee en De Wal. Zodra ons schip het anker heeft laten vallen, wordt een prauw te water gelaten, want onmiddellijk moet vastgesteld worden of het oude Pionier bivak **(foto)** geschikt is voor dit zeer grote detachement; zo niet, waar alsdan het hoofdbivak zou moeten komen. Het blijkt dat het oude bivak te klein is. Het is wel een mooie egale grondoppervlakte, maar voor een detachement van zo'n vijfhonderd personen, vrouwen, kinderen en later de te werven Dajakse en Papoease roeiers meegerekend, bij lange na niet groot genoeg. Er zijn geen sporen te zien van vroegere barak-

ken. Alles is tot halve manshoogte begroeid met onkruid en struikgewas. Bij de oever vinden wij een uitstekend stuk hout, dat bij latere opgraving tot één van de vier prauwen blijkt te horen, die in 1911 door de Expeditie De Wal achtergelaten en ingegraven zijn om eventuele latere opvolgers van nut te kunnen zijn. Die prauwen blijken na die twee verrot en we hebben er niets meer aan. Wij steken de Otkenrivier over Mamberamo, en na een tijd rondlopen en zoeken bepaalt Kapitein Oppermann, dat het nieuwe Pionier bivak moet komen in de hoek tussen de Otkenrivier en Mamberamo. Het land is daar mooi vlak en

vier meter boven het rivierniveau. Een tweehonderd meter naar binnen is een vier meter hogere bergrug, breed zo'n honderd meter, die landinwaarts evenwijdig aan de Otkenrivier loopt. Voorlopig zou onderdak gemaakt worden aan de rivieroever; het eerste werk zou daarna zijn, het hoofdbivak te bouwen op de hogere rug, maar iets meer naar binnen. Een beekje, uitkomend in de Otkenrivier, geeft vrij helder water, dat na filtreren **(foto)** en koken zeer goed drinkbaar is. Zo is dus de grond voor het grote Bivak gelegd. Zo spoedig mogelijk wordt eerst het onderdak voor de nacht gemaakt, waarna militairen en dwangarbeiders hun persoonlijke eigendommen kunnen opbergen. Vervolgens wordt een kleine aanlegsteiger gemaakt, waarna met de ontscheping van materiaal begonnen kan worden. Onze grote motorboot en de motorboot van de 'Valk' met onze roeisloepen voeren af en aan. De volgenden dag, 6 December, vertrekt de 'Valk'. Wij kijken haar na, tot ze om de grote bocht verdwijnt, na nog éénmaal lang haar fluit te hebben laten horen. Daarna zijn we alleen, maar er is genoeg te doen om ons bezig te houden.

We bezoek het eiland Misool dat ligt in de provincie West-Papoea, tussen Gebe en Salawati. Het is 2041 km² groot en het hoogste punt is vijfhonderdzestigmeter. Misool maakt deel uit van de vier Raja Ampat

eilanden. De naam Misool komt uit de Ma'yataal, en heeft betrekking op het moment waarop de eerste koning van Waigeo op het eiland arriveerde. De Ma'yataal wordt gesproken door ongeveer zesduizend mensen in kustdorpen op de eilanden Misool, Salawati en Waigeo, op de grens tussen Austronesische en Papoeatalen. Het Kawedialect in de dorpen Selpele en Salyo in het noordwesten van het eiland. Het Laganyandialect wordt gesproken in Araway, Beo en Luptintol aan de kust van de Mayalibitbaai. Het Wauyai/Wawiyaidialect wordt gesproken in het dorp Wawiyai aan de kust van de Kabuibaai. Maatlat, de oorspronkelijke bewoners noemden het eiland Misool dat deel uitmaakt van de regio Vogelkop, Aru-laaglandregenwouden, die de andere Raja Ampateilanden **(foto)** en het vogelkop schiereiland op het vasteland van Nieuw-Guinea omvat. Bij gouvernementsbesluiten van 29 Juni en 12 Juli 1872 is mij, de dan 48-jarige Jan George Coorengel,

wiens moeder familie is van de zesde sultan of koning van de Javaanse vorst uit de dynastie der sultans van Yogyakarta, de taak opgedragen de vorige jaar gestaakte onderzoekingstocht naar Nieuw-Guinea voort te zetten. Hiervoor is mij, opnieuw het te Ambon gestationeerde stoomschip Dassoon aangewezen. Met de mij toegevoegde assistent J. S. Crawford vertrok ik de 15e Juli met de mailboot uit Batavia en kwam over Makassar, Gorontalo en Ternate op de 5e Augustus in Ambon aan, waar ik enige weken moest wachten, eer ik een voor de overvoer van steenkolen en victualie geschikt schip kon huren. Nadat alles voor de reis gereed was , verliet het stoomschip Zondag de 29e September de rede van Ambon met de gehuurde Nederlands-Indische brik Henriette

Elisabeth op sleeptouw. De inlandse bemanning van de Dassoon, die volgens de organieke sterkte vijfendertig koppen bedraagt, was wegens de aan boord van het vaartuig voortdurend heersende beriberi aangevuld met drie man, terwijl als buitengewone en afwijkende versterking voor de reis naar Nieuw-Guinea nog vijftien man waren aangeworven. De Dassoon ging echter met vier man minder naar zee, die als beriberilijders nog voor ons vertrek ontscheept werden. *Beriberi komt vaker voor in Azië, waar een belangrijk onderdeel van het dieet bestaat uit gepolijste witte rijst zonder schil, die een tekort aan thiamine heeft. De symptomen zijn: klachten als depressie, een verlaagde irritatiedrempel, concentratieproblemen en geheugenverlies. Andere verschijnselen zijn spierzwakte, verminderde reflexen en eetlust, gewichtsverlies en maagstoornissen.* De gehele sterkte van de

bemanning bestond dus uit negenenveertig man, een ruim voldoend getal, als zij allen gezond en krachtig geweest waren. Maandag 30 September, terwijl wij nauwelijks één etmaal op zee zijn, melden zich opnieuw drie mannen ziek, waarvan er één syfilis heeft, en de beide anderen over pijn en loomheid in de benen klagen. Hun voeten zijn opgezet tot even boven de enkels, waarin indrukken blijven staan; zij krijgen rode wijn, getrokken op kinabast. Dinsdag 1 oktober melden zich opnieuw zes zieken, dat met de lijders van gisteren negen man bedraagt. Zeven hunner hebben verschijnselen van beriberi, welke ziekte zich voorgoed aan boord van de Dassoon schijnt te hebben

genesteld. De Henriette Elisabeth wordt bewesten Misool losgelaten om bij de Kanarie eilanden voor anker te gaan **(foto, vorige pagina)** en daar de terugkomst af te wachten van de Dassoon, die naar Ternate stoomt, om onze begeleiders, de Tidorese Prinsen, af te halen. Donderdag 3 oktober in Ternate aangekomen, verneem ik van de Resident, dat het hof van Tidor niet bijzonder met de zending is ingenomen. Men zegt daar, niet te begrijpen, wat die herhaalde reizen naar Nieuw-Guinea moeten beduiden, daar toch niets is uit te richten bij die apen zonder staart. De Papoeas mogen laag, zeer laag staan, maar dat zij apen zonder staart zouden zijn, is wel wat al te erg. Voor ons woord slaafs

zegt de Tidorees echter: ‘Papoea; arme Papoeaas!’ Vrijdag 4 oktober worden steenkolen geladen en de Tidorese hofgenoten ontboden. Zij komen op de 6e oktober 's avonds op het eiland Ternate aan. Dit is piepklein en één van de bekendste specerijeneilanden waar volop kruidnagel en nootmuskaat is te vinden Het is één van de KieRaha eilanden, de vier sultans eilanden, Ternate, Tidore, Bacan en Jailolo. Het eiland wordt gedomineerd door de Gamalama, één van de vele nog actieve vulkanen die Papoea telt. Tegen de avond, 6e oktober komen ze aan en ze maken hun opwachting de daaropvolgende dag. We zullen de 9e voor het vertrek gereed zijn. De Tidorese Prinsen, die de reis meemaken zijn de Kapitein-luitenant Mohamad Taher, broer van de Sultan, die ook aan de tocht van het vorige jaar heeft deelgenomen, en de Luitenant Sahadjoean, zoon van de Sultan, benevens de luitenant-schrijver Talaboedien. Verder gaan mee negen zogenaamde soldaten, die zijn zo potsierlijk toegetakeld als kakelbonte jockeys in blauw katoenen buisjes, wit gestreept op borst, rug en armen, en met caps, op

de bovenkant versierd met een stolïer van vogelveren. Zo gekleed lijken ze wel handlangers van een troep koorddansers. Beide Prinsen zien er daarentegen in hun Europese klederdracht heel netjes uit; zonder opschik of een te bont gekleurd gewaad hebben zij geheel het voorkomen van jongelieden van goeden huize. Bij ons vertrek van Ternate is het aantal zieken tot achttien gestegen ; daaronder zijn tien beriberilijders , waarvan er één naar het hospitaal wordt overgebracht. Als we woensdag 9 oktober de rede verlaten, wordt de Dassoon een eindweegs begeleid door een prauw **(foto, vorige pagina)** vol prinsessen. Daar zijn er heel wat bij elkaar; 't is één prinses al prinses wat men ziet. Als voor al die prinsessen ook zoveel prinsen zijn, en dat behoort toch zo, dan zou dit zeker stof genoeg voor een vierde van de Almanach de Gotha opleveren. *De Almanach de Gotha is een almanak van adellijke geslachten die voor het eerst verscheen in 1763*. Aan Prins Mohamad wordt gevraagd, of de vorstinnen wellicht de Dassoon wensen te bezichtigen? Zij bedanken echter, wat gelukkig is, want het is aan boord overal zo vol , dat daar voor dames geen fatsoenlijke plaats meer is. Vrijdag 11 oktober 's morgens 9 uur, wordt de brik Henriette Elisabeth aangetroffen bij de oostzijde van het eiland Groot Kanarie, het grootste van de groep met die naam. De inheemse namen voor de Kanarie Eilanden zijn: Loos, Groot Kanarie, Kanioem, Aroa, Nannissa, Fetoel, Djenget, Loemelool, Faffan, Gosso, lefief, Jefsamega, Moeslat, Pian, Smioe, Gammoeseel, Lie, Jef keioef, Fatjoon, Djoeseet, Weoem, Fooiloe, Fanagalais en Jefoea. Deze eilanden zijn niets anders dan uit zee opgeheven koraalriffen, waarop de milde natuur een betrekkelijk weelderige plantengroei deed ontstaan. Zij leveren zeer goede houtsoorten als: notton, manoti en passa; die alle zijn te gebruiken voor de scheepsbouw, terwijl de twee eerstgenoemde soorten vooral gezocht worden voor masthout. Voorts is er ijzerhout, en ziet men er kasuarina **(foto,vorige pagina)** en kanarie-

bomen, de laatste in zo'n grote hoeveelheid, dat de gehele groep aan deze houtsoort haar naam ontleent. Drinkwater is op deze eilanden niet voorhanden; zij zijn dan ook onbewoond. Op Loemelool, Faffan en Lie zijn echter kleine aanplantingen van klappers, djagong, pataten en suikerriet, aangelegd door lieden van Misool **(foto, volgende pagina).** Men vindt hier vele duiven maar geen ander viervoetig gedierte dan wilde varkens op Weoem en veldmuizen op Jefkeloef; van vliegen en muskieten wemelt het ervan. De koraallucht dezer eilanden is na zons-

ondergang hoogst onaangenaam. Reeds bij Loos of Groot Kanarie komt de Radja van Waigama op het eiland Misool aan boord, een aller zonderlingst figuur, net een kaboutermannetje, maar oud en versleten. Op het hoofd draagt hij een dunne wrong van gemeen blauw katoen, waarover negenentwintig zilveren ringen geschoven zijn. De twee einden van de wrong hangen langs de rechterwang af en zijn voorzien van daaraan vastgenaaide, langwerpig vierkante, zilveren plaatjes, waaraan klokjes van hetzelfde metaal hangen, die de vorst bij het gaan nijdig in het gezicht bengelen. Deze ringen, boeka genaamd, en de plaatjes of 'franjes, sier op' genaamd, zijn tekenen van waardigheid, die door Nuku, de Sultan van Tidor, in zijn hoofdkwartier worden uit-

gereikt. Zie de afbeelding van de moskee in War, Ceram, die tussen 1780 en 1790 diende als het hoofkwartier van Nuku. **(tekening, vorige pagina)** Voor Radjas en Sengadjies bedraagt het aantal ringen minstens negenentwintig en hoogstens veertig. Negenentwintig ringen zijn een teken van beroep, en elke ring meer is een blijk van gunst en verdienste. Die ringen zijn dus een schaal, waarop men aflezen kan, hoe hoog of hoe laag de Radja bij de Sultan van Tidor staat aangeschreven. Voor Radja's en Sengadjies bedraagt het aantal zilveren plaatjes vier, welk

getal onveranderlijk is. De Radja heeft bovendien tot onderscheiding van zijn waardigheid een lang zwartlakens kabaal met staande, Zilver geborduurde kraag, welk kledingstuk door de Sultan voorgeschreven en door de drager bekostigd wordt. Onder deze kabaal draagt de Radja van Walgama een vuil, wit linnen vestje, hartvormig uitgesneden, en daarover een dergelijk kledingstuk van oud en versleten zwart satijn, geborduurd met zijden bloemen en ook laag uitgesneden, zodat de vorstelijke borst in al hare dorheid aan de dag komt. Het dunne halsje staat éénzaam in een op de schouders rustende soldaten stropdas van oud model en zeker eerste grote, want daarbinnen is ruimte voor nog wel drie zulke halsjes. De kleding wordt eindelijk voltooid door een glanzig spanbroekje van zwarte wol en door een paar versleten, zwart stoffen laarsjes, op de voet met rood koord dicht geregen. Wie hem zó ziet in zijn staatsiepak, stokkerig en verschrompeld als hij is, moet onwillekeurig denken aan de bekende figuurtjes op de kurken van

wijnflessen. Het eiland Misool, waar wij Zaterdag 12 Oktober voor de negorij Waigama ankeren, bestaat uit koraal, koraalkalk en gele zandsteen. Het land is, hoezeer over het algemeen laag, bijzonder heuvelachtig; de hoogste heuvels bereiken echter slechts zo'n duizend meter. De rivieren , zo groot als klein, zijn de Fage, Rano, Kasiem, Selatan, Gram. Biga, Wei, Sab, Adoea en Foei. Misool betekent: huis boven de zee, een zeer gepaste naam omdat de meeste woningen op palen gebouwd zijn en zo dicht aan de zee, dat de vloed daaronder stroomt. Alleen in de negorij Waigama plaatst men de huizen op enige afstand van het strand. De bouw en inrichting van die woningen is die

bij de Makassaars in gebruik. De bevolking van Misool is verdeeld in strand- en bergbewoners. De eersten zien op de laatste neer en beschouwen hen als van minder gehalte. In beider uiterlijk voorkomen bestaat groot verschil; de strandbewoners hebben een Makassaars type, terwijl de bergbewoners geheel tot het Papoease ras behoren. Zeer aannemelijk schijnt het, dat het strandvolk is ontstaan door de samenleving van Makassaars met vrouwen van het eiland; want bezit het ook een Makassaars type, het Papoease bloed is er toch zeer duidelijk in te herkennen. **(foto)** Oyeral op Misool erkent men het gezag van de Sultan van Tidor, maar weet men tevens, dat de Resident van Temate de vertegenwoordiger is van de Indische Regering of liever van de Compagnie , zoals ons bestuur nog algemeen in het Oosten van de Indische Archipel genoemd wordt. Evenzeer weet men , dat de Compagnie in aanzien en macht hoog boven de Sultan verheven is. Dit laatste belet echter niet, dat het Sultans gezag goed gevestigd is, en dat het Gouvernement, als het zich op Misool meer wilde doen gelden, dit met voldoende zekerheid door tussenkomst van de Sultan kan doen, mits deze zich om één of andere reden daartegen niet heimelijk verzet. Het gezag wordt uitgeoefend door twee Radja's, die van Waigama en die van Lilinta, en daaraan ondergeschikte hoofden. Deze Radja's dragen de titel van Kolano, terwijl de mindere hoofden worden toegesproken als kapitale djadja,

matafi of sowohi en kalama. In de vervulling een vacature van Radja wordt niet voorzien door erfopvolging, de mindere hoofden kiezen drie kandidaten, waarvan de eerst voorgedragen in de regel door de Sultan wordt aangesteld. Deze mindere hoofden worden ook door de Sultan benoemd , op voordracht van de Kolano, welke onder nadere goedkeuring die hoofden kan aanstellen en ontslaan. Oetoesans, boodschappers of afgezanten van de Sultan, worden beschouwd als diens plaatsvervangers; bij hun komst gaat het gezag in hun handen over. De bevelen van de Sultans worden niet gegeven aan elk van de twee Kolano's in het bijzonder, maar aan beide tegelijk; voor de uitvoering moeten zij tezamen in overleg treden. Er zijn op Misool drie standen, die, naar het schijnt, zijn ontstaan uit de rangen der hoofden. De eerste stand is die de Kolano's , de tweede bestaat uit de Kapitala's en Djadja's, en de derde wordt gevormd door de Matafies en Kolama's. Ieder, wie het ook zij, is gerangschikt in één van die standen, uitgezonderd de slaven, die beschouwd worden als goederen. Hoe die rangschikking tot stand kwam, daarvan kan nog niets gezegd worden; het is niet gemakkelijk, in korten tijd tot zulke zaken door te dringen. De beide Tidorese Prinsen konden daarbij niet helpen, want ook zij weten van Misool bitter weinig. Huwelijken kunnen gesloten worden tussen personen van de eersten en tweede stand; de derde stand huwt onder elkaar. De grond behoort aan de Sultan. Ieder inboorling van Misool heeft het recht , woeste grond in cultuur te brengen, maar moet daartoe vergunning vragen aan de Kolano. Die vergunning wordt nooit geweigerd en alleen gevorderd, om te kunnen weten, waar belasting over de opbrengst van de aanplant geheven moet worden; zolang deze schatting behoorlijk voldaan wordt , kan de ontginner niet van de grond verwijderd worden. Lieden, niet op Misool geboren , die daar tuinen of aanplantingen wensen aan te leggen, behoeven daartoe vergunning van de Sultan, welke de Kolano voorlopig onder nadere goedkeuring verlenen kan. Hoeveel de grondbelasting of belasting over het gewas wel bedraagt, is een netelig punt, gerust kan men aannemen, dat er geïnd wordt, zoveel als men goedschiks krijgen kan.

Dat er in deze eeuw volksstammen zijn die in de natuurlijke staat leven, zoals ze zijn geboren, is iets mij wel aanstaat als dat qua temperatuur ook in Rusland mogelijk zou zijn. De Papoea is zo'n volk en aan kleding hebben zij niet veel om het lijf. Het Papoea volk is verdeeld in ontzet-

tend veel stammen, maar in kleding en versierselen is weinig of geen verschil te bemerken; in de aard van de stammen en hun lieden echter wel. De mannen lopen helemaal naakt en zijn over het algemeen zeer fors gebouwd, de vrouwen zijn wat kleiner van postuur en goed geproportioneerd; het maakt de indruk, dat zij zeer snel verouderen. Onder de jongeren ziet men er velen, die er in hun naakte toestand bekoorlijk uitzien. De mannen dragen om het middel enkele dunne gordels van varen vezels, maar niet zoveel, hoogstens vier of vijf en sommigen stellen zich tevreden met één dunne gordel. Sommige mannen dragen een schaambedekking, dat enkel bestaat uit een peniskoker, dat vóór op de buik door één van de gordels wordt gehaald. De versierselen de mannen bepalen zich bijna alleen tot de hoofdtooi; tatoeage heb ik nog niet gezien, wel smeren sommigen hun buik en rug zich bij bepaalde gelegenheden in met gekleurde klei. De mannen laten op de kruin een plukje haar staan, waaromheen een krans van kasuarisveren wordt gewonden; de manier waarop dit wordt gedaan is verschillend per stam. **(foto)** De veren krans staat namelijk bijna recht overeind op het hoofd en hangt naar buiten over. Hiervóór worden over het hoofd, nabij het voorhoofd, enkele dunne banden gelegd, gemaakt van witte en bruine vruchtenpitjes. Op het voorhoofd een versiering van gepolijste varkenstanden, meestal drie stel boven elkaar. Door de neusvleugels van onder naar boven gestoken een soort haarspeld van been en of door het neustussenschot een horizontaal stukje hout. Verder, door de oorlel, enkele tot een driehoek gebogen kasuarispennen, de driehoek wordt gemaakt door het dunne uiteinde van de pen door het dikke te steken. Bij sommige stammen dragen de mannen een staart van bladeren. Hun wapen is enkel een pijl en boog. Op de Beneden-Rouffaer rivier, ook wel Tariku of Rouffaer, waar we via een smalle en wankele hangbrug **(foto)** op de

overkant kwamen, heb ik enkele benen messen gezien. De bogen zijn van niboenghout, een soort tropische palmboom van het geslacht

Oncosperma, en met en rotan pees. Ze zijn versierd met kroonveren van kroonduiven en met kasuarisveren en tussen deze versierselen zijn de bogen rood geschilderd met een kleurstof uit boomwortels. De pijlen zijn uitsluitend voor de strijd tegen de mens en voor de jacht op

groot wild. De vrouwen dragen enkele gordels met een schaambedekking van boombast. Deze primitieve schaambedekking wordt tussen de benen doorgehaald en voor en achter aan gordels vastgemaakt. De schaambedekking is zeer smal en kort, zodat zij net toereikend is en op sommige dorpen, bij de zijrivieren dragen de vrouwen zelfs helemaal geen schaamlap. Haar hoofdtooi bestaat enkel uit verfraaiing van de neus en oren en die zijn dezelfde als bij de mannen. **(foto)** Het hoofdvoedsel dat de Papoeaas eten is sago, voor zover dat was na te gaan kwam dat overal in geweldige partijen voor. De bereiding daarvan is gelijk als dat van rijst. De sago wordt bewaard

in ruwe houten bakken zonder versiering; als de sago geheel gereed is, wordt zij verpakt in pandanbladeren, dat zijn bladeren van de schroefpalm, Pandan geeft een heldergroene kleur af en zorgt voor een fijne zoete, nootachtige smaak. De Papoeaas bewaren het ook in stukken van geklopten boombast. Ook eet men varkens- en kasuarisvlees en verder allerlei soorten vogels. De tuinen leveren pisang, suikerriet, keladi, ook taro of cocoyam genoemd, dit is een kruidachtige plant die groeit tot een hoogte van één tot twee meter, daarnaast het knolgewas Oebi, dat wordt onder de naam ketelai, oebi djawa of boled in de droge tijd verbouwd op zowel droge gronden als op drooggelegde sawahs en bijna vanzelfsprekend tabak, dat laatste wordt door de Papua gerookt, gerold in een boomblad.

Nu we het toch over de Rouffaer rivier hebben gehad, wil ik het ook met u hebben over de Papoeaas uit de dorpen aan de Sepik rivier, die zich slingert zich door de centrale hooglanden van Papoea en ontspringt in de Victor Emanuel Range, de kalkstenen bergketen in het

westen die door Luigi D'Albert, een Italiaanse natuuronderzoeker, terwijl hij de loop van de Sepik rivier in kaart bracht, naar de koning van Italië is genoemd. De naam van de rivier heeft Luigi vernoemd naar het volk dat aan de rivier woont. De volken die de naam Sepik dragen vormen de belangrijkste culturen van heel Papoea en bestaan uit verschillende groepen van jagers, verzamelaars en houtbewerkers. Er worden meer dan 250 verschillende talen gesproken en het leven van

de Sepik speelt zich hoofdzakelijk af om en in de rivier. Van oorsprong speelde het koppensnellen en kannibalisme een belangrijke rol in het leven van de Sepik. Het koppensnellen zelf werd als een vorm van volwassen worden gezien. Kannibalisme komt recentelijk niet meer voor, maar volgens generaties daarvoor werd een hoofd dat buit was gemaakt, ontdaan van het vlees door het te koken, daarop beschilderd en in het mannenhuis opgehangen als versiering. Het vlees van de mens smaakt volgens hen een beetje naar kip. Het mannenhuis is de plek waar belangrijke beslissingen worden genomen en de plek waar de watergeest, krokodil, wordt geadoreerd. Jonge mannen worden in extreem pijnlijke ceremonies in hun rug gesneden, zodat deze op een krokodillenhuid lijkt. **(foto)** Dit is een symbool van kracht en macht. Het voedsel van de Sepik bestaat uit vis, yam, sago en dieren uit het woud. Met die voorkennis varen met ons stoomschip een uur opwaarts de

rivierarm op die zich tussen het dicht begroeide oerwoud doorslingert en na een uur varen steeds smaller wordt. Plotseling na een bocht zien we links van ons enkele prauwen liggen met daarachter een kleine minder dichtbegroeide vlakte waar enkele hutten staan. We meren onze boot aan en Wiersma die het Pidgin enigszins beheerst en ik gaan met wat tabak en flessen bier van boord om contact te leggen met de bewoners van deze primitieve nederzetting. We hebben enkele stappen op de warme grond gezet of er verschijnen enkele mannen die vanuit het donkere niets van het oerwoud tevoorschijn komen. **(foto,)** Blijkbaar had de bevolking zich bij de nadering van ons schip zich behoedzaam

teruggetrokken. Alle mannen waren naakt op een peniskoker na en sommigen waren getatoeëerd, droegen ringen in hun oren en anderen hadden hun donkerbruine huid voorzien van grijze en witte kleuren. Vijf ervan hebben zwarte, wollige gekroesde haren en van één ervan, een oude man was het haar donkergrijs en een krullend baardje van dezelfde kleur. Wiersma sprak met het weinige Pidgin dat hij kende, enkele vriendelijke woorden, overhandigde de oude man met een grijns de flessen arak en het baaltje tabak en gelijk begon het vijftal te babbelen, te lachen en ze staken hun slanke handen uit om de onze te drukken. Gelijk daarop kwamen wat vrouwen en kinderen lachend en opgetogen uit de hutten tevoorschijn en dat was ook het sein voor de bemanning van ons schip om aan wal te stappen. Ik ging met gekruiste benen op de grond zitten en terwijl de groep voor de hutten kennismaakte en de vrouwen met allerhande vruchten en noten aan kwamen lopen vormden ze een gezellige kwetterende en lachende cirkel, het bier werd gedronken en ook de Papoeaas kwamen met flessen drank aanzetten, waarin zelfgebrouwde arak bleek te zitten. Ik had al de gelegenheid om de Papoeaas eens goed te bekijken. De vrouwen waren genoeglijk om te zien, ze hadden sprekende zwarte ogen en witte tanden, hun bovenlijf was helemaal naakt, ze droegen en schaamschort en hadden

dunne benen. Zou ik daar seks mee willen hebben, vroeg ik me af. Eén van de vrouwen zag dat ik haar begluurde, ze had felgekleurde snoeren kralen om haar hals en het hoofdhaar dat evenals bij de man zwart, sterk gekruld en wolachtige is, had zij lang laten groeien tot over haar slanke donkerbruine schouders. Toen ze mijn onbeschaamde blik merkte lachte ze, draaide zich om en liep zo licht als een hinde naar twee andere vrouwen. Ik twijfelde niet, met haar zou ik graag een nacht willen doorbrengen, ze deed me in gedachten toch aan Eva denken, de eerste vrouw op aarde.

Ook een tocht langs een andere rivier speelt zich af in mijn gedachten. We varen in een vlakke ijzerhouten prauw. gekapt en gesneden uit de stam van een lange Djoekoeng waarin zo'n tien roeiers ons van Banjermassin of Tatas naar Baham brengen, dat wil zeggen zo'n vijfenvijftig Duitse zeemijlen tijdens een lage waterstand over de Banjerrivier. De prauw **(foto)** ligt hoog op het water en heeft een diepgang van slechts één voet. Door het slingeren van de rivier en de ontelbare bochten is de vaarafstand zo'n negentig Duitse zeemijlen. De Banjerrivier was bij de

monding zo'n achttienhonderd voet diep maar doordat de rivier tijdens de reis steeds breder wordt is hij bij Bahan nog achthonderd voet diep. Stroomopwaarts doen we zo'n vijftien dagen over de afstand met twaalf tot veertien uren roeien per dag, terwijl de afstand stroomafwaarts in vier à vijf dagen kan worden afgelegd. De bewoners in het stroom-

gebied worden Doessoner of OrangDoesson genoemd, dat is zo'n veertig procent van de bevolking en die zijn tot de Islam zijn overgegaan. Dat is gebeurd toen het gebied onder de invloed van de Sultans stonden en duurde tot het gebied op 4 mei 1826 naar Nederland is overgegaan. Het verdere binnenland wordt bewoond door de zestig procent van diverse stammen Dajaks, bekend onder de naam 'Pari' alsmede door stammen die zo weinig mogelijk gemeenschap met andere houden en zich in het oerwoud verbergen. Ze leven daar heel eenvoudig en worden zelfs door andere Dajaks als 'wild' beschouwd. Ze zijn bekend onder de naam 'De Olo-oets' De geaardheid van de Olo-oets **(foto)** is absoluut vreedzaam, hebben veeleer een dierlijke schuwheid en vrees voor hetgeen hen kan overkomen. Ze zijn niet met velen en de plekken waar ze verblijven zijn niet erg toegankelijk. Ook hebben ze niet veel behoeften, leven sober en stellen weinig voedsel beschikbaar voor de onderlinge handel. Ze ruilen enig lijnwaad, tabak en snuisterijen, tegen voortbrengselen van het land. Dit ruilen geschied door de goederen op een eenzame plaats te leggen en zich hierna te verwijderen. Als de Olo-oets met de transactie tevreden zijn, laten ze hun goederen liggen en nemen het in ruil aangebodene mee. Als ze ontevreden zijn laten ze het aangebodene liggen totdat door toevoeging van waren van de tegenpartij de koop of ruil beëindigd kan worden. De Olo-oets hebben een afzonderlijk dialect. Het zijn met één woord de 'Koeboes' van de Oostkust en de 'Loeboes' van de Westkust van dat eiland. De Pari daarentegen is een stam, die zich bij uitsluiting bezighoudt met het maken van strooptochten, zo ook met het koppensnellen en roven, althans de Loeboes die aan de bronnen van de Koetei rivier wonen. Met de Koetei wordt hier bedoeld dat gedeelte van het landschap Koetei, waardoor de Beneden-Mahakam stroomt. Volgens de inlandsche verhalen zou het landschap Koetei niet altijd die naam gedragen hebben; vroeger zou het Noesëntara geheten hebben, en eerst door den

zoon van het hoofd van Djahitan Lajar, een vermoedelijke kolonie van Hindoe-Javanen, met name Adji Batara Agoeng Déwa Sakti, aan dat landschap de naam Koetei gegeven hebben. Toen, zegt de legende, op zekeren dag Adji Batara Agoeng Déwa Sakti **(foto)** met zijn blaaspijp op jacht ging, kreeg hij niets anders dan een ‘toepei’, eekhoorn, die van een ‘pëtei’ boom met smerig riekende vruchten, aan de 'pantei', strand staande, in de ‘koempei’, riet viel. De combinatie van die vier woorden vond hij zo treffend, dat hij op die plaats van de Koempei een nieuwe kraton stichtte en deze Koetei noemde. De Loeboes strekken hun strooptochten uit tot aan de rivier Kohajang en Kapoeas , maar ze zijn door gewapend toezicht waarschijnlijk wel in toom te houden. De hele

Dajak bevolking heeft niet veel behoeften, haar kleding bestaat enkel in een doek voor de bedekking van hun schaamdelen, die nog dikwijls van geplet boomschors wordt gemaakt en uit een hoofddoek ook wel gemaakt van bombast. Bij bijzondere gelegenheden dragen ze een kort chitabaatje. (gekleurd rokje) In het stroomgebied van het Banjer-massin woont de bevolking. Daar waar het niet zo gevaarlijk is aan de oever in een open kampong van verschillende grote. Maar daar waar veiligheid ontbreekt, wonen ze in zwaar omheinde vierkante kampongs, die de naam van ‘Benting’ hebben. De eerste treft men in Lahei, boven Loktoentoeoer. De echte soort Dajakse huizen zijn erg groot **(foto)** en wordt door tien tot twaalf gezinnen bewoont, die elk een afgesloten vertrek hebben. In het midden bewoont de oudste of het

hoofd van het huis. Meestal woont in een huis één familie, maar die woont dan in een huis dat is aangepast qua grootte. De huizen zijn hoog uit de grond gebouwd en met bombast bekleed., zowel de wanden als het dak en in de lengte is het in twee delen opgedeeld, waarvan de voorste voor ontvangst en het achterste als woongedeelte. In de omheinde kampongs (bentings) zijn de huizen gebouwd op de oorspronkelijk Dajakse wijze, maar nog hoger dan anders. Dit is om

over de lange palissaden heen te kijken. Hier en daar op de rivier woont de Dajak op vlothuizen, zogenaamde Rakits, dit om meer veiligheid te hebben en ook om zich gemakkelijk stroomafwaarts ter kunnen verplaatsen. Elke kampong heeft één of meer kleine gehuchten, die bij het bouwland zijn gevestigd, of tot tijdelijk verblijf dienen voor hen die die de voortbrengselen uit het oerwoud verzamelen zoals rotan, was, hout enzovoort . Alleen op de oevers langs de rivier zijn de kampongs gevestigd, ze liggen zeer verspreid en meestal dicht bij de vele spruiten, (soengeis), die in de hoofdstroom vallen, waardoor ze tevens contact hebben met het binnenland.

Arnold Weruméus Buning was in de 19e eeuw zeeofficiernovellist en in september 1864 ging hij over in actieven dienst op Zijne Majesteit Prins Maurits der Nederlanden, om een reis naar Java te ondernemen. Voor het eerst hoorde hij het gezang der zee, doorstond hij den toorn van de stormwind, terwijl de Prins Maurits via Brazilië naar Java stevende. Zijn eerste vreemde haven was Rio de Janeiro, waar hij de zuidelijke hartstocht van de Brazilianen aanschouwde. Nog verbaasder

zag hij op, toen de volle tropische schoonheid van ons Java zich voor hem ontvouwde. Van de Prins Maurits werd Arnold in Mei 1865 overgeplaatst op Zijne Majesteit wachtschip Prins Alexander te Batavia. Maar één maand genoot hij daar rust. Toen kwam er drukke en eervolle arbeid. In Juni 1865 behoorde hij tot de état-major van Zijne Majesteit stoomschip der eerste klasse: Metalen Kruis, dat in de Molukse Archipel op zeerovers **(tekening)** ging kruisen. Bij deze gelegenheid stoomde hij eerst naar Makassar en toen naar de Molukse Zee, waar Het Metalen Kruis bleef kruisen tussen de oostkust van Celebes en Ambon. Voor het eerst nam hij deel aan een kleine expeditie

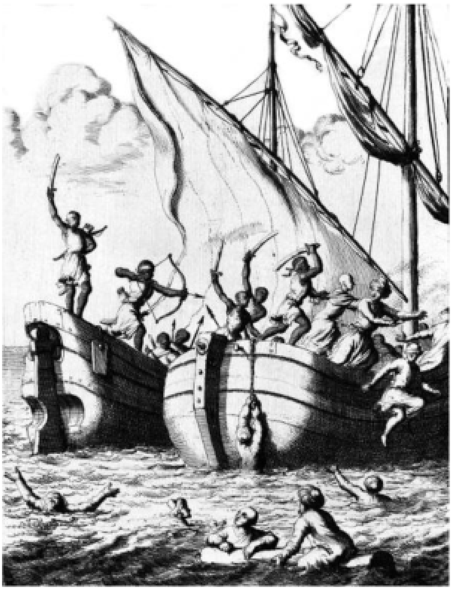

tegen de Alfoeren van Ceram, die echter niet veel te betekenen had. Na volbrachten kruistocht keerde hij in December 1866 met Het Metalen Kruis **(foto, volgende pagina)** naar Batavia terug. Na een zeer kort verblijf op het wachtschip werd hij overgeplaatst in Januari 1867 op Zijne Majesteit Raderstoomboot: Ardjoeno, die als station Soerabaja, als arbeidsterrein. Zo ook de straat van Madoera en de straat van Bali werd aangewezen. In deze periode van zijn leven nam hij deel aan hydrografische waarnemingen bij straat Bali, deed tochten naar Bali en Banjoewangi, totdat hij in Augustus 1867 tot den rang van luitenant-ter-zee, tweede klasse, werd bevorderd. Hij ging nu over in zijn nieuwen rang op Zijne Majesteit stoomschip der vierde klasse: Suriname en keerde naar Celebes en de Molukken terug, om nieuwe kruistochten tegen de zeerovers te ondernemen. In de eerste plaatst stoomde de Suriname naar de noordkust van Nieuw-Guinea tot in de Geelvinkbaai, waar de Papoeaas eer aan onze vlag bewijzen, en, na alzo de noordkust te hebben verkend, keerde de Suriname naar het station Makassar terug. Juist in dit tijdstip deed de oude vijand van onze regering, de opstandeling Kraeng Bonto-Bonto opnieuw van zich horen. Er werd een expeditie uitgerust, waaraan ook Suriname zou deelnemen. Het voorjaar van

1868 bracht Weruméus Buning voor het eerst in den ernstige strijd met een zo gevreesd vijand als Bonto-Bonto. De matrozen en mariniers van de Suriname, ontscheept onder bevel van hun chefs, namen deel aan het bestormen van Benting het deel van Banka Tengah op het eiland Timor. Bij deze gelegenheid wist Buning zich te onderscheiden. Een flinke Nederlandse matroos, werd door een kogel uit de vijandelijke

sterkte getroffen, dat gebeurde bij een snelle terugtocht voor het vuur van Benting en de matroos werd op het terrein achtergelaten. Door de luitenants Buning, Kempe en Janse werd de matroos, onder een regen van kogels opgenomen en in veiligheid gebracht. Vier jaar later in December 1872 probeerden we het opnieuw. Onze troepen op Celebes hebben, terugkomend van Mandhar, tot tweemaal toe vruchteloos geprobeerd de versterkte plaats Bara Batoea, waar de Kraeng Bonto Bonto zich verschanst hield, stormerhand in te nemen. Ze zijn afgeslagen met een verlies van vier doden en vijfenveertig gewonden. Onder de laatsten behoorden de majoor Meijer, kommandant van de expeditie en de luitenant Schultz, van Mourik, Tenta, Waagen en Loomeijer. Al de gekwetsten zijn naar Makassar overgebracht, waar zij verpleegd worden. Bonto-Bonto ontruimde Bara Batoea daags na de

dubbele storm en is in het gebergte verdwenen. In latere jaren werd van deze gevallen matroos gezegd dat het Willem van Hallum was. Rooie Buning's flinkheid werd door de regering erkend met een eervolle vermelding. Buning was het ook die schreef over het verschil tussen de Maleier **(foto)** en de Papoea met de tekst: Zoals wij weten, behoren de inboorlingen van onze Oost-Indische koloniën tot het zogenaamde Maleise ras, en wel meer in het bijzonder tot het Maleis-Polynesische gedeelte. Dit laatste woord wordt er aan toegevoegd, vooral met het oog op de Polynesische groep van de eilanden in de Stille Zuidzee, die door dezelfde soort van Maleiers worden bewoond als Java, Sumatra, Borneo, Celebes en daartussen of in de nabijheid gelegen eilanden, al is er dan ook natuurlijk heel wat onderscheid tussen een Javaan of een Dajak en een bewoner van één van die eilanden uit die Polynesische groep, zodat' men dan ook onze Oost-Indische Maleiers dikwijls aanduidt met de naam van Indonesiërs, en die uit de stille Zuidzee door Polynesiërs of wel Micronesiërs, volgens de speciale groepen, waartoe hunne eilanden behoren. Het is ons echter hier niet te doen om over deze namen en onderscheidingen uit te weiden, maar wel om te wijzen op het zo merkwaardig verschil, dat er bestaat tussen de Maleiers, die de westelijke eilanden, Java enzovoort, bewonen, en hen, die het oostelijk deel bevolken, de zogenaamde Papoeaas welke men rangschikt onder de Melanesiër, of de bewoners van de eilanden, die men op de kaart ziet aangeduid door Melanesië, maar die, wat onze bezittingen betreft, vooral op Nieuw Guinea en de daar in de buurt liggende eilanden hun woonplaats hebben. Het onderscheid tussen de zogenaamde Maleiers en de Papoeaas is werkelijk zeer groot **(foto)**. De Maleier is gewoonlijk eer klein dan groot, heeft sluik haar, kleine handen en voeten, is min of meer roodbruin of olijfkleurig, en heeft gewoonlijk een dikke,

opgewipte neus met wijde neusgaten. In al zijn doen is hij deftig en afgemeten; hij haast zich niet, en is in al zijn zeggen en doen behoedzaam en voorzichtig. Wanneer men van sen Maleier iets te weten wil komen, gaat dat niet gemakkelijk. Hij antwoordt gewoonlijk zeer diplomatiek, dat het wel zó zijn kan, maar dat het toch ook wel mogelijk is, dat het net andersom is; of wel, hij zegt doodeenvoudig niets of haalt zijn schouders op, en geeft geen ander geluid dan een enkel woord, dat ook te kennen geeft, dat hij het wel weet, of dat hij het niet weet, maar dat hij in elk geval geen plan heeft, om iets los te laten. Hij is zo dicht als een pot, en komt zelden uit de plooi. Maar nu de Papoea! Dat is een Jan Plezier van het eerste water; hij danst en springt in het rond, en grinnikt en lacht, en is net een grote kwajongen. Maar niet alleen dat, ook lichamelijk is hij geheel anders. De Papoea is meestal een grote, rijzige kerel; zelden zijn zij klein. Hun huidkleur is donker roetkleurig, soms bijna op het zwart af, ofschoon hij nooit zó gitzwart is als de Afrikaanse negers. Toch is zijn huid, evenals die van den neger, bijzonder zacht, zelfs fluweelachtig op het gevoel. Alleen als zij ouder worden, komt er door het vuil, ze zijn niet bijzonder zindelijk, en door weer en wind een meer grove, harde en ruwe buitenhuid op. Maar dan de neus van den Papoea, deze is lang en smal en steekt dikwijls met een wat verlengde spits naar beneden, alsof hij plan had, helemaal naar beneden te gaan. Het is geen kleinigheid, de neus van zo'n Papoea! Verder heeft hij een hoeveelheid haar, waaruit een knappe kapper zeker drie pruiken voor ccii gewoon mens zou kunnen maken. Dat haar heeft iets zeer bijzonders : het is stug, dor en kroezig, en groeit in kleine bundels of bosjes, ongeveer in dezelfde geest als het varkenshaar in bosjes wordt aangebracht op de oppervlakte van een borstel. In dat opzicht verschilt hij dus van de neger, wiens haar als een dikke vacht, als 't ware, zijn harde negerkop bedekt. Bij de Papoea zijn het allemaal kleine bosjes, die in zijn prille jeugd zeer kort gedragen **(foto)** worden, maar die hij daarna maar steeds laat groeien, soms wel een voet lang, zodat langzamerhand zijn eigenlijke hoofd een kleinigheid wordt, in

vergelijking met de reusachtige ragebol, die erbovenop en eromheen zit, en die enkel door herhaald kammen met een eigenaardige, lange, zestandige vork een beetje uit elkaar kan gehouden worden, terwijl de zuiverheid zeker wel iets te wensen overlaat. Gewoonlijk heeft hij ook een vollen, kroezige baard, de Maleier zelden of nooit, terwijl ook borst, armen en benen voor een groot deel met kroezig haar begroeid zijn. Het zijn echte 'haarmensen.' De beste beschrijving van hen geeft zeker de reiziger Alfred Russel Wallace, van wie ik in mijn vorige schets met een paar woorden sprak. Hij, Wallace, is ook de man, die steeds beweerd heeft, dat deze Papoeaas tot een geheel ander ras behoren dan de Javaanse Boeginezen en andere Maleiers. 'Al was ik blind geweest,' zo zegt hij, dan nog kon ik geen ogenblik getwijfeld hebben, dat deze eilanders geen Maleiers zijn. In hun luide, snelle, driftige spraak, hun rusteloze bewegelijkheid, en hun krachtige levenswerk, die zich in hun woorden en daden openbaren, zijn zij de volkomen tegenvoeters van de kalme, vadsige en onverschillige Maleiers. De Kei eilanders kwamen al zingende en juichende naar ons toe, plasten met hunne pagaaien diep in het water **(foto, volgendepagina).** Naderbij komende stonden zij op in hunne kano's, onder steeds toenemend geraas en gebarenspel, en toen zij ons op zijde gekomen waren, klonterden de meesten, zonder verlof te vragen en zonder een ogenblik te aarzelen, op ons dek, evenals of zij gekomen waren, om van een veroverd vaartuig bezit te nemen. Daarop richtten zij een toneel aan van onbeschrijfelijke verwarring. Die veertig of vijftig zwarte, naakte, kroesharige wilden waren als dronken van vreugde en opgewondenheid. Niemand van hen kon zich een ogenblik rustig houden. Onze manschappen werden, ieder op zijn beurt, door hen omringd en gadegeslagen, om tabak of arak te verkopen, toegegrijnsd en voor een ander verlaten. Allen kakelden tegelijk, en onze kapitein was geheel van zijn stuk gebracht door hun hoofden, die hem hun diensten opdrongen, ons meetrokken en met een luid geschreeuw vroegen om vooraf betaald te worden. Enige geschenken van tabak deden hun ogen

glinsteren, en door geschreeuw of gegrijns, door over het dek te rollen en hals over kop van boord te springen, drukten zij hunne tevredenheid uit. Schoolknapen, op een onverhoopte vakantiedag, leren op een kermis, of adelborsten aan wal, kunnen van het krachtig opbruisen van de levensgeesten, waarvoor dit volk vatbaar is, slechts een flauw denkbeeld geven. Zich onder soortgelijke omstandigheden zo te gedragen, als deze Papoeaas deden, zou voor de Maleiers onmogelijk zijn. Waren deze aan boord van een schip, wat zij niet zonder verlof zouden doen, dan zou er in 't eerst niets gezegd worden, behalve enige

plichtplegingen, en niet dan na enig tijdsverloop zouden ze met de grootste voorzichtigheid de eerste schreden doen, om tot de behandeling van zaken te komen. Zij zouden één voor één spreken, met zachte stem en grote bedachtzaamheid, en de wijze van een koop te sluiten zou daarin bestaan, dat zij bedaart ieder aanbod verwierpen, of zich verwijderden, zonder een woord meer aan de zaak te verspillen, tenzij het bod werd verhoogd tot het bedrag, dat zij bereid waren aan te nemen. Ons volk, waarvan velen deze reis nooit tevoren gemaakt hadden, scheen door de slechte manieren de eilanders zeer geërgerd te zijn, en kon slechts langzamerhand tot de eerste schreden ter verbroedering met die zwarte kerels gebracht worden. Zij deden mij denken aan een gezelschap van heel zoete, ordentelijke kinderen, die met hun moeder gezellig zaten te eten **(foto)** en plotseling overvallen werden door een troep onstuimige en tierende knapen, wier gedrag ze erg buitensporig en ondeugend vonden. Deze voorbeelden van hun geaardheid zijn treffender, en bewijzen meer van het volstrekte verschil, dan zelfs de zo uiteenlopende fysieke en psychische verschillen van beide rassen. Gedurende zijn verder verblijf op de Kei-eilanden geeft Wallace nog

een ander bewijs voor het verschil tussen Maleiers en Papoeaas dat ik ook bijzonder typisch vind, en dat wel degelijk duidt op een groot en scherp verschil in geaardheid. Het treffend contrast van karakter tussen deze lieden en de Maleiers, zegt Wallace, vertoonde zich in vele kleine trekken. Terwijl ik op zekeren dag in het bos ronddoolde, bleef een oud man stil staan, om mij een insect te zien vangen. Hij bleef rustig, totdat ik het aan een speld had gestoken en in mijn insectendoos geborgen had, maar toen kon hij zich niet langer inhouden; hij boog

zich, tot hij met het hoofd schier den grond raakte, en barstte in een schaterend gelach uit. Ieder zal in dezen trek de eigenaardigheid van de neger erkennen. Een Maleier zou mij hebben aangestaard, en op een toon van bevreemding gevraagd hebben wat ik toch uitvoerde. Het ligt niet in zijn natuur te lachen, evenmin hartelijk te lachen, en allerminst te lachen om of in de tegenwoordigheid van een vreemdeling, voor wie zijn verachtende blikken en gefluisterde opmerkingen ruim zo ergerlijk zijn als de uitgelatenste openlijke uitdrukking van vrolijkheid. En toch, niettegenstaande deze werkelijk zo karakteristieke punten van verschil tussen Maleiers en Papoeaas, die ikzelf ook meer dan ééns bij mijn bezoek aan Nieuw-Guinea en andere Papoea-eilanden mocht opmerken, beweren de taalgeleerden, zoals Professor Johan Hendrik Caspar Kern, **(foto)** en anderen, dat zij toch beiden oorspronkelijk tot één ras, het Maleis-Polynesische, hebben behoord, en alleen door hun

wonen in verschillende landstreken, omgeving en levenstoestanden zoveel van elkaar zijn gaan verschillen. De taalgeleerden gronden deze bewering op het feit, dat er de meest mogelijke overeenkomst bestaat in de woorden, die zij gebruiken, om de meest voorkomende dingen, zoals eten, drinken, slapen, enz. enz. aan te duiden. En dat kan niet anders zijn, dan doordien zo heel veel vroeger, een duizendtal jaren geleden misschien, tot hetzelfde volk hebben behoord. Wij zullen het uitmaken van deze kwesties maar aan de professors overlaten. Voor onze „populaire" beschrijving van onze bruine of meer dan donkerbruine Nederlands-Indische landgenoten is het voldoende dat wij weten, dat daar in

het oosten van den Archipel weer een heel ander soort van mensen woont dan in het gedeelte, dat wij tot dusverre in onze verbeelding bezochten. Het was met het oog daarop, dat ik het nodig achtte, een artikel te wijden aan het verschil tussen Maleiers en Papoeaas.

Mohamad Senen, Prins van Tidori, zat in november 1887 met acht handelaren in een huis te Capauer koffie te drinken, toen de gewapende Alfoeren voor het huis kwamen en één der aanzittenden naar buiten riepen. De inde negorij verzamelde strand radjah's gaven hem toen te kennen dat de handelaars zich met het komende toneel niet moesten inlaten daar hun leven daardoor ook gevaar liep. De Alfoeren zijn koppensnellers en op de **(foto)** is de 'tjakalele' te zien, dit is de traditionele krijgsdans, waarin dansers met gebruik van een langwerpig schild (salawaku) en de parang (kapmes) hun vaardigheid als krijgers tonen. Prins Mohamad Sanen, één en ander van het gesprek vernemende, stond op om te zien wat er gaande was. Aan de deur gekomen, bemerkte hij wat men van plan was met hem te doen; hij nam een aanloop en sprong naar buiten. De geweren knalden m aar de prins werd niet getroffen, hij sprong in een diepe rivier om zich door zwemmen en duiken naar de overkant te redden. Een ogenblik boven komende om adem te halen werd er opeens een salvo gelost. Ditmaal was het raak. De Alfoeren visten het lijk op, sloegen het hoofd er af,

hieuwen den romp verder in stukken, rukten het hart eruit en namen daarop hart en hoofd mee. De Alfoeren menen dat bloed de drager van mana is waardoor bij offers aan de geesten vrijwel altijd bloedvergieten te pas komt. De offers die gebracht worden kunnen zowel dieren als mensen zijn. Een hoofd van een mens is in de cultuur van de Alfoeren het hoogste wat geofferd kan worden. Het hoofd wordt namelijk gezien als de zetel van de zintuigen en Alfoeren staan dan ook bekend om het koppensnellen. Dit is in 1890 zo'n Koppensnellende Alfoer op Ceram.

(foto) Een andere prins die men ook wilde afmaken ontkwam de dans door zich op een handelsprauw te verbergen. Enkele personen, die den moord hadden willen beletten, werden mede in stukken gehouwen. Het wordt daar dus met den dag fraaier, nu het volk zijn eigen soevereinen van kant maakt. Alle daar aanwezige prauwen lichtten het anker en vluchtten naar Gesser, waar zij 's avonds, behalve voor den handel aanlokkelijke nieuws, kwamen vertellen. De sultan van Tidori zal na het voorgevallene natuurlijk een hongitocht willen uitrusten om

de moordenaars te tuchtigen, wat nog het beste was, maar de Resident van Ternate zal, met het gouvernement achter zich, wel zijn veto inbrengen waardoor de Papoeaas in hun vuistje zullen lachen. Hongitochten waren inspecties door de VOC van gebieden waar specerijen verbouwd werden, met name kruidnagels. Zo gaan wij een toekomst tegemoet, die onwillekeurig tot verderf moet leiden. Zou er voor de handel op Papoea enige bescherming zijn, dan zou het een ruim veld opleveren voor den Europese handel; vestigingen konden er ontstaan, maar zoals het nu is, wil niemand zijn geld en leven wagen. In oktober 1884 schreef ik aan het bestuurshoofd te Ambon dat de horizon daarginder duister was, de Engelsen waren toen aan het stoken; kort daarop rekent Duitsland een gedeelte van het reuzeneiland in, gevolgd door Engelsen, dat wel niet zal nalaten verder te stoken tot dat het met het hapje weg loopt. Men kan zich bijna geen voorstelling maken hoe de inlanders in deze gewesten in het algemeen eerbiedig opzien tegen de Orang Ingris. De Alfoeren **(foto)**, ook wel Alifuru genoemd, zijn de oorspronkelijke bewoners die leven op de eilanden van de Molukken. Zij geloven stellig dat het de enige machtige natie ter wereld is, waarvan alleen heil en zegen, ja een Walhalla op aarde te wichten is. Het moge vreemd klinken, maar het is de zuivere waarheid. Werd de kop van Mohamad Senen, Prins van Tidori gesneld door de Alfoeren en posthouder wist daar drie jaar later met doodsverachting aan te ontkomen. In die tijd nam het koppensnellen onder de Alfoeren van Zuid-Ceram schrikbarend toe, vooral in de afdeling Hatoesoea. Daar werd in 1890 een posthouder door een bende met geweren gewapende Alfoeren met moord en gesneld worden bedreigd. Dit omdat hij enige tot die Alfoerenstam behorende mannen, die hij gevangen had gezet, niet in vrijheid wilde stellen. Door de grootste doodsverachting te tonen en die wilden onder het oog te brengen, wat hun te wachten stond als zij een dienaar der compagnie vermoordden, is dat gespuis vertrokken. Volgens ooggetuigen moet de

posthouder van Hatoesoea bij die gelegenheid een zeldzame tegenwoordigheid van geest getoond hebben. Toen na zijn weigering de Alfoeren ongeveer twintig geweren op hem richtten en dreigden te schieten als hij nog eens weigerde, toonde hij de grootse kalmte, deed geen stap achteruit en zei: ‘Schiet mij neer, als jullie durven, maar weet

dat wanneer ik val, ik een dienaar der compagnie, binnenkort een oorlogsschip zal komen met de nodige soldaten om mijn dood te wreken."

De term Papoeatalen refereert aan die talen in de westerse Grote Oceaan die niet tot de Austronesische of de Australische talen behoren. Het merendeel van de Papoeatalen wordt gesproken op het eiland Nieuw-Guinea, dat verdeeld is tussen Papoea-Nieuw-Guinea en Indonesië en daarbij nog een paar op de Salomonseilanden en enkele eilanden van Indonesië, met name Halmahera, Timor, Alor en Pantar.

Eén van die talen wordt ook gesproken in Australië, in de oostelijke Straat Torres. Er is grote diversiteit binnen de talen van de Papoeaas en hun onderlinge relaties zijn nog niet bevredigend aangetoond. De sprekers van de Papoeatalen, de grootste groep, leven vooral op het eiland Nieuw-Guinea en de sprekers van de Austronesische talen leven vooral op de eilanden van de noord- en oostkust van Nieuw-Guinea en in een smalle kuststrook van Nieuw-Guinea. Met Papoeaas worden meestal de sprekers van de Papoeatalen aangeduid, maar soms verstaat men er ook de Austronesischsprekende minderheid onder. De Austronesische talen vormen één taalfamilie die wijdverspreid is over de eilanden van Zuidoost-Azië en de Grote Oceaan, er komen ook aantal van deze talen voor in continentaal Azië. De Austronesische talen vormen qua aantal de op één na grootste taalfamilie van de zesennegentig taalfamilies in de wereld. De naam is een samentrekking van het Latijnse woord ‘australis’, dat ‘van het zuiden’ betekent en het Griekse woord nesos, dat ‘eiland’ betekent. De term is voor het eerst gebruikt in 1899 door de Duitse taalkundige Wilhelm Schmidt en diende later als parallel voor de eveneens door hem bedachte term Austroaziatisch. De Austronesischsprekende stammen worden ook als Melanesiërs aangeduid, naar Melanesië, waar Nieuw-Guinea een onderdeel van uitmaakt. De Melanesiërs zijn een etnische groep van volkeren in en nabij Melanesië en de vroegste bewoners daarvan waren de voorouders van alle hedendaagse volkeren die de Papoeatalen spreken. Melanesië is samen met Polynesië en Micronesië één van de drie grote eilandengroepen in de Grote of Stille Oceaan, die met het continent Australië, het werelddeel Oceanië vormen. Het is gelegen ten noorden en noordoosten van Australië. Melanesië is een divers gebied dat bestaat uit Westelijk Nieuw-Guinea en Papoea-Nieuw-Guinea, de Straat Torreseilanden, de Salomonseilanden, Vanuatu, Nieuw-Caledonië, Fiji en Bougainville. Melanesië betekent zwarte eilanden, naar het Griekse ‘melas’, dat zwart en ‘nesos’ dat eiland betekent, en is genoemd naar de donkere huidskleur van de inheemse bevolking. Recent bewijs toont aan dat de Papoeaas afstammelingen zijn van de eerste groep bewoners die zich op Nieuw-Guinea hadden gevestigd. Aborigines, vaak ook Aboriginals genoemd zijn de eerste menselijke bewoners van het Australische continent en hun afstammelingen. Aborigines stamt van het Latijnse ‘ab origine’, dat ‘vanaf de oorsprong’ betekent, dus het zijn de ‘oorspronkelijke bewoners’ in Australië. Het DNA van moderne Papoeaas en Aborigines tonen aan dat er zelfs

contacten geweest zijn met de homo bodensis **(foto)**, een nu uitgestorven menssoort. Deze contacten moeten hebben plaatsgevon-den op minimaal twee momenten: 46.000 jaar geleden en 25.000-21.000 jaar geleden. De voorouders van de Austronesische volken kwa-men veel later, zo ongeveer 3500 jaar geleden, als onderdeel van de geleidelijk migratie van zeevarende volken vanuit Zuidoost-Azië, die mogelijk hun oorsprong hadden in het oosten van China. Dus wat zowel de recente archeologische vondsten ons vertellen bevolkten zowel de voorouders van Papoeaas en de Aborigines dit continent vanuit Afrika via het Sundaplat omstreeks 55.000 jaar geleden. Deze mensen waren de toen nauwere zeestraat overgestoken vanuit de eilanden van Wallacea en Sundaland, de huidige Indonesische Archipel. Austronesischsprekende volken koloniseerden veel van de voor de noord- en oostkust van Nieuw-Guinea gelegen eilanden, zoals Nieuw-Ierland en Nieuw-Brittannië. Over een periode van tienduizenden jaren heeft de bewoning geleid tot een grote diversiteit aan volken en talen, wat verder werd vergroot door de komst van de Austronesiërsen in de recente geschiedenis en de kolonisatie van Europeanen en Indonesiërs. De Papoeaas hebben een donkere huid, zijn vrij klein en hebben kroeshaar, en doen denken aan de Australische Aboriginals, die wat ik al eerder schreef ook hun nauwste verwanten zijn. De traditionele kleding van de Papoeaas is, voor westerse normen, schaars, de mannen van sommige culturen zoals de Dani en de Yali van de Baliemvallei dragen niet meer dan een peniskoker **(foto: Jonge Korowai met peniskoker)** of zijn zoals bij de Asmat en de Korowai in het zuiden traditioneel naakt. De vrouwen dragen van gras gemaakte rokjes. In andere culturen, met name aan de noordkust, dragen de mannen onder Austronesische invloed traditioneel lendendoeken. Het gebruik van

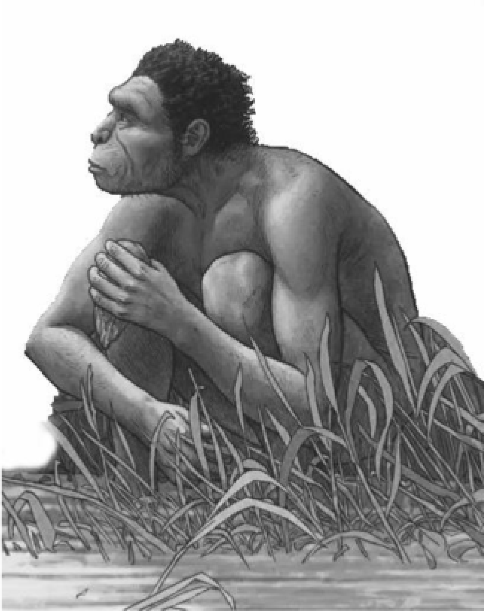

peniskokers en rokjes van gras komt alleen nog voor in de binnenlanden; aan de kust en op de omringende eilanden. Sinds de komst van de Europeanen en vooral onder druk van de gearabiseerde moslim Indonesiërs, zijn deze kledinggewoontes steeds zeldzamer geworden. Onder Papoeastammen in de binnenlanden van Nieuw-Guinea kwam tot niet zo lang geleden de praktijk van het koppensnellen en, op kleinere schaal, kannibalisme voor. Het koppensnellen had zijn oorzaak in het gegeven dat de Papoeaas niet in een natuurlijke dood geloofden. Als een lid van de stam overleed, zag men dit als een poging van een naburige en vijandige stam om de stam hiermee te verzwakken. De enige manier om dit evenwicht weer te herstellen was een lid van deze andere stam te doden en zijn hoofd als trofee mee te nemen. Dit ging gepaard met rituelen die per stam verschilden. Zo hadden bijvoorbeeld de Asmat, voorafgaand aan het koppensnellen, feesten waar bisjpalen **(foto)** een centrale rol in speelden. Kannibalisme kwam veel minder vaak voor en komt volgens Papoeaspecialisten al sinds tientallen jaren niet meer voor, al is niet iedereen het hiermee eens. De oorspronkelijke godsdienst van de Papoeaas is het animisme, die geloven dat alles op aarde bepaalde krachten bezit. Mensen, dieren, planten en voorwerpen hebben volgens animisten ook krachten. Soms wordt zo'n kracht voorgesteld als een god of geest: bijvoorbeeld de dondergod of een watergeest. Animisten vereren ook andere onzichtbare krachten: van zielen van overledenen of magische

waarden van een voorwerp. Dit komt in afgelegen streken nog voor. Het waren vooral de inwoners van het ten noorden van Nieuw-Guinea gelegen eiland Biak die als Papwas, Papoeaas, van voor de 14e tot eind

16e eeuw berucht werden als piraten op hun raaktochten, dat waren plundertochten in de sultanaten Ternate en Tidore bij Halmahera in de noordelijke Molukken en verder westwaarts naar het noorden van Sulawesi, het vroegere Celebes. Een voorbeeld van zo'n raaktocht van de koppensnellers lees ik in de Avondpost van 30 oktober 1893: Het aantal bewoners van Borneo is moeilijk met juistheid te bepalen, de bevolking moet vermoedelijk op drie miljoen zielen

worden geschat, waaronder zo'n tweeëneenhalfmiljoen Dajakkers of Dayaks, **(foto)** en deze zijn de oudste bewoners van het eiland en vormen thans een langzaam uitstervende vertakking van de Maleis-Polynesische stam In de bouw van hun lichaam, de vorm van hun schedel en gelaatsuitdrukking vertonen zij het onmiskenbaar type van de Maleise rassen. Ze zijn slank, flink gebouwd, van middelbare lengte, en hoewel hun armen en benen opvallend dun schijnen, bezitten ze grote lichaamskracht en weten ze van geen vermoeidheid, als het erop aankomt kunnen ze verre tochten maken. Thans vertonen zich bij de stam van de Dajaks symptomen die, het lijdt geen twijfel, op de uitsterving van het ras wijzen. Al zal het nog wel enige tijd duren vóór ze van de aardbodem zijn verdwenen. Eén van de oorzaken is ongetwij-

feld gelegen in de onderdrukking door de andere Maleise staten van Borneo en het onder de Dayaks heersend gebruik, dat geen jongeling huwen mag of mondig wordt geacht, die er niet op kan bogen een bepaald aantal personen van een anderen stam te hebben gedood c.q. gekoppensneld Dit als bewijs waarvan hij een even groot aantal hoofden naar zijn woonplaats moet hebben meegebracht, waar zij in zijn woning aan de balken van het dak worden opgehangen. Die onhebbelijkheid van de Dayaks om, met of zonder reden elkaar met massa's tegelijk een hoofd kleiner te maken, wordt er volstrekt niet

minder op. Alvorens één der stammen zulk een moordtocht zal ondernemen, trekken de aanvoerders en de priesters zich in de eenzaamheid terug, opdat hun gedachten niet zullen worden afgeleid bij het nagaan van verschillende voortekenen of bij het bestuderen van de talrijke bosgeluiden en het roepen van vogels en dieren. Zijn die voortekenen gunstig, dan wordt tot de tocht besloten. Niemand mag de naam van de stam uitspreken, waarop het gemunt is, uit vrees, dat de gewijde vogels van de vijand erachter komen en de vijand mochten waarschuwen. Geen Dayakkrijger **(foto)**, wiens lijf of ledematen, gedurende de tijd dat die afzondering duurt, door een insect gestoken wordt, zal aan den tocht deelnemen, want het is voor hem een waarschuwing van bovenaardse machten, dat hij, mee ten strijde trekkend, gewond, ja zelfs gedood zal worden. Ongeveer zo'n duizend krijgers verzamelen zich en schepen zich in. Bij het vertrek worden zij op de luidruchtigste wijze door de vrouwen uitgeleide gedaan. De oorlogsvaartuigen zijn een soort uitgeholde boomstammen, waarvan één van de einden, een zeer nauwkeurige afbeelding vertoont van de kop en een klein gedeelte van het lichaam van een krokodil, die tussen zijn vreselijke kaken een man stevig omklemd

houdt. De grootste kano telt zestig tot tachtig roeiers. De tocht duurt stroomafwaarts meerdere dagen; dan worden de troepen gedebarkeerd, wat zeer geregeld gaat, en daarna voert de tocht door de dichte wouden. De krijger is, behalve met schild en speer, ook uitgerust met een soort gevlochten mand, waarin zijn mondvoorraad zich bevindt. Zo zet de troep zich in beweging, dwars door het woud, alles plattrappend, als een kudde olifanten, tot men de rook bespeurd van de vijandelijke nederzetting. Een eigenaardigheid van Borneo vormen de woningen, een soort kazernes in de wildernis. Het huis dient tot woning aan tweehonderd strijdbare mannen, benevens een even groot aantal vrouwen en kinderen. Het gebouw steunt op hoge palen **(foto, volgende pagina)** en is betrekkelijk goed beschut tegen een vijandelijke overval.

Om drie uur in de morgen acht de aanvallende partij het geschikte ogenblik gekomen. Zacht sluipen ze voort naar de woning toe, voorzien van hout en takken , dat rond het huis wordt opgestapeld, zo ook tegen de palen en daarna wordt dat in brand gestoken. Het brandhout, het dak en het paalwerk van het huis vatten snel vuur en in het volgende ogenblik staat alles in lichterlaaie. De ongelukkigen binnen ijlen in wilde angst heen en terug, en trachten dan de grond te bereiken, waarop een vreselijk, moorddadig gevecht volgt. Tevergeefs wapenen zich enkele heldhaftige mannen en proberen voor hun lotgenoten een weg te banen door de vijand, of proberen de brandstapels te verwijderen. De vrouwen werpen zich van de hoogte naar beneden om haar kinderen te redden. Ze storten zich, met de kinderen tegen de borst gedrukt meestal te pletter. Het knetteren der vlammen, het jammeren van de ongelukkigen, het kletteren van de wapens, het vreselijke woeste geschreeuw van de aanvallers en verdedigers. Dat alles is ontzettend en geeft een waar beeld van de hel. Hier stoot een krijger zijn tegenstander het zwaard in de keel en scheidt hem fluks het hoofd van

de romp, om het zorgvuldig in zijn mand te leggen, waarin hij ook zijn mondvoorraad bewaart. Of hij ziet een andere tegenstander gewond op de grond liggen, om dan als een bezetene op hem aan te vallen en weer een hoofd in zijn mand te doen. Het warme bloed vloeit langs zijn voor het grootste gedeelte naakte lichaam. Al snel is de grond met rompen van mensen zonder hoofd bedekt en begint de slavenjacht. Mannen en vrouwen worden gevangengenomen en met knieën en ellebogen aan

elkaar vastgebonden, zodat ze onmogelijk kunnen vluchten. Vaak gelukt het echter toch aan het grootste aantal overvallers te ontkomen, het bos te bereiken en om dan van kommer en ellende te bezwijken. Met trots aanschouwen ze de krijger, wie het in zijn vlucht gelukt is het hoofd van één van den vijanden af te slaan en mee te nemen. De huiswaartskerende krijgers worden met de grootste opgewondenheid opgewacht. Dan worden grote festijnen aangericht, waarbij de meegebrachte koppen boven het vuur worden gerookt. Daarop worden de hoofden op een rij naast elkaar gezet, om op deze wijze de overwonnenen te honen. Vooral de vrouwen houden op afschuwelijke wijze huis met de hoofden en het treurigste is wel, dat men op Borneo dergelijke moordpartijen toejuicht en er hoe langer hoe meer in de smaak gaat vinden.

Een ander tragisch voorval speelt zich af op de vierde maart van 1858 op de Andeman eilanden. De Engelsen willen daar een nieuw strafkolonie aanleggen. Zo'n zes mannen: twee Europeanen, drie Lascars, Indische zeilers **(als foto)** en één Bengaalse matroos zijn met een boot naar de plek gevaren waar een eilandje ligt. Drie van hen de stuurman Steerten, de klerk Muddoch en de Bengaalse matroos gaan van boord

begeven zich lopen naar een eilandje, dat door een ten alle tijde doorwaadbare ondiepte aan het vasteland is verbonden. Ze zijn naar het eilandje gekomen om een vlaggenstok met de Engelse vlag op te richten als blijk dat het eilandje is geconfisqueerd als plek voor de nieuwe strafkolonie. Niet tegenstaande zij reeds drie dagen daar hebben gewerkt, zonder iets verdachts te zien, zijn ze gewapend. De drie Lascars, die in de boot zijn achterbleven doen dienst uitkijk. Terwijl ze met de vlaggenstok bezig zijn zien ze een aantal inboorlingen van het vasteland naar het eilandje waden. Die hebben zich blijkbaar verzameld met het doel om korte wetten met de indringers te maken. Deze troep wordt door de Lascars niet gezien voordat het te laat is,

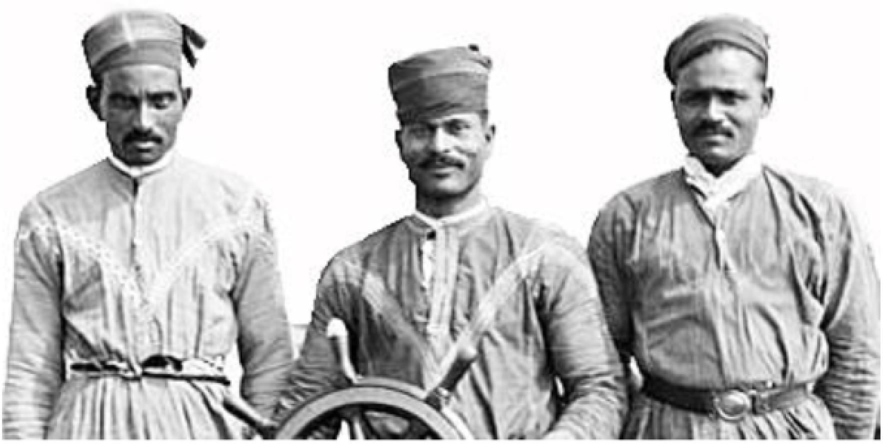

want als ze door een schot een teken geven, hebben de stuurman Steerten en zijn beide metgezellen geen tijd meer om de boot te bereiken. Wat ons echter meer waarschijnlijker voorkomt is, dat de Lascars door schrik bevangen met de boot de ruimte kiezen. Zij zijn zelf de berichtgevers en kunnen dus de zaak naar verkiezing inkleden. Hoe het ook is gebeurd, het is zeker dat de hagelbui van pijlen waarmee de drie mannen van de Mullah worden aangevallen, hen noodlottig wordt. Ook Steerten en Muddoch worden dood en vreselijk verminkt op het strand gevonden, terwijl de Bengalees door de wilden is meegenomen. Als het waar is dat de Andamanezen **(foto)** menseneters zijn, zou men daaruit opmaken dat zij het vlees van hun kleurgenoten verkiezen boven dat van de Europeanen. Men weet dat de koning van Delhi, die zo koelbloedig de moord van enkele Engelse vrouwen en kinderen beval en aanzag, waarschijnlijk zijn laatste levensdagen op deze eilan-

den zal moeten doorbrengen. Kapitein Man, de pasbenoemde Gouverneur van de Andamaneilanden, is al van Calcutta naar zijn bestemming vertrokken met de oorlogsschoener Pluto, terwijl kapitein Simpson belast is met de geniewerken en de superintendentie van gevangenissen. Op vier maart, de dag dat de moord op de Andaman eilanden plaats had, vertrekt op diezelfde dag reeds van Calcutta de tweede zending bannelingen voor die eilanden bestemd, met het stoomfregat Semiramis. De beide schepen Roman Emperor en de Edward zijn ook naar de Andamaneilanden gezonden, waar een etablissement voor hun ontvangst gereed staat in Port Blair. De met deze twee laatste schepen verzonden bannelingen zijn omtrent driehonderd in getal en die van de Semiramis **(foto)** tweehonderd, terwijl deze vijfhonderd nog vermeerderd worden met een zending door het schip de Dalhousie. In de geheel rekent men dat er primo Juni een duizendtal bannelingen op de Andamaneilanden zullen zijn en wiens eerste werk zal bestaan om de plaats van hun verbanning schoon te vegen van alle bezielde en onbezielde probemen. Zodat men de verwachting koestert dat de nieuwe strafkolonie in korten tijd zwaar bevolkt zal zijn en er dus een strenge discipline moet worden in acht genomen, bestaat echter het plan, om de reglementen zó te maken dat zij die zich goed gedragen willen, daartoe naar behoren worden aangemoedigd. Zo zullen zij door goed gedrag hunne vrijheid kunnen terugkrijgen en zelfs vrije overtocht voor vrouwen en kinderen kunnen verlangen, die in dat geval een verblijf in de kolonie wordt toegestaan, verenigd met hun man en vader. Het schijnt dat deze kolonie van den aanvang af goed zal zijn ingericht, maar het heeft wel drie levens gekost.

Werd er een Papoea gedood en niet opgegeten door de vijand, dan volgden er na de derde dag na zijn overlijden verschillende rituelen, zo ook

de waarzeggerij om de doodsoorzaak te bepalen. Gelijk hierna volgt een lange reeks van begrafenisrituelen. Deze ceremonie wordt gehouden

ongeveer twee maanden na de dood van een persoon. De riten van de derde dag zijn gericht op het vaststellen van de reden waarom deze was overleden. De activiteiten beginnen met mannen die in de velden op zoek gaan naar bagai: ratten en muizen. **(foto 1)** Die worden gevangen en gedood door druk uit te oefenen op hun lichaam, totdat inwendig

letsel hun dood veroorzaakt en die worden in de 'Bagai su' gedaan. Hierna worden varkens geslacht **(foto 2)** en de staarten daarvan worden samengebonden en door één familielid in een soort mand 'Su walon' op zijn hoofd rondgedragen. Als de mannen tevreden zijn dat ze genoeg

hebben, keren ze allemaal terug naar de uma. Een dronk uit de ioak, kalebas, is één van de eerste dingen die de dorstige jagers opzoeken. In de uma, het kamp, is de echtgenoot of de moeder van de dode te zien, die rouwt samen met de vrouwen die aanwezig zijn voor de begrafenis. De dode muizen zijn op een bananenblad gelegd, vermoedelijk in de volgorde waarin ze gevangen zijn. Dit wordt voor de pelai, het mannenverblijf, gedaan en alleen de mannen zijn daarbij toegelaten. De vader en broers inspecteren de ratten die zijn gevangen. Voor alle personen die sterven, zullen ze verklaren waarom zij stierven. De moeder van de dode opent de magen van de ratten met behulp van de Wam lisu, naald van varkensbot. De ingewanden worden gelezen en de oorzaak van de dood wordt verteld aan iedereen. Later wordt op de darmen getrapt om ze schoon te maken en worden ze over takken gehangen. De darmen en lichamen van de ratten zullen worden gebakken op open vuur en opgegeten. De waarzeggerij door middel van de darmen heeft uitgewezen waarom de dode was overleden. Wam ilkho **(foto 3)** is het ceremonieel doden van varkens, zonder duidelijke volgorde of voorgeschreven wijze. De ceremonie wordt gehouden op een later tijdstip, misschien twee maanden na de begrafenis. Bij dit ritueel is de ami van de dode verplicht om varkens voor de ceremonie te geven. Het kan worden gehouden voor één persoon die is overleden, of er kunnen een aantal ami verplichtingen tegelijkertijd worden vervuld mede voor anderen die gestorven zijn. De beschikbaarheid van varkens heeft veel te maken met de werkelijke

timing van deze activiteiten. De Wam ilkho hier getoond, vond plaats in de uma van Wenabubaga. De varkens werden gedood in willekeurige volgorde eenvoudig waar ze werden gevangen. De lichamen van de gedode varkens lagen verspreid in de silimo: binnenplaats. Zij werden

vervolgens uitgelegd in een rij op aanwijzing van Husuk, maar er ontstond een meningsverschil over de juiste plaats en het verdelen over de families. Het kostte ongeveer een uur om het probleem op te lossen. Een man maakt een sigaret van hanom, een soort plaatselijke tabak, tijdens de besprekingen. Er ontstond nog een probleem over één varken. De plaatselijke hoofdman gaf één van zijn eigen varkens en de problemen waren opgelost, waarop een vrouw het varken mee nam. De oren en staarten werden van de geslachte varkens gesneden en het vlees werd gekookt en gegeten.

Zoals in bijna iedere cultuur is het verdriet om een kind groot en het is dan ook niet vreemd dat ze vaak de plaats bezoeken waar hun kind is begraven, zo ook is dat bij de Papoeaas. Nadat de overledene op een baar naar zijn rustplaats is gebracht **(foto)** komen familieleden naar het graf om daar te rouwen en herinneringen op ter halen van het geliefde kind. Op de foto ziet u vrouwen rouwend bij een graf. Van links naar rechts ziet u de moeder van de overleden zoon, de zuster en een tot slaaf gemaakte vrouw van de overledene. Ze dragen rouwkleding van

geklopte boomschors en hebben kappen over het hoofd, dit ter bescherming tegen nadelige invloeden die van de dode kunnen uitgaan. Op de punt van de kap van de moeder een pluim van twee paradijsvogelveren en twee in elkaar gestoken veertjes. Ook een kleine boog en twee stokjes, die pijlen voorstellen. Dit alles duidt aan, dat haar overleden zoon twee mensen op zogenoemde 'raaktochten' heeft gedood. Naast de rituelen van de begrafenis, hebben de Papoeaas festiviteiten om van hun dagelijkse sleur af te komen, zoals het jagersfeest, dat maar liefst twee maanden duurt en dat niet altijd op een bepaalde tijd wordt gehouden en dat zo'n twee maanden duurt. Dat is het fiësta di kachó of wel het Jagersfeest. Dit feest wordt zoals ik al schreef

niet altijd op een bepaalde tijd gehouden. Het vindt alleen plaats als er het vee of de gewassen er slecht voorstaan of dat er bijvoorbeeld te weinig zuigelingen worden geboren. Het is een vruchtbaarheidsfeest

en wordt gehouden als de Joeskwanto, of medicijnman (foto) het nodig acht. Dit feest heeft een lange voorbereiding, de Papoeaas beginnen al weken van tevoren met het verzamelen van vlees, sago en andere eetwaar, waarna ze het natuurlijk ook klaarmaken. Het feest is bedoeld voor de De bewoners en de gasten. uitgenodigden komen voor de tijd regelmatig informeren hoever men met de voorbereidingen gevorderd is en wanneer het feest zal plaats

vinden. Als er eindelijk een dag is vastgesteld wordt die vastgezet en bekend gemaakt. Alle genodigde zijn welkom en de 'Joeskwanto' heeft de plicht de mensen te voorzien van eten. De vrouwen gaan daar druk mee bezig. **(foto)** mensen die uitgenodigd zijn en de uit-nodiging afwijzen wor-den gezien als vijandelijk. Het jagersfeest is eigenlijk één groot dansfeest. Het wordt gevierd in het 'sacrale' huis , dat is een huis wat iets verderop van het dorp staat. Nog voor het feest begint wordt een schutting van sagobladeren gemaakt waarachter de mannen zich omkleden voor de dans. De vrouwen mogen hier niet komen. Het feest wordt voorafgegaan door een dans van de 'jiemsa', de geesten van de voorouders, die komen dansen om de jagers in te leiden. De jiemsa's komen op de avond van het feest, net voor zons-ondergang tevoorschijn. Elke jiemsa stelt een voorvader voor en danst heel kort. De mannen uit het dorp weten dat de jiesma's andere mannen uit het dorp zijn, maar aan de vrouwen wordt verteld dat het echte geesten zijn. Als de inleidingsdans is afgelopen gaan de vrouwen naar huis en de "geesten" het bos in. De vrouwen worden verteld dat de geesten weer de holle bomen ingaan waar ze wonen. Maar de mannen gaan gewoon naar een riviertje om hun versie-ringen eraf te wassen. Als het feest gaat beginnen wordt er gefloten op fluiten die de vorm hebben van orgelpijpen, maar waar de schors nog om heen zit en die al van ver zijn te horen. De geluiden worden met keelgeluiden nagebootst, op het ritme dansen dan de mannen en vrouwen in een rij tegenover elkaar.

Soms dansen ze naar elkaar toe en soms gaan ze verder achteruit dansen. De mannen hebben allemaal een zak over hun hoofd heen, tot bij de borst, maar bij de ogen is het iets wijder waardoor ze er wel doorheen kunnen zien. Over de zak wordt de hoofdtooi gedragen, een samenstelsel van rotan stengels, dat op de schouder van de man rust en ruim één meter hoog is. Het gevaarte is versierd met kasuaris haar en kleurige vogelveren, aan de achterzijde vertoont het een eigenaardig uitsteeksel, dat nog veel bonter met veren is getooid. Om hun bovenlichamen dragen de dansers een dikke laag jonge klapperblaren en om het middel dragen de dansers gordel, daar zijn schelpen, belletjes en stukjes metaal aan vastgemaakt. Om de benen, net onder de knie, heeft de danser nog bandjes met kwasten soms ook belletjes en kralen. De mannen zijn ook nog beschilderd met ruitvormige figuren in de kleuren rood, zwart en heel licht grijs en deze ruiten stellen de schubben van de 'watoewa', de heilige krokodil, voor. De vrouwen daarentegen zijn slechts heel simpel versierd, die mogen alleen meedansen en doen net of niet weten dat de dansers de mannen van het dorp zijn. Zij weten dit meestal wel maar het is ten strengste verboden hier over te spreken. Het kan zomaar gebeuren dat een krijger het plotseling door het drinken van Arrack of Oplosan, een lokale rijst- of palmlikeur zin krijgt om te dansen en hiervan treft u een foto als voorbeeld. Het jagersfeest duurt wel twee maanden maar de rest van het werk gaat gewoon door, de mannen

mogen niet stoppen met dansen maar worden afgelost, de vrouwen gaan door met werken, het huishouden mag niet verwaarloosd worden.

Als een reusachtige gleufhoed in een regenbui ligt West-Irian onder de evenaar, dampend in de zon. De dop wordt door het centrale Bergland gevormd, met toppen en kammen van drie- tot vijfduizend meter hoog, terwijl de hoeden rand, zo'n honderd kilometer breed, uit bossen en moerassige oerwouden bestaat. De wolkenvelden, vluchtig, maar altijd aanwezig, onttrekken veel aan een buitenaards oog. Vandaar dat de gleuf van de hoed, de Baliemvallei, zo lang voor de westerlingen en hun God verborgen is gebleven. Zo ben ik hier in Jiwika terecht gekomen waar een oude schoolvriend van me als missionaris werkt. Zijn post ligt halverwege de vallei die ruwweg van noord naar zuid loopt, vijftig kilometer lang en zo'n vijftien breed. In verhouding tot de hoed is de gleuf dus erg dun, niet meer dan een scheve enk, met talloze kreuken rondom. Eigenlijk lijkt West-Irian meer op een bolhoed die een slordige opdonder gehad heeft, een trap bijvoorbeeld, ik laat in het midden van wie. De eerste blanken die zich in de vallei vestigden, waren zendelingen van de Christian and Missionary Alliance, een fundamentalistisch genootschap uit de Verenigde Staten dat, gedachtig Mattheus 114, het einde der wereld bespoedigen wil door overal het evangelie te verkondigen, onderwijs te geven en medische hulp te verlenen. **(foto, volgende pagina)** Dat was in 1954 en daarvan moest het Nederlands gouvernement. dat tot dan toe meende ieder uit de Baliem te kunnen passeren met een bestuurspost komen; dat gebeurde twee jaar later in Wamena, de hoofdstad van de Baliem en die stad telt nu zo'n kleine 1500 inwoners. In 1958 volgden Franciscaanse missionarissen en in 1961 de zendelingen van de evangelische kerk en tenslotte de Indonesiërs met hun Islam. Dat alles voor zestigduizend Baliemers, die alleen hun voorouders eren en een vaag soort religieuze relatie met zon en maan onderhouden. Hoeveel er bekeerd zijn? De missie telt ruim driehonderd gedoopten, terwijl de CAMA een paar duizend moet hebben ondergedompeld. Maar van de vier Jiwikanen die tijdens hun scholing in Wamena katholiek zijn geworden hebben er drie compleet af laten weten en verder is hier niemand gedoopt. Toch had ik met Kerstmis ongeteld vrouwen en kleine kinderen, wel honderd peniskokers als kaarsen rond het altaar zien staan; met hier en daar de feestelijke krul van een parfumstaafje ertussen. Maar op dat volle

kerkje moest ik me niet verkijken, waarschuwde de pastor. Sinds een paar maanden lopen de Baliemers alle roomse drempels plat, omdat

bij de CAMA de brandstapels klaarstaan waarop ze hun fetisjen moeten werpen. Dan liever paaps, denken de Papoeaas. En hebben ze in 1968 niet twee zendelingen vermoord, die de aanstekers al uit hun zak hadden gehaald? Jazeker en nog opgegeten ook. Maar dat was in de

Sengvallei, en van het bestuurscentrum, terwijl nu het districts-hoofd, zelf protestant, achter de brandstapel-actie zat. Andere bestuursleden trouwens ook want bij de 'Operasie Koteka' de peniskoker **(foto)**. Wie het meeste profijt van de situatie getrokkenheeft is Stephanus, een katholieke catechist, geboren in Baliem. Nadat God hem in een droom gezegd had zich voortaan Jezus te noemen, kwam hij met zijn eigen boodschap. Wisten zijn broeders en zusters niet dat zij, diep in hun hart

en helemaal op eigen houtje, allang christenen waren. Daar was geen blanke missie aan te pas gekomen. Weldoenend ging Stephanus rond, genas zieken, wekte doden tot leven op, terwijl hij en passant een wonderlijke rijstvermenigvuldiging verrichtte, aldus het verhaal. Maar wat doet deze Papoea aan het eind van zijn zegenrijke tournee? Hij trekt zich in de bergen terug door engelen omringt, en zijn volgelingen die hem nog een hoop troubbles bezorgd hebben, gaan weer gewoon naar de kerk, want het altaar is beter dan de brandstapel.

Toen in 1961 de Harvard 'Peabody' expeditie nog geen zes kilometer Jiwika zijn tenten opsloeg, troffen ze een oorlogvoerend volk dat nog geheel in het stenen tijdperk leefde. Nu, vele jaren later, hebben de

meesten hun stenen tuigen door ijzeren vervangen, al werden de eertsten nog gebruikt bij het kloven van hout en het slachten van de varkens. Bij het aanleggen en verzorgen van hun tuinen waarop ze groenten en tachtig soorten zoete aardappelen verbouwen, hanteren ze naast de graafstok nu ook de schop **(foto)**, al maken ze daar dezelfde hakbewegingen mee. Bij het maken van hun hutten en omheiningen

bevestigen zij de ruwe planken nog steeds met rotanlussen aan de palen, al zie je hier en daar een spijker zitten. Wat je niet zo gauw in de gaten hebt is, dat aan de nieuwste halsbanden de schelpen met nylondraad geregen zijn, want de mannen plegen, behalve hun wangen en voorhoofd, ook hun borst met varkensvet en roet in te smeren, wat hun sieraden een zeer schilderachtig effect bezorgt; maar de banden zelf zijn gevlochten van touw dat ze, in urendurende rolbewegingen op hun bovenbenen, uit boomvezels draaien. Lucifers zijn ook welkom al kunnen zij snel vuur maken, waarbij zij een eigen variant op dè theorie van Bachelard hebben gevonden. Volgens deze is de mens door ziin seksuele warmteontwikke ling op het idee van verhitting gekomen en is de oervorm van vuurmakerij die waarbij een tak in een gleuf van hout op en neer wordt bewogen. Maar wat doen de Baliemers? Zij splijten een dikke, uit-gedroogde stengel tot op de helft, leggen wat stro tussen de houten beentjes die ze met een steen gespreid houden en trekken er dan, in een snelle op- en neergaande beweging, een reep rotan door. ‘Het brandt!’ En de varkens, die zii voor feestelijke gelegenheden fokken, slachten ze nog steeds met bamboemessen na ze met een pijl te hebben gedood. Eigenlijk is er nog weinig veranderd omdat er geen nieuwe behoeften ontstaan zijn, althans bij de dorpsbewoners. **(foto Danikrijger met zoon, volgende pagina)** Behalve de Baliemers die werk bij bestuur, missie of zending gevonden hebben, lopen ze bijna allemaal nog in hun exclusieve kledij en de peniskoker, rond en de vrouwen in schaamschort. Het zijn ‘mannen met staarten’ gebleven al zie je hier en daar geen sliert peterselie of een stuk zelfgemaakt touw over de bilnaad bengelen, maar een reep plastic; kleurig en fleurig, dat wel. De grote verandering moet nog komen, maar is onderweg en niet meer tegen te hou-den. De oorlogen, die zij eeuwenlang onder elkaar gevoerd moeten hebben en vrijwel onophoudelijk, lijken defi-nitief voorbij en dat zal voor de nieuwe generatie geweldige gevolgen hebben. Hun hele sociale

hiërarchie is op het krijgsbedrijf gegrondvest, want deze samenleving kent geen priesters of me-dicijnmannen, maar slechts één soort van specialisten: de Kaïns, mannen bekwaam in het doden van vijanden. God moge de gever van alle goeds zijn, maar de duivel verdeelt het en ook hier, in deze uithoek van de wereld, schijt hij op een grote hoop. Wie dood zaait, oogst varkens en vrouwen, daar komt hun maatschappelijke ordening op neer. Het is ook overal hetzelfde, ook hier!

Al voor Archbold in april 1938 met zijn vliegtuig in de Baliemvallei landde, was er een druk scheepverkeer tussen ons land en Nederlands-Indië. Dit verslag is geplaatst in 'de Locomotief' van 6 maart 1936, door een speciale verslaggever, een varensgezel op een der schepen.

Van Makassar de Groote Oost in

Met Buurtschipper K.P.M.
Een Zachte Branding op
Blinkend wit strand, waarboven de palmen vredig wuiven.
Onheilspellend gedrag van den Doekono
De kust van Noord Nieuw-Guinea biedt rijke afwisseling.

Van Laden en Lossen. Wij hadden dus, op weg naar het uiterste Oosten van onze archipel, Manokwari, de kolonistenplaats, in de nacht verlaten. Wij steken de Geelvinckbaai over en zijn 's middags ongeveer vier uur op de reede van Owi, een gehuchtje waar nooit iemand van gehoord heeft, maar dat toch de 'hoofdplaats' is van het gelijknamige dat tot de Japengroep behoort. Honderdtwaalf kolossale ijzerhouten balken moeten overnemen, met bestemming Manokwari. Geen kleinigheid, waar nog bijkomt, dat het hier te diep is om te ankeren, zodat voortdurend een wacht bij het roer moet blijven. Een geluk is dat de zee spiegelglad blijft, anders had het best kunnen zijn dat we onverrichterzake hadden moeten wegvaren! Ah kijk, vanachter het eiland komt een stoomboot tevoorschijn, vrij ver weg, alleen de rookpluim is goed zichtbaar. Verrekijkers verraden, dat het de kustvaarttanker 'Moeara Boelian' is, denkelijk naar Efman onderweg.

We laden hout 't Is zeven uur geworden. Ik heb me gemandiëd, geschoren en in een fris pakje gestoken en we laden nog altijd hout! Er wordt veel geschreeuwd rond het schip, en de winches ratelen met een geweld alsof ze op hol geslagen zijn. Er dreven 's middags honderdtwaalf vlotten, elk met een balk, en bemand met vier tot vijf Papoeaas, die onder fanatiek gehuil verwoed pagaaiden, om de zware vlotten

tegen de stroom op te stuwen. Bij ons op de brug wordt scherp wacht gehouden; er is namelijk een eind verder een rif, en daar blijven wij natuurlijk het liefst vrij van. Vrouwen in kleine kano's **(foto)** drijven rond het schip; doen deels zaken aan boord en moedigen door strijd-

kreten de mannen tot nog meer krachtsinspanning aan. De scheepsmotorboot vaart af en aan, sleept nu dit vlot, dan weer een ander. De motorboot kan vrij over het rif varen, en de mooie zeetuinen op den rug van het rif brengen ons in verrukking. Een matige branding loopt uit in een melkwitte streep op het blinkende strand. De palmen wuiven vredig in het zwakke windje; zo nu en dan vlucht een koppel witte kakatoea's verschrikt uit een van de reusachtige rimboeboomen op den achtergrond, om in een anderen weer neer te strijken. Zwakjes klinkt hun krijsen door tot op ons schip. Daar zakt de zon, tovert alles plotseling in gouden kleuren. Als bronzen prachtbeelden staan die honderden naakte Papoeaas **(foto, volgende pagina)** in het schelle licht. Wat een mooie wereld! 't Is pikkedonker nu, behalve op het schip, dat over beide boorden baadt in licht. Da's nodig ook. In het water wordt de sling om de balken geslagen, vervolgens kappen de Papoeaas met lange messen de balken los van het. vlot waarna de winches' met het nodige geraas, deze houten aan boord hijsen.

Bosnik Diezelfde avond om ongeveer negen uur komen wij in Bosnik aan. 'n Armoedig oordje ook, met een paar zeer primitief ingerichte

Chineese toko's. Papoeaas zijn gelukkige mensen, ze verlangen blijkbaar niet naar luxe. Tot elf uur heb ik een wandeling langs de zeeweg gemaakt, in gezelschap van mijn zaklantaarn. 't Was lekker weer, en een lauwwarm motregentje zorgde voor stofvrije lucht. Interessant die paalwoningen op het strand, flauw belicht door de langzaam wegstervende houtvuren voor de ingang. Zo nu en dan kwam ik een Papoea tegen, van verre al te zien aan zijn brandende fakkel.

Aardig die dwaallichtjes! De donderdag is weer een kalme dag, voor mij tenminste. Alleen in de avonds onze aankomst in Wakdé. Wat is het gezellig aan boord! 'n Partijtje poker, 'n gezamenlijke borrel, 'n beetje werken of lezen; geanimeerde gesprekken over Spanje, spionnage, Japanners, vliegtuigen, gifbommen, vrouwen, motoren, Hitler etc., het repertoire is onuitputtelijk. Het aangenaamst zijn de brandende kwesties, waartegen je pro of contra kunt, zijn. Tot overeenstemming kom je natuurlijk nooit, of zeer langzaam. 't Hoeft ook niet vlug te gaan, de reis duurt immers vijfentwintig dagen! De laatste twee dagen heb ik geen koude neus op het platje gehaald. Is ook niet meer nodig! Er blaast een frisse bries, en de zee heeft haar bezadigdheid afgelegd. Vief beuken de golven erop los. Er is zeker in de buurt een schip met lading vergaan! M'n witte sweater komt mij goed van pas nu. De dagelijkse vijfentwinig ronden over het schip plichtgetrouw afgelegd. Probaat middel tegen verstopping, en het behoudt het goede humeur en de slanke lijn. Muziek is er ook genoeg aan boord; behalve de piano hebben wij twee radio's aan boord, wij kunnen dus ons hart aan de Nirom ophalen. Acht uur 's avonds aankomst te Wakdé. Hier is alleen een klapperkebon, en slechts één Europeaan, die het dus behoorlijk eenzaam heeft. Onze landing op het strand is fantastisch! Er is op deze

eilanden bijna nergens een steiger, dus moeten wij vanuit de motorboot in een laadprauw overstappen. Dit gaat zonder bezwaar, licht hebben wij genoeg. Er staan zes grote Petromaxlampen in, die bij het laden van copra goede diensten bewijzen. Vanuit de laadboot op de rug van een badjo gekropen, die mij veilig door de branding heendraagt. Badjo's zijn Makassaarse scheepskoelies **(foto, volgende pagina)**, die de K. P. M. gebruikt voor 't hanteren van de lading. Ziezo, daar sta ik dan. Nu mijn koffers nog. Prachtig! Veel tijd voor zakenbespre-

kingen is er niet, we willen weer gauw weg. Als aandenken aan Wakdé neem ik twee witte konijntjes mee, waarvan het op Wakdé wemelt. Om elf uur 's avonds wordt het anker weer aan boord gehaald, en nu op ons einddoel af, Hollandia! Vrijdagmorgen: We zijn nu al elf dagen onderweg. We varen dicht langs de kust van Nieuw-Guinea. Vrij hoge heuvels, tot boven begroeid. Vrij veel kapokbomen toont ons de kijker. Langs het strand klapperbomen; mooi wit is dat zand! Nu en dan loodrechte rotswanden, waartegen de lange rollers, in bergen van fel wit schuim uiteenspatten. Prachtig, vooral in het ochtendlicht. Om half

elf ’s morgens aankomst Hollandia. Mooi binnenvaren is dat hier. Jammer alleen, dat van zovele oorden in Nieuw-Guinea alleen de buitenkant mooi is! Hollandia zelf geeft, afgezien van een paar aardige

rotspartijen in de onmiddellijke nabijheid, niet veel moois te zien. De baai is echter heel mooi. Aan boord terug zie ik een prauw op het droge **(foto)** Papa, mama en drie kleuters, allen naakt, zoals alleen Papoeaas naakt kunnen zijn. De kinderen spelen vrolijk en onbezorgd op het verbrede middenstuk van de prauw, terwijl vader en moeder dromerig en lachend met hun kinderen dollen. De vader een prachtexemplaar van een Papoea, met een mooie gave gezonde huid. Mama met rode bloemen in haar pikzwarte kroeskop, en een krans van gele kelken op borst en rug. Als ooit een stel mensen met recht zijn schoonheid kon exposeren, was het

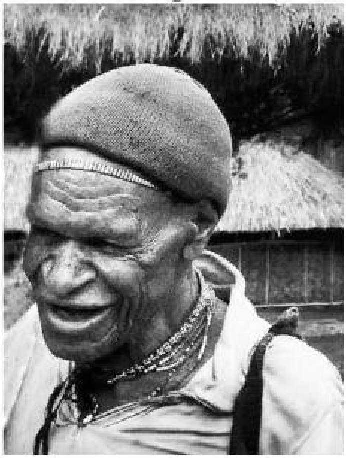

wel deze Papoeafamilie! Van het bestuur vernam ik nog het volgende staaltje van het bij Papoeaas schijnbaar onuitroeibaar ideefixe ’koppensnellen’. Er moet een nieuw gebouwtje worden opgetrokken, waarvoor het hout al sinds enigen tijd klaar op het werk ligt. Voor enige weken terug, kwam het oude dorpshoofd op bezoek. Duidelijk te zien, dat hij voor een zeer gewichtige zaak bij het bestuur kwam. ‘Toean, we weten dat er een nieuw huis gebouwd zal worden. We weten ook, dat het zonder het begraven van koppen niet gaat. Immers anders rust er geen zegen op. Het gerucht gaat in deze streek rond, dat elken dag de, witte boot, de gouvernements-

stomer, kan aankomen, met een expert koppenjager **(foto)** aan boord. Hij vertelt: 'Ik ben oud en kan mijn vrouw en kleinkinderen, die momenteel in het binnenland op een ladang zitten, niet verdedigen. Ik smeek u om assistentie, opdat zij niet vermoord zullen worden!' Het bestuur heeft zich alle moeite gegeven, het oude mannetje gerust te stellen, maar overtuigd is dit dorpshoofd, en met hem zijn volgelingen, nog altijd niet. Elke vreemdeling, vooral vaneen grote boot, hetzij blank of bruin, wordt wantrouwend, zonder dat men het zelf merkt, op zijn schreden nagegaan. Een nieuwe bestuursassistent, die te paard over land naar Hollandia kwam, zag zich plotseling tegenover zwaar met pijl en boog bewapende Papoeaas geplaatst. Gelukkig voor allen, kwam hij er zonder kleerscheuren af, door haastig van zijn paard te springen, en zich te legitimeren op een of andere wijze.

Naar Seroei. Zaterdagmiddag: De plaats Sarmi hebben wij ook alweer achter de rug; nu stomen wij naar Seroei, waar we zondagochtend, bij daglicht, hopen aan te komen. Een eigenaardigheid van Sarmi is, dat het de onstui-migste rede van Nieuw-Guinea heeft. We

minderen vaart en voor ons uit peddelde een jonge man in een prauw als een gids die ons op het water de weg wees. **(foto)** Toen we in de haven van Seroei lagen aangemeerd stapten we over in de motorboot en dat liep na enige vergeefsche pogingen, zonder gebroken ledematen af. Als overal bij een landing, stonden ook hier de inwoners weer dicht op elkaar op de pier, en tussen twee rijen van mannelijke en vrouwelijke Christen Papoeaas, onder hun 'slamat datang toean' spreekkoren, kwam ik aan de dorpsstraat. Mijn door de woeste zee toch al goede stemming, steeg door deze welkomsthuldiging niet weinig. Jammer dat ik deze reis geen fluit orkesten te horen kreeg. De zending en missie organiseren onder de bevolking heel aardige

fluitorkestjes, en het is opmerkelijk met hoeveel overgave de orkestleden hun partij blazen op de houten dwarsfluiten. Bij wisseling van bestuur of aankomst en vertrek van zendelingen of pastoors, verlenen zij vrij regelmatig hun medewerking, zowel mannen, vrouwen, jongens en meisjes. Van de plaatsjes Sarmi, Seroei en Wasior valt weinig bijzonders te vermelden. Vandaag zijn wij weer in Manokwari teruggekomen, wat wij juist een week geleden verlieten. Vergeleken bij onze eerste aankomst in Manokwari was er nu veel minder bezoek van den wal. Ook de kolonisten, die de eerste keer in groten getale aan boord gekomen waren om van de Chinezen in de kuil allerhande huishoudelijkeartikelen te kopen, lieten zich niet meer zien. Sorong en Saonek deden wijd de volgenden dag aan, en vier dagen later bij het aanbreken van den dag, doemde de kust van Halmaheira aan de gezichtseinder op. Nieuw-Guinea lag alweer achter ons.

Zó is Tobelo. 's Middags om vier uur arriveren wij op de rede van Tobelo. Regelmatig daalt een grauwe asregen uit de nabije vulkaan Doekono neer. Een dof rommelen zo nu en dan, maakt het geheel nog

onheilspellender. De Doekono of Dukuno **(foto, volgende pagina)** werkt weer op deze onvriendelijke wijze sedert de laatst drie jaar, en de omwonenden hebben angst, dat het weleens ernst zou kunnen worden.

De zonsondergang is hier prachtig. De zware zwarte rookpluim, die uit de krater opstijgt, wordt van geel tot goud gekleurd, en staat vlammend rood tegen de prachtige blauwgroene avondhemel. Direct daarna wordt deze kolossale pluim weer zwart, en liggen de bergen, palmbomen en prauwen als silhouetten in de korte tropische schemering. Een manesikkeltje schijnt zilveraehtig tegen de nu paarsen, fluweelachtige hemel. Zo is Tobelo! De volgende morgen Gallela, waar ik een fikse wandeling maak. Heerlijk zo in de eerste morgenschemering de longen vol te zuigen met den geur van aarde, bloemen, bomen en zee. maar gloeiend rood kijkt de zon plots over de bergen, en dra is het met de morgenkoelte gedaan. Na al wat ik reeds vertelde over plaatsen onderweg, is er over Gallela (wat een mooie naam voor een onbeduidend kampongplaatsje!), Wajaboela en alle verder extra plaatsen die ons schip voor copralading nog aanliep, weinig interessants meer te vertellen. Ternate en Ambon deden wij nog eens aan, en de paar laatste dagen aan boord vliegen voorbij. Wil men de romantiek van de Grote Oost leren kennen? Zo'n reis laat je er volop van genieten.

Ook wil ik je graag het verhaal vertellen dat de onverschrokken verslaggever Paul Raffaele in het begin van de eenentwintigste eeuw heeft geschreven over de kannibalen van Korowai, ook wel Kolufo genoemd.

Het is een volk in zuidoost Papoea. Naar schatting bestaat het volk uit circa drieduizend personen. Tot 1970 waren zij zich niet bewust van het bestaan van andere volken naast hun eigen groep en enkele volken in de directe omgeving. Volgens sommige bronnen behoorde deze groep tot een van de weinige volken die nog lang het kannibalisme praktiseerden. Eén van die kannibalen **(zie foto)**. Paul Raffaele begint met de zin dat hij dagenlang door een met regen doordrenkt oerwoud in Indonesisch Nieuw-Guinea heeft gezwoegd, op zoek naar leden van de Korowaistam. Dat zijn één van de laatste mensen op aarde die kannibalisme beoefenen. Kort na het eerste licht vanochtend ging ik aan boord van een pirogue, een uit een boomstam gehakte kano, voor de laatste etappe van de reis langs de

kronkelende Ndeiram Kaburrivier. Nu buigen de vier roeiers krachtig hun rug, wetende dat we binnenkort hun kamp zullen opslaan voor de nacht. Mijn gids, de 46-jarige Kornelius Kembaren, de ervaren leider van de Benneti Expedities heeft dertien jaar onder de Korowai gereisd. Zelfs hij is nog nooit zo ver stroomopwaarts geweest, omdat, zegt hij,

sommige Korowai dreigen buitenstaanders te vermoorden die hun territorium binnenkomen. Er wordt gezegd dat sommige clans bang zijn voor degenen onder ons met een bleke huid, en Kembaren zegt dat veel Korowai nog nooit een blanke hebben gezien. Ze noemen buitenstaanders ‘Laleo’, ofwel ‘Geestdemonen.’ Plotseling klinkt er geschreeuw uit de bocht. Even later zie ik een menigte naakte mannen **(foto)** zwaaiend met pijl en boog op de oever van de rivier Kembaren mompelt tegen de schippers dat ze moeten stoppen met peddelen. 'Ze bevelen ons om naar hun kant van de rivier te komen,' fluistert hij tegen mij. 'Het ziet er slecht uit, maar we kunnen niet ontsnappen, want als we d at proberen, zouden ze ons snel te pakken krijgen.' Terwijl het rumoer van de stamleden in mijn oren bonkt, glijdt onze prauw naar de overkant van de rivier. ‘We willen je geen pijn doen’, roept Kembaren in het Bahasa Indonesia, wat één van onze schippers in Korowai vertaalt. ‘Wij komen in vrede.’ Dan stappen twee stamleden in een prauw en beginnen naar ons toe te peddelen. Terwijl ze dichterbij komen, zie ik dat hun pijlen voorzien zijn van weerhaken. ‘Blijf kalm,' zegt Kembaren zachtjes: ‘Kannibalisme werd beoefend onder prehistorische mensen, en bleef tot in de 19e eeuw hangen, in sommige

geïsoleerde culturen in de Stille Zuidzee, met name in Fiji. Tegenwoordig behoren de Korowai tot de weinige stammen waarvan nog wordt aangenomen dat ze mensenvlees eten. Ze wonen zo'n honderdzestig kilometer landinwaarts van de Arafura Zee, waar Michael, een zoon van de toenmalige gouverneur van New York Nelson Rockefeller, in 1961 verdween terwijl hij artefacten verzamelde van een andere Papoeastam'. Zou hij zijn opgegeten? Zijn lichaam werd nooit gevonden. De meeste Korowai leven nog steeds met weinig kennis van de wereld buiten hun thuisland en maken vaak ruzie met elkaar. Van sommige wordt gezegd dat ze mannelijke heksen doden en opeten die ze khakhua noemen. Het eiland Nieuw-Guinea is na Groenland het

grootste ter wereld. Het is een bergachtig, dunbevolkte en tropische landmassa, verdeeld over twee landen. De onafhankelijke natie Papoea-Nieuw-Guinea in het oosten, en de Indonesische provincies Papoea en West-Irian Jaya in het oosten en het westen. De Korowai leven in het zuidoosten van Papoea. Mijn reis begint op Bali, waar ik een vlucht neem over de Banda Zee naar de Papoeastad Timika en de naam komt van het Nimy-volk uit het dorp Timika Pantai dat 'Kust-Timika'

betekent. Kinderen **(foto, vorige pagina)** spelen daar zorgeloos terwijl de stad vlak bij de Grasbergmijn ligt en dat is de grootste koper- en goudmijn ter wereld. Omdat Indonesië buitenlandse journalisten heeft verboden de provincie te bezoeken, kwam ik als toerist binnen. Na een tussenstop in Timika klimt ons vliegtuig boven een moerassig moeras langs het vliegveld en gaat richting een hoge berg. Voorbij de kust reiken de steile hellingen wel vijfduizend meter boven de zeespiegel en strekken zich uit over zeshonderdveertig kilometer. In Jayapura, een stad met tweehonderdduizend inwoners aan de noordkust vlak bij de

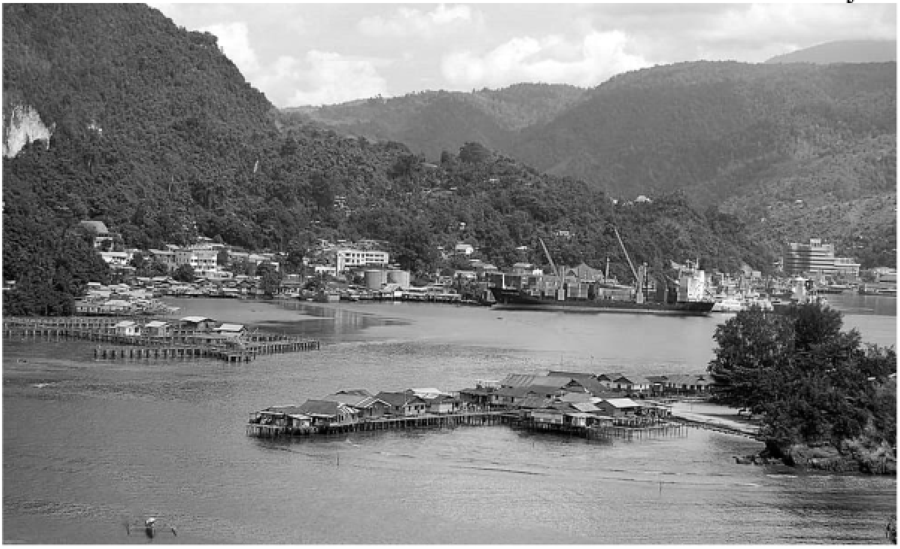

grens met Papoea Nieuw-Guinea. De stad is ontstaan als Hollandia nadat de grens tussen Engeland en Nederland, die midden over het eiland Nieuw-Guinea is getrokken en is vastgesteld. De Nederlanders stichtten vlak aan de grens in het zuiden Merauke en in het noorden dus Hollandia, dit om eventuele Engelse expansiedrift te kunnen indammen. Later, nadat Nederlands Nieuw-Guinea door Indonesië werd ingelijfd heeft de stad korte tijd Soekarnopoera geheten, waarna ze werd omgedoopt in Jayapura. **(foto)** Tijdens de Tweede Wereldoorlog is de plaats een hoofdkwartier geweest voor het Amerikaanse leger en verschillende zaken herinneren daar nog aan. Zo vindt men de wijk APO wat staat voor American Post Office. Hier was ooit het postkantoor van het Amerikaanse leger te vinden. Het strand ten noorden van de stad heet Base G. En er liggen op heuvels nog

vliegtuigwrakken. Hier in Jayapura wacht Kembaren op mij. Hij bezocht de Korowai voor het eerst in 1993 en heeft veel over hun cultuur geleerd, waaronder een deel van hun taal. Hij is gekleed in een kaki korte broek en wandelschoenen, en zijn onverschrokken blik en keiharde kaak geven hem het uiterlijk van een drilsergeant. De beste schatting is dat er ongeveer vierduizend Korowai zijn. Traditioneel hebben ze in boomhutten gewoond, in groepen van een tiental mensen op verspreide open plekken in de jungle. Hun gehechtheid aan hun boomhutten en het omringende land vormt de kern van hun identiteit, merkte antropoloog Paul Taylor op in zijn documentaire 'Lords of the Garden' over de Korowai uit 1994. De afgelopen decennia zijn sommige Korowai echter verhuisd naar nederzettingen die door Nederlandse missionarissen zijn gesticht, en de laatste jaren hebben sommige toeristen zich in Korowai landen gewaagd. Maar hoe dieper je het

regenwoud in gaat, hoe minder blootstelling de Korowai hebben gehad aan culturen die vreemd zijn aan de hunne. Nadat we van Jayapura in zuidwestelijke richting naar Wamena zijn gevlogen, een startpunt in de Papoeahooglanden, komt een pezige jonge Korowai op ons af. In Bahasa Indonesia zegt hij dat zijn naam Boas is en dat hij twee jaar geleden, omdat hij graag het leven buiten zijn boomhut wilde zien, meeliftte op een chartervlucht vanuit Yaniruma. Dit is een nederzetting aan de rand van het Korowai gebied. Hij heeft geprobeerd naar huis terug te keren, zegt hij, maar niemand wil hem meenemen. Boas zegt dat een terugkerende gids hem heeft verteld dat zijn vader zo van streek was door de afwezigheid van zijn zoon dat hij zijn eigen boomhut twee keer heeft afgebrand. We vertellen hem dat hij met ons mee mag. De volgende ochtend gaan we met z'n achten aan boord van een gecharterde Twin Otter **(foto)**, een werkpaard wiens korte start- en landingsvermogen ons naar Yaniruma zal brengen. Zodra we in de

lucht zijn, laat Kembaren me een kaart zien: spinachtige lijnen die laaglandrivieren en duizenden vierkante kilometers groene jungle markeren. Nederlandse missionarissen die eind jaren zeventig de Korowai kwamen bekeren, noemden het 'de hel in het zuiden'. Na negentig minuten komen we laagvliegend binnen, langs de kronkelende Ndeiram Kabur rivier. Ver onder ons, in de jungle beneden, ziet Boas de boomhut van zijn vader, die onmogelijk hoog boven de grond lijkt als het nest van een gigantische vogel. Boa's, die een madeliefgele muts dragen, een souvenir van de 'beschaving', omhelst me uit dankbaarheid en de tranen druppelen over zijn wangen. Bij Yaniruma, een rij paalhutten die Nederlandse missionarissen in 1979 hebben opgericht, ploffen we neer op een zandstrook die uit de jungle is uitgehouwen. Nu zegt Boas tot mijn verbazing, dat hij zijn thuiskomst zal uitstellen om bij ons verder te gaan, gelokt door de belofte van avontuur met een Laleo, en hij tilt vrolijk een zak met levensmiddelen op zijn schouders. Terwijl de piloot de Twin Otter weer de lucht in slingert, hijsen een tiental Korowaimannen onze bagage en voorraden op hun schouders en sjokken in één rij richting de jungle op weg naar de rivier. De meeste dragen naast hun last pijl en boog. Johannes Veldhuizen, **(foto met vrouw en peuter)** een missionaris bij de Missie van de Gereformeerde Kerken, maakte voor het eerst contact met de Korowai in 1978 en liet plannen varen om hen tot het christendom te bekeren. 'Een zeer machtige berggod waarschuwde de Korowai dat hun wereld

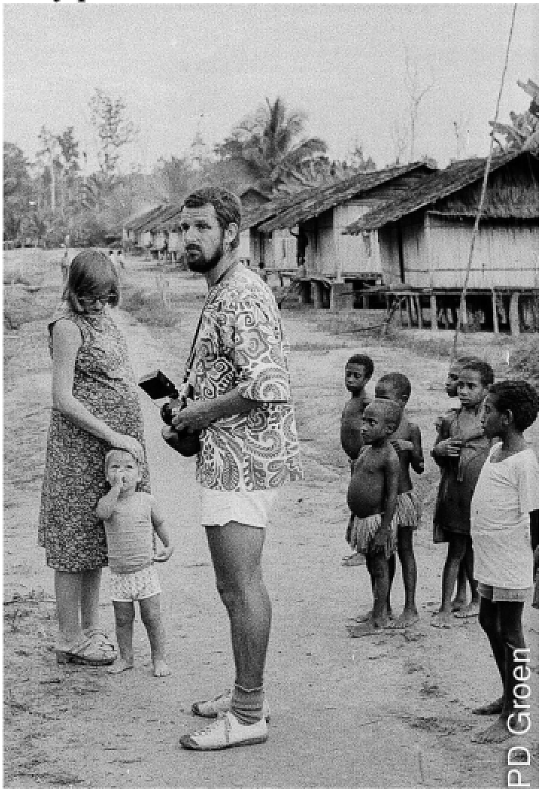

zou worden vernietigd door een aardbeving als buitenstaanders hun land zouden binnenkomen om hun gewoonten te veranderen', zo vertelde hij mij een paar jaar geleden telefonisch: 'Dus gingen we als gasten, in plaats van als veroveraars, en oefenden nooit enige druk uit op de Korowai om hun gedrag te veranderen.' Een andere missionaris en coauteur van het boek The Korowai of Irian Jaya, Gerrit van Enk, bedacht de term 'pacificatielijn' voor de denkbeeldige grens die de

clans van de Korowai scheidde, die gewend waren aan buitenstaanders en die verder naar het noorden lagen. In een later interview vanuit Nederland vertelde hij mij dat hij nooit voorbij de pacificatielijn was gegaan vanwege het mogelijke gevaar van Korowai clans, die daar vijandig stonden tegenover aanwezigheid van Laleo op hun grondgebied. Als we door Yaniruma rijden, ben ik verrast dat geen enkele Indonesische politieagent de papieren toestemming van de overheid wil zien die mij is verleend en waarmee ik verder kan gaan. 'De dichtstbijzijnde politiepost bevindt zich in Senggo, een paar dagen terug langs de rivier', legt Kembaren uit. 'Af en toe komt hier een medische hulpverlener of ambtenaar voor een paar dagen, maar die zijn te bang om diep het Korowai territorium in te gaan.' Het betreden van het Korowai regenwoud **(foto)** is alsof je een gigantische watergrot binnenstapt. Met de felle zon boven mijn hoofd adem ik gemakkelijk, maar terwijl de dragers zich door het struikgewas heen duwen, dompelt het dichte weefsel van het bladerdak de wereld onder in een groene somberheid. De hitte is verstikkend en de lucht druipt van het vocht. Dit is het trefpunt van enorm grote spinnen, dodelijke slangen en dodelijke microben. Hoog in het bladerdak krijsen papegaaien terwijl ik de dragers volg langs een

nauwelijks zichtbaar pad dat zich slingert rond door regen doordrenkte bomen en oerpalmen. Mijn shirt kleeft aan mijn rug en ik neem regelmatig een slok uit mijn waterfles. De jaarlijkse regenval bedraagt hier ongeveer zestig centimeter, waardoor het één van de natste plekken op aarde is. Door een plotselinge stortbui schieten regendruppels door gaten in het bladerdak, maar we lopen door. De plaatselijke Korowai hebben boomstammen in de modder gelegd, en de dragers op blote voeten steken deze met gemak over. Terwijl ik wanhopig probeer mijn evenwicht te bewaren en ik langs elke boomstam schuif, glij en struikel, val ik keer op keer in tot mijn middel in diepe modder, waarbij ik mijn benen en armen kneus en schaaf. Gladde boomstammen van wel tien meter lang overbruggen de vele dalen in het land. Bezig zijnde om als een koorddanser naar de overkant te lopen, vraag ik me af hoe de dragers me uit de jungle zouden halen als ik zou vallen en een been zou breken. ‘Wat doe ik hier verdomme?’ Ik blijf mompelen, hoewel ik het antwoord weet: ik wil een volk ontmoeten waarvan wordt gezegd dat het nog steeds kannibalisme beoefent. Uur na uur smelt ik van de hitte terwijl we verder lopen en zo nu en dan even stoppen om uit te rusten. Nu de nacht nabij is, klopt mijn hart van opluchting als er zilverkleurige lichtstralen door de bomen voor me glippen: een open plek. 'Het is het dorp Manggel', zegt Kembaren, dat is opgericht door Nederlandse missionarissen. ‘Wij blijven hier overnachten.’ Korowai kinderen met kralen om hun nek **(foto)** komen aanrennen, wijzen en giechelen terwijl ik het dorp binnen strompel, met een aantal strohutten op palen en

uitzicht op de rivier. Het valt me op dat er hier geen oude mensen zijn.

uitzicht op de rivier. Het valt me op dat er hier geen oude mensen zijn. ‘De Korowai hebben nauwelijks medicijnen om jungleziekten te bestrijden of gevechts-wonden te genezen, en dus is het sterftecijfer hoog’, legt Kembaren uit, ‘mensen bereiken zelden de middelbare leeftijd.’ Zoals Gerrit van Enk schrijft, vervalt Korowai routinematig in conflicten tussen clans; ziekten, waaronder malaria, tuberculose, elefantiasis en bloedarmoede, en wat hij 'het khakhua complex' noemt. De Korowai hebben geen kennis van de dodelijke ziektekiemen die hun oerwouden teisteren, en geloven daarom dat mysterieuze sterfgevallen moeten worden veroorzaakt door khakhua, of heksen die de vorm van mensen aannemen. Nadat we een diner met riviervis en rijst hebben gegeten, komt Boas bij me in een hut en gaat met gekruiste benen op de rieten vloer zitten, terwijl zijn donkere ogen de glans van onze enige lichtbron: mijn zaklamp reflecteren. Met Kembaren als vertaler legt hij uit waarom de Korowai hun stamgenoten doden en opeten. Het komt door de khakhua, die vermomd komt als een familielid of vriend van een persoon die hij wil vermoorden. ‘De khakhua eet de ingewanden van het slachtoffer terwijl hij slaapt, legt Boas uit, ‘en vervangt ze door as uit de haard, zodat het slachtoffer niet weet dat hij wordt opgegeten, de khakhua doodt de persoon uiteindelijk door een magische pijl in zijn hart te schieten. Als een clanlid sterft, grijpen zijn of haar mannelijke familieleden en vrienden de khakhua en doden die. Gewoonlijk fluistert het stervende slachtoffer tegen zijn familieleden de naam van de man waarvan hij weet dat het de khakhua is’, zegt Boas. 'Misschien komt die uit dezelfde of een andere boomhut.' Ik vraag Boas of de Korowai mensen om een andere reden eten of de lichamen eten van vijanden die ze in de strijd hebben gedood. ‘Natuurlijk niet’, antwoordt hij, terwijl hij me raar aankijkt, ‘we eten geen mensen, we eten alleen khakhua.’ Het doden en eten van khakhua is naar verluidt afgenomen onder de stamleden in en nabij de nederzettingen. Rupert Stasch, een antropoloog, die zestien maanden tussen de Korowai heeft gewoond en hun cultuur heeft bestudeerd, schrijft in het tijdschrift Oceania dat Korowai zegt dat ze het doden van heksen opgegeven hebben, deels omdat ze ambivalent werden over de praktijk en deels naar aanleiding van diverse incidenten met de politie. Begin jaren negentig, zo schrijft Stasch, vermoordde een man van de Yaniruma de echtgenoot van zijn zus omdat hij een khakhua was. De politie arresteerde de moordenaar, een medeplichtige en een dorpshoofd. De politie rolde ze in tonnen rond, liet ze een nacht in een met bloedzuigers besmette vijver staan

en dwong ze tabak, chilipepers, dierlijke uitwerpselen en onrijpe papaja te eten", schrijft hij. Het nieuws over een dergelijke behandeling, gecombineerd met Korowais' eigen ambivalentie, bracht sommigen ertoe het doden van heksen te beperken, zelfs op plaatsen waar de politie zich niet waagde. Toch gaat het eten van khakhua door, volgens mijn gids Kembaren. 'Elk jaar worden er veel khakhua vermoord en opgegeten', zegt hij, daarbij verwijzend naar informatie die hij naar eigen zeggen heeft verkregen door gesprekken met Korowai, die nog steeds in boomhutten woont. Op onze derde dag van de trekking, na een wandeling van kort na zonsopgang tot zonsondergang, bereiken we Yafufla, een andere rij paalhutten opgezet door Nederlandse missionarissen. Die avond neemt Kembaren me mee naar een open hut met uitzicht op de rivier, en we zitten bij een klein kampvuur. Er komen twee mannen door de duisternis naar hem toe, de één in korte broek, de ander naakt, afgezien van een ketting van kostbare varkenstanden en een blad dat om het puntje van zijn penis is gewikkeld. 'Dat is Kilikili, de beruchtste khakhuamoordenaar.' fluistert Kembaren. Kilikili draagt een boog en pijlen met weerhaken. Zijn ogen hebben geen uitdrukking, zijn lippen zijn in een grimas getrokken en hij loopt zo geluidloos als een schaduw.

De andere man, die Kilikili's broer Bailom blijkt te zijn, haalt een menselijke schedel uit een tas. Een grillig gat ontsiert het voorhoofd. **(foto)** 'Het is Bunop, de khakhua die hij heeft vermoord', zegt Kembaren over de schedel. 'Bailom gebruikte een stenen bijl om de schedel open te splijten om bij de hersenen te komen.' De ogen van de gids worden donker. 'Brunop was één van mijn beste dragers, een opgewekte jongeman', zegt hij. Bailom geeft de schedel aan mij. Ik wil die niet aanraken, maar ik wil hem ook niet beledigen. Mijn bloed rilt bij het voelen van naakt bot. Ik heb verhalen gelezen en documentaires over de Korowai bekeken, maar voor zover ik weet was geen van de verslaggevers en filmmakers ooit zo ver stroomopwaarts gegaan als wij op het punt staan te gaan. Niemand die ik ken had ook ooit de schedel van een

khakhua gezien. De weerspiegeling van het vuur flikkert op de gezichten van de broers terwijl Bailom me vertelt hoe hij twee jaar geleden de khakhua, die in Yafufla woonde, vermoordde. 'Vlak voordat mijn neef stierf, vertelde hij me dat Bunop een khakhua was en hem van binnenuit opat', zegt hij, terwijl Kembaren vertaalt. 'Dus we vingen hem op, bonden hem vast en brachten hem naar een beekje, waar we pijlen in hem schoten'. Bailom zegt dat Bunop de hele tijd om genade schreeuwde en protesteerde dat hij geen khakhua was, maar Bailom liet zich niet van de wijs brengen. 'Mijn neef was bijna dood toen hij het mij vertelde en wilde niet liegen', zegt Bailom. Bij de beek, zegt Bailom, gebruikte hij een stenen bijl **(foto)** om het hoofd van de khakhua af te hakken. Terwijl hij het in de lucht hield en het van het lichaam

afwendde, zongen de anderen en hakten Bunops lichaam in stukken. Bailom, die hakkende bewegingen maakt met zijn hand, legt uit: 'We sneden zijn darmen eruit en braken de ribbenkast open, hakten de rechterarm af die aan de rechter ribbenkast zat, de linkerarm en de linker ribbenkast, en toen beide benen.' De lichaamsdelen, zegt hij, werden individueel in bananenbladeren gewikkeld en onder de clanleden verdeeld. 'Maar ik heb het hoofd gehouden omdat het toebehoort aan de familie die de khakhua heeft vermoord', zegt hij, 'we koken het vlees zoals we varkens koken, waarbij we palmbladeren over het ingepakte vlees leggen, samen met brandende hete rivierstenen om stoom te maken. Sommige van jullie geloven misschien dat deze twee mij in de gaten houden, dat ze een bezoeker alleen maar vertellen wat hij wil horen, en dat de schedel afkomstig is van iemand die door een andere oorzaak is overleden. Maar ik geloof dat de twee de waarheid spraken. Ik heb acht dagen bij Bailom doorgebracht en al het andere dat hij me vertelde, bleek feitelijk en waar te zijn. Ik heb ook navraag gedaan bij vier andere Yafufla mannen die zeiden dat ze hadden meegedaan aan het doden, in stukken hakken en opeten van Bunop, en de details van hun verslagen weerspiegelden de berichten over khakhua kannibalisme door Nederlandse missiona-

rissen die jarenlang onder de Korowai woonden. Kembaren aanvaarde het verhaal van Bailom duidelijk als een feit. Rond ons kampvuur vertelt Bailom me dat hij geen spijt voelt. ‘Wraak maakt deel uit van onze cultuur, dus als de khakhua een persoon opeet, eten de mensen de khakhua’, zegt hij. 'Het is normaal', en ik ben niet verdrietig dat ik Bunop heb vermoord, ook al was hij een vriend.’ In de kannibalenfolklore, die in talloze boeken en artikelen wordt verteld, staat mensenvlees bekend als 'lang varken' vanwege de vergelijkbare smaak. Als ik dit zeg, schudt Bailom zijn hoofd. ‘Mensenvlees smaakt naar jonge kasuaris’, zegt hij, verwijzend naar een plaatselijke struisvogelachtige vogel. ‘Bij een khakhuamaaltijd zijn kinderen niet aanwezig, zowel mannen als vrouwen eten alles, behalve botten, tanden, haar, vinger- en teennagels en de penis. Ik hou van de smaak van alle lichaamsdelen’, zegt Bailom, ‘maar de hersenen zijn mijn favoriet.’ Kilikili knikt instemmend, zijn eerste reactie sinds hij hier is aangekomen. ‘Als de khakhua lid is van dezelfde clan, wordt hij vastgebonden met rotan en meegenomen voor een dagmars naar een beek bij de boomhut van een bevriende clan. Als we een khakhua vinden die te nauw verwant is om te eten, brengen we hem naar ons zodat we hem kunnen doden en opeten’, zegt Bailom. Hij zegt dat hij persoonlijk vier khakhua heeft gedood. Kilikili lacht. 'Hij zegt dat hij je nu de namen zal vertellen van de acht khakhua die hij heeft vermoord', antwoordt hij, 'en als je bij zijn boomhut stroomopwaarts komt, zal hij je de namen vertellen van de andere tweeëntwintig.' Ik vraag wat ze met de botten doen. ‘We plaatsen ze bij de sporen die naar de open plek in de boomhut leiden, om onze vijanden te waarschuwen’, zegt Bailom, ‘maar de moordenaar mag de schedel houden. ‘Nadat we de khakhua hebben opgegeten, slaan we de hele nacht luid met stokken op de muren van onze boomhut’ om andere khakhua te waarschuwen weg te blijven. Terwijl we teruglopen naar

onze hut, vertrouwt Kembaren toe: ‘Jaren geleden, toen ik vriendschap sloot met de Korowai, vertelde een man hier in Yafufla me dat ik mensenvlees moest eten als ze me wilden vertrouwen. ‘Het was een beetje taai, maar smaakte goed.’ Die nacht duurt het lang voordat ik in slaap kom. De volgende ochtend brengt Kembaren een zesjarige jongen genaamd Wawa **(foto)** naar de hut, die naakt is op een ketting met kralen na. In tegenstelling tot de andere dorpskinderen, luidruchtig en

glimlachend, is Wawa teruggetrokken en lijken zijn ogen diep verdrietig. Kembaren slaat een arm om hem heen. ‘Toen Wawa's **(foto)** moeder afgelopen november overleed, ik denk dat ze tuberculose had, was ze erg ziek, hoestte en had ze pijn. De mensen in zijn boomhut vermoeden dat Wawah een khakhua was’, zegt Kermbaren. (foto) 'Zijn vader stierf een paar maanden eerder, en ze geloofden dat Wawa tovenarij gebruikte om hen beiden te doden. Zijn familie was niet machtig genoeg om hem in de boomhut te beschermen, en dus ontsnapte zijn oom in januari met Wawa en bracht hem hierheen, waar het gezin is sterker.’ ‘Kent Wawa de dreiging waarmee hij wordt geconfronteerd?’ ‘Hij heeft erover gehoord van zijn familieleden, maar ik denk niet dat hij volledig begrijpt dat de mensen in zijn boomhut hem willen vermoorden en opeten, hoewel ze waarschijnlijk zullen wachten tot hij ouder is, ongeveer veertien of vijftien jaar oud, voordat ze het proberen. Maar zolang hij in Yafufla verblijft, zou hij veilig moeten zijn.’ Al snel tillen de dragers onze uitrusting en gaan richting de jungle. ‘We kiezen voor de makkelijke weg, per prauw’, vertelt Kembaren. Bailom en Kilikili, elk met een pijl en boog in de hand, **(foto)** hebben zich bij de dragers aangesloten. ‘Ze kennen de clans stroomopwaarts beter dan onze Yaniruma mannen’, legt Kembaren uit. Bailom laat me zijn pijlen zien, elk een schacht van een meter lang, vastgebonden met

wijnstokken aan een pijlpunt ontworpen voor een specifieke prooi. ‘Varkenspijlpunten’, zegt hij, ‘hebben brede bladen; die voor vogels, lang en smal. De pijlpunten van vissen zijn puntig, terwijl de pijlpunten voor mensen elk een handlengte van kasuarisbeen zijn met aan elke kant zes of meer weerhaken uitgesneden om vreselijke schade te garanderen wanneer ze uit het vlees van het slachtoffer worden gesneden. Donkere bloedvlekken bedekken deze pijlpunten.’ Ik vraag Kembaren of hij zich op zijn gemak voelt bij het idee dat twee kannibalen ons vergezellen. ‘De meeste dragers hebben waarschijnlijk

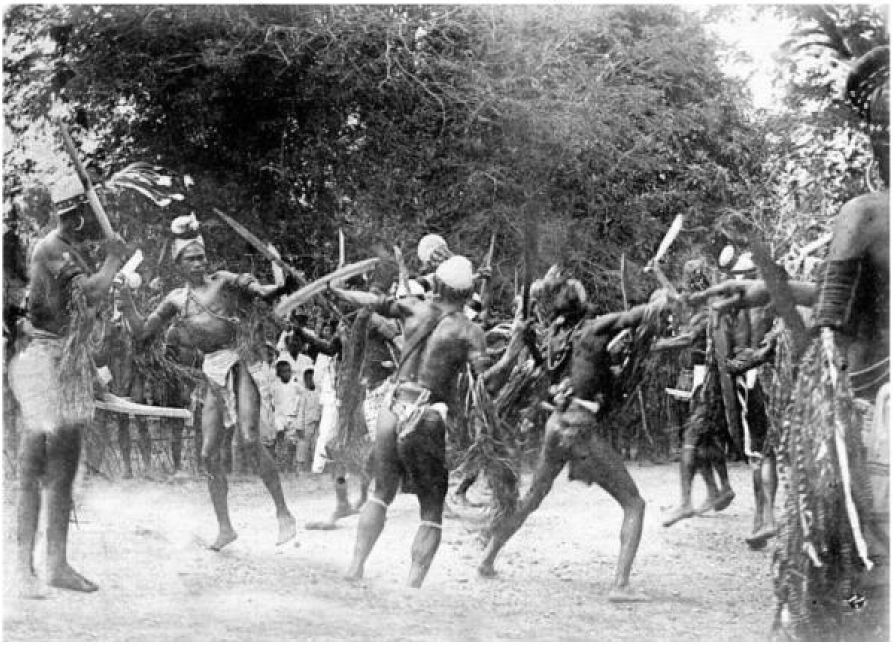

mensenvlees gegeten’, antwoordt hij glimlachend. Maar een anak getap, een vent van niks, die nog niemand vermoord heeft, mag hij blij zijn met een hoekje in een armenhut en telt op de huwelijksmarkt niet mee. Daar was, door het veelvuldig gesneuvel, altijd een groot vrouwenoverschot aanwezig, de kwantitatieve grondslag van hun polygamie. En die veelwijverij bracht een vorm van geboorteregeling mee, die de vrouw op een langdurige onthouding kwam te staan: zodra zij zichtbaar zwanger was, werd zij, behalve in geval van een miskraam, abortus of vroegtijdig sterven van het kind, gedurende vijf à zes jaar niet bevrucht. Gemiddeld heeft een vrouw dan ook niet meer dan twee

of drie levende kinderen, wat voor de vaders nog altijd een forse nakomelingschap betekent. Ondanks het beperkte landbouwareaal, waarom dan ook hevig werd gevochten, hebben de Baliemers toch hongerlijden weten te voorkomen en hierdoor zijn ze als een gezond en krachtig volk uit hun prehistorie tevoorschijn gekomen. Dood en geboorte hebben voor een evenwicht tussen land en bevolking gezorgd, dat nu onherroepelijk verbroken is. En tot nu toe hebben zij de wereld buiten hun vallei niets meer te bieden dan wat groenten, die per vliegtuig moeten worden afgevoerd; tabak die weinig aftrek vindt, hoewel die mij uitstekend heeft gesmaakt; stenen bijlen, waarvoor handelaren in etnografica hun een ijzeren in de handen stopten, zodat alleen zij er grof geld aan verdienden; en speren, die te groot voor die pestvliegtuigjes zijn en dan ook meestal in handen van de politie vallen. Wapens zijn verboden, al staat het bestuur nog wel krijgsdansen **(foto, vorige pagina)** toe, die om rituele redenen gehouden moeten worden. Dan mag er ook met speren gezwaaid worden, zodat de politie rustig kan tellen hoeveel er na de laatste razzia zijn overgebleven. Hoe het oude oorlogshelden vergaat, zullen we nog van Koereloe horen, maar één kam, heeft een nieuw soort glorie gekend: hij is filmheld geweest. Dat is Weaklekek, die de hoofdrol in ‘Dead Birds" gespeeld heeft, de semidocumentaire door de Harvardexpeditie gemaakt. Weaklekek **(foto)** heette vroeger Weak, wat zonder meer ‘slecht’ betekent en dat was hij. Op een keer vertelde één van zijn vrouwen hem. dat ze door die en die verkracht was en Weak deed wat zijn gewoonte was: hij stal vier varkens van die kerel, waarmee de zaak geregeld leek. Groot kabaal, want het overspel zou alleen maar verzonnen zijn door de vrouw. Zij geeft dat toe, Weak

wordt kwaad en slaat haar in één klap dood. Dat was de bedoeling niet. maar doet haar familie naar de speren grijpen. Dappere Weak doodt één van de wiekers, maar neemt vóór hij de hele élan op zijn nek krijgt de wijk naar een ander gebied. Hij gaat in Moelima wonen, waar hij kort daarop . voor de camera komt. Hij heet voortaan Weaklekek en woont er nog. Ruim tien jaar na het vertrek van de Amerikaanse expeditie strijkt op diezelfde plaats ene mrs Sargent neer, eveneens uit de USA. Zij geeft zich onder meer voor antropologe uit, van welk vak ze zoveel weet, zoals mij in een gesprek met haar blijkt, dat ze geen enkele publicatie kent of zelfs kan noemen, die op het gebied van haar zogenaamd onderzoek betrekking heeft. Ook van 'Dead Birds' heeft ze nooit gehoord. Jammer, want dan had ze met een ervaren filmster kunnen trouwen in plaats van met die Obakharo, die nauwelijks weet hoe hij op de kiek moet. Met Weakléke. dat zou pas een romance geworden zijn. Op 10 januari van dit jaar werd er op de pastorie van Jiwika een varkenspoot bezorgd en toen ik die avond aan tafel zat, had ik geen idee dat ik mijn tanden in een kluif voor de wereldpers zette. De afzenders van de hap, mrs. Sargent en mr. Obakharo, met de klemtoon op de tweede lettergreep, hadden een huwelijk gesloten, dat tot in het Vaticaan toe opspraak zou verwekken, al haalde de pastor ter plaatse er zijn schouders over op. 'Dat mens kan niet eens de naam van haar man spellen," grijnsde hij en liet me het briefje zien, dat de brenger van de poot hem overhandigd had. 'Met beste groeten van Obakharo en Wyn," stond erop. En zo zou de kam van het kleine Aikima over de hele wereld bekend raken, waarbij niet alleen zijn naam, maar ook zijn levenswijze ietwat verhaspeld zou overkomen. Want u dacht toch niet, zoals u hier in wat kranten hebt kunnen lezen, dat mannen die er drie, vijf of twintig vrouwen op na houden, deze in de bosjes achterna zitten tot ze erbij neervallen? Gebeurt gewoon in de hut, hoor, waar ze beginnen met de één om te eindigen bij een ander; heel gezellig allemaal.

Nu de naam van Wyn Sargent is gevallen kan ik niet nalaten iets te schrijven over deze Amerikaanse fotojournaliste, die uit antropologisch onderzoek was getrouwd met een Papoeastamhoofd. Dat was in het dorpje Mulima, een dorpje in het Indonesië van Kurulu. Jayawijaya, in de Baliemvallei. Ze is, als ze in dat dorpje van de Papoeaas arriveert, tegen de vijftig, ziet er patent uit; sportief type,

lang, slank en tanig, roodbruine pruik en groene ogen, levendig en intelligent gezicht. Studeerde voor veearts trouwde een piloot, werd weduwe en fotojournaliste. Ze heeft een zoon, die dokter wil worden en later misschien in de tropen gaat werken. Ze is zelf altijd met zalven, pleisters in de weer. Heeft een tweelingbroer, die in safarispullen handelt en wiens wandel vanaf hun wieg haar ambities aanwakkerde; hij heeft zijn Sportman's Paradise, zij zoekt het hare. Op één van haar reizen liep ze tegen een verkommerde stam in het binnenland van

Borneo op, waar ze een tijd lang hulpvaardig is blijven hangen. Of ze daar ook getrouwd was, zoals beweerd werd? 'Nee," kirde Sjam, haar Sumatraanse begeleidster, er opeens tussendoor, 'daar waren die koppensnellers veel te kort van stuk voor.' Dolle pret bij de dames. Maar hoe het nu met haar huwelijk hier was? 'Well,' verklaart ze ernstig, 'that has been no legal, but merely a tribal ceremony.'dat was geen wettelijke, maar slechts een stamceremonie' Datzelfde zou ze later, nadat ze Indonesië had moeten verlaten, ook tegen de Amerikaanse pers zeggen, maar toen, op 19 januari in de Baliem, was ze in vrolijker bui. Als een kostschoolmeisje, dat in de klerenkast van de nonnen was gedoken en koppijn aan de kap had overgehouden, deed ze me, half gillend het hele verhaal. Met bloedende heupen was ze haar huwelijksnacht ingegaan, want natuurlijk had ze de jokal aangekregen, de schaamschort **(foto, volgende pagina)** voor getrouwde vrouwen, die heel laag gedragen wordt, onder de billen bijna, en dan ook héél strak wordt aangetrokken. En met haar lange lijf, lachte ze, was dat géén gezicht. Nee, dacht ik, en zeker niet als men daarboven een behaatje zag zitten. Dat had ik van een Baliemer gehoord, want bij die vertoning is geen blanke aanwezig geweest; wij kregen ons deel van het huwelijksmaal niet voor niets over de post. Drie dagen en drie nachten heeft ze in dat marteltuig rondgehupst, terwijl de geslachte varkens steeds uitbundiger aan het feest meededen. En als ze dan zat, bengelden die

beesten vlak voor haar neus, want die worden aan het plafond van de hut opgehangen. Obakharo had dan ook beloofd voor haar een hogere te zullen bouwen. Of ze nu, als zevende echtgenote, hetzelfde als de andere zes deed? Nou, nee, daar was ze, eerlijk gezegd, niet voor naar de Baliem gekomen. Wat de graafstok was voor de andere vrouwen, was de balpen voor haar en waar die met groenten. een kind of een varkentje in hun draagnet liepen, stapte zij met en kloek en bijna vol notitieboek rond. Ook maakte ze geen gebruik van de gemeenschappelijke keuken, maar kocht en kookte rijst voor haar man, bij wijze van economische schadeloosstelling, want het huwelijk is hier geven en nemen, bracht ze scheermesjes uit Wamena voor hem mee, batterijen voor zijn zaklantaarn en dat soort van allerhande dingetjes. Maar waar ze hem het meest mee verwende was, de omstandigheden in aanmerking genomen, al even westers: ze vlooide zijn haar, plukte hooisprieten van zijn rug en krabde modder van zijn voeten. Hiermee viel ze kompleet uit haar rol, want deze lichamelijke zorg voor elkaar blijft in de Baliem tot het eigen geslacht beperkt; dat krijg je, als je in aparte hutten woont.

Mocht er iets van haar vluchtig verblijf beklijven, dan misschien deze American style of marital life. ‘Het Amerikaanse huwelijk’, want die moet in deze uithoek van de vallei, waar geen getrouwde zendelingen wonen, een ware, ja christelijke openbaring geweest zijn. Maar dan moet er natuurlijk geen bloedbad komen, want een minder liefderijk gevolg van haar aanwezigheid zou kunnen zijn. Als ik vraag waarom ze getrouwd is, wordt het kostschoolmeisje opeens directrice die mij op milde, en onmiskenbaar docerende toon de beginselen inprent, waarop haar Zondagschool voor Ontwikkelingshulp berust. Ze was om drie

redenen, wou ze me doen geloven, in het huwelijk getreden: **a.** om vijandige stammen te verzoenen; **b,** om de relatie tussen de Baliemers en het bestuur in Wamena te verbeteren; **c,** om na de moord op Michael Rockefeller, Amerika en Indonesië dichter tot elkaar te brengen. Bij deze liefde valt dan het volgende aan te tekenen. **1**. De stammen, die zij noemde, zijn helemaal geen vijanden, want behoorden in het verleden tot dezelfde oorlogsbond, maar wel doen hun kains elkaar persoonlijk concurrentie aan. Zij heeft die rivaliteit alleen maar vergroot door met Obakharok te trouwen, want de ander, Lokko, heeft eveneens naar haar hand gedongen: die is dan ook niet op

de bruiloft verschenen, al heeft hij wel een varken laten brengen. **2.** Ze had kunnen weten, en wist het volgens mij ook, want ze is kien genoeg, dat ze met haar huwelijk in traditionele stijl het bestuur alleen maar dwarsboomde. Met haar schaamsehort zette zij de hele Operasie Kotelca voor schut en de Baliemers **(foto)**, die toch al als baronnen door het landschap stappen, liepen trotser dan ooit met hun koker rond; alsof een verborgen trompetter hun triomf rondbazuinde. **3**. Ook na de sensationele publikaties van Milt Machlan staat allerminst vast, dat Michael Rockefeller vermoord is; zijn boek moet wemelen van de onjuistheden, lees ik in het Bulletin of West-Irian Development en dan nog. Als een Duitser de Neder-landers dichter tot zijn volk wil brengen, om maar eens een voorbeeld te noemen, kan hij beter een prinses dan een Tesselse breikous trouwen, nietwaar? Mrs. Sargent mocht dan bevriend met de vrouw van president Soeharto zijn, ze ging toch maar tussen de ‘negers’ van Indonesië wonen. Toen het bestuur bezwaar tegen haar huwelijk maakte, kon ze dan ook mooi met een discriminatierel dreigen. Haar toon irriteerde mij. zodat ik ons gesprek bruutweg over een andere boeg gooide, want in een discussie over zoveel zotheid had ik geen zin. Ik vroeg haar, doelend op de bloed-menging die zij met een Baliemer gepleegd had, waarom zij hier zo nodig Indiaantje had moeten spelen? Ze lachte en werd opeens weer de brutale tante, die de boel eens lekker op stelten kwam zetten; en zo was ze mij wel zo lief. De folkloristische flauwekul had ondertussen

grote opwinding veroorzaakt; de omstanders hadden er een soort van bloedproef ingezien, die bewees dat zij hetzelfde bloed hadden als de Amerikaanse. Die bleek nu een speciale reden voor die poppenkast te hebben. Toen ze haar keus op Obakharok had laten vallen, zat ze nog met een minnaar te koop, de verliefde Walek; en daarom had ze hem voorgesteld om op een typisch Amerikaanse manier broer en zus te worden, waarmee een huwelijk meteen van de baan was. Terwille van de lokale kleur had ze tussen hun polsen een varkensoor gelegd, vergat ze niet te vermelden. Ik vond haar weer even oprecht als verrukkelijk en begon toen direct over haar boek. **(foto)** Of ze wist, dat de pater in Jiwifea een schitterende titel voor haar toekomstige bestseller had bedacht? 'I married a stone age chief' *Ik trouwde met een stamhoofd uit het Stenentijdperk.* Ja, dat had ze gehoord: maar ze had een betere titel bedacht; 'I married a cannibal' *Ik trouwde een kannibaal.* Wist ze dan niet, dat de Baliemers geen echte kannibalen waren? Ze kneep haar ogen dicht en knikte, al zou ze later heel de wereld wijsmaken, dat er in haar dorp nog steeds mensenvlees geconsumeerd werd. Die titel was maar 'n grapje, zei ze toen. 'Men of stone', *Mannen van steen*, zo zou haar boek gaan heten, **(foto)** want het waren keiharde kerels, nietwaar? Ook Obakiharok? Even gehard als de anderen en onverbiddelijk voor zijn vijanden, maar zij had hem wel anders leren kennen. 'Werkelijk?' vraag ik hoopvol. 'Reken maar', zegt ze, terwijl ze een grasspriet van mijn broek veegt. 'Persoonlijke verzorging, weet u, dat vindt hij fijn. Hij is lief, zacht en teder' Maar vóór ik onbeschaamd verder kan vragen, deelt ze plotseling mee dat ze ruzie met de KPS heeft gehad, het hoofd plaatselijk bestuur, omdat die naar intieme zaken had durven vragen. Ik wist daarvan, want in de Baliem blijft niets verborgen, maar daar had ze geen tramamelant om hoeven te maken. Hier wordt met grote achteloosheid over het lichaamlijke gesproken, terwijl je bij ons, de taboestem ten spijt toch niet gauw een dialoogje tussen hoge heren zou opvangen zoals ik dat in Wamena mocht beluisteren. 'Ze is zo plat als een plank', stelde het hoofd misprijzend vast. 'Maar toch met twee erwtjes?' merkt

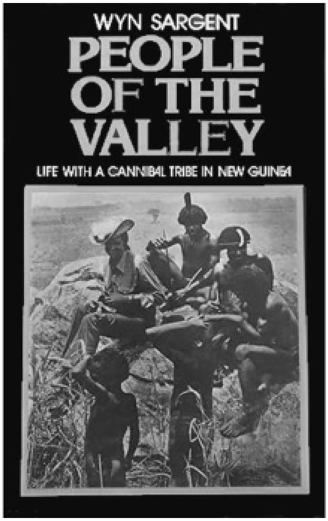

de pater op. ‘Nee’, lacht de Indonesische ambtenaar, die nog heel behoorlijk Nederlands spreekt: ‘met twee punaises.’ Zo hoor ik onze pastoor nog niet met de burgemeester praten maar terug naar mrs. Sargent in haar preutse creatie. Of ze het eens was met Karl Heider, die beweerd had dat de Baliemers hun seksualiteit onderdrukten? Weer begon haar Indonesische tolk en metgezel Sjam **(foto Wyn en Sjam)** te kirren, waaruit ik kon opmaken dat ze het maar een rare stelling vond; en terecht. Maar wat me verraste was, dat mrs. Sargent die naam niet kende, die onderzoeker had nota bene op de plek gebivakkeerd, waar zij nu woonde. Over een Amerikaanse expeditie had ze wel eens iets

gehoord, maar van publikaties wist ze niets. Mijn onderwerp ging nu helemaal de mist in, want ze wou onmiddellijk auteurs en titels noteren. Sindsdien ging het gerucht, dat ze antropologe zou zijn. Jammer voor haar, maar dat maakte een eind aan haar huwelijksleven. Op 9 januari trouwde mrs. Sargent met Obakharok en precies één maand later verliet ze, op last van het bestuur van de Baliemvallei. Men had geweigerd haar visum te verlengen, omdat zij formeel in overtreding was. Als antropologe had ze aan de minister van binnenlandse zaken toestemming voor haar onderzoek moeten vragen, hetgeen zij verzuimd had. Natuurlijk hield zij toen bij hoog en laag vol, dat ze helemaal geen wetenschappelijk onderzoek deed, en ook niet wetenschappelijk geschoold was, maar het mocht niet baten. De autoriteiten hielden zich wijselijk van de domme, want waarom had ze andere dat grote notitieboek bij zich? Iedereen wist toch dat het daarom begonnen was en dat kon mrs. Sargent moeilijk ontkennen. Ondertussen heeft deze militairen naar Aikima gestuurd, omdat het gebied, een maand na haar vertrek, nog steeds onrustig is. Aikima ligt in het Pisugi District. In dit dorp liggen de overblijfselen van een oorlogshoofd dat familie is van de *Wo'ogi Humomumi mummie*. De leeftijd van de Aikima mummie **(foto, volgende pagina)** wordt geschat op 250 jaar. De oorspronkelijke naam van de Aikima mummie is Weropak Elosak. Het mummificatieproces van het lichaam wordt uitgevoerd door middel van fumigatie en balseming

gedurende ongeveer drie maanden continu. Daarna wordt elke vijf jaar een traditionele ceremonie gehouden, waarbij het vet op het lichaam van de mummie wordt gepolijst en klinknagels op de nek van de mummie worden aangebracht. Volgens het binnenlands bestuur zou Wyn Sargent **(foto)** wapens aan haar man beloofd hebben en inderdaad was dat één van de vele geruchten, de na haar huwelijk daar de ronde deden. De traditionele vijanden van Obakharok, de Moekokos, waren werkelijk bang. dart hij hen zou gaan uitroeien: hun kains hebben daar lang en breed over vergaderd, want ze

weten geweren zijn en dat ze daar met hun speren niet tegenop kunnen. Ik kon toen niet geloven, dat mrs Sargent ook maar iets van dien aard gesuggereerd had, want ze zou zoveel beloofd hebben. Een ander gerucht wou, dat er hele vliegtuigladingen vrouwen op komst waren, allemaal uit Amerika. En natuurlijk kunnen de Baliemers even hard naar die wapens als naar dat blanke slavinnenvlees fluiten. Maar van een seksuele cargocult hoor je niets, terwijl er nog steeds over oorlog gepraat wordt. Ik ga me nu afvragen of Obakharok die geweren helemaal verzonnen heeft, want mijn gesprek met mrs. Sargent eindigde wel heel merkwaardig, bedenk ik achteraf. Bij het afscheid nemen hadden we het nog even over haar boek. Natuurlijk zou haar huwelijk daarin het hoogtepunt worden, zei ze. Tenzij, voegde ze er glimlachend aan toe, er nog een oorlogje zou losbarstten. Een paar weken later wordt Wyn Sargent

uitgewezen en op het vliegveld van Djajapura op het vliegtuig gezet. Ze vertelt aan David Lee dat het feit dat ze uitgewezen wordt haar niet zozeer beklemt als de gedachte hoe het verder zal gaan met Obaharok en haar Papoeaas van de Baliemvallei: ‘Obaharok heeft mij bij het afscheid gezegd dat ik terug moet komen en dan tevoren een vel wit papier uit het vliegtuig moet gooien boven zijn dorp. Dat zal voor iedereen het teken zijn om naar de landingsplaats bij Wamema te gaan om me in triomf in te halen.’ Als ze echter binnen tien dagen niet terug zou zijn zou algemene volksrouw worden afgekondigd. Dat betekent volgens Papoeagebruik dat alle vrouwen en meisjes een vingerlid afsnijden en alle mannen een stuk van hun oor. ‘Ik heb mijn vrienden gesmeekt dat in godsnaam niet te doen,’ zegt ze, ‘maar ik ben bang dat ze vastbesloten zijn.’ Bij het afscheid in Wamema heeft een opperhoofd al het voorbeeld gegeven, want terwijl Wyns vliegtuig opsteeg sneed hij plechtig zijn linkeroor af.

De oude Hokojoku woont in een paalwoning, hij komt als een zwarte schim vliegensvlug langs de verticale stammen van zijn hut die zo’n tien meter hoog staat. Hij is klein van postuur en als hij de laatste halve meter van de getrapte balken naar beneden springt, landt hij op een meter of drie van me af. Hij steekt ter verwelkoming zijn rechterhand naar voren om die te laten schudden. In het dorp heb ik gehoord dat hij Origense heet en vroegere gids in Jayapura, het voormalige Hollandia had gewerkt en dat hij Engels spreekt. We lopen naar een paar boomstronken die als zitplaatsen dienstdoen en we gaan daarop zitten. Al snel vertelt hij me op mijn vragen iets over zijn familie. ‘Papoea’s leven voortdurend in angst. Als iemand ziek wordt, is de eerste vraag: Wie heeft dat gedaan, wie wil, dat ik ziek word?’ De volgende stap is dan naar de medicijnman. Om te genezen, maar vooral om de ander een vloek terug te bezorgen. De animistische religie is nauw verbonden met mijn familie en met zijn verleden. In gedachten keert hij terug in de tijd bij de paalwoning bij de rivier waar

hij als kind woonde. Mijn vader was krokodillenman. Hij stond in verbinding met de voorouders en de krokodillen beschouwde hij als zijn kinderen. In andere dorpen gold krokodillenvlees als een lekkernij. Bovendien was het een traditie dat mannen krokodil aten alvorens aan de bouw van een huis of een prauw te beginnen. Zo kwamen mensen ook bij mijn vader een krokodil opeisen. Hij had in onze paalwoning een apart hutje met een opening naar het water. Mijn vader bleef na het verzoek de hele nacht huilend in het smalle hutje zitten. Hij moest

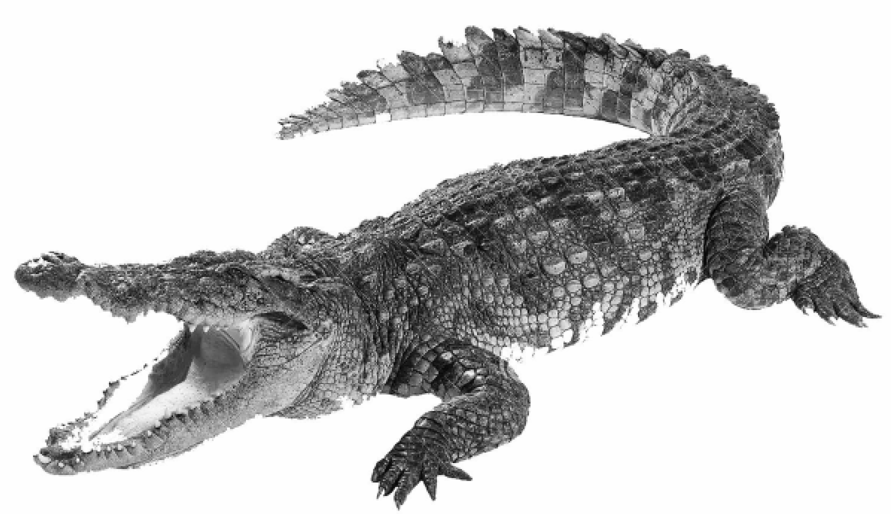

één van zijn kinderen opofferen. Zo zagen wij die beesten ook, al onze broers en zussen. Wij aten geen krokodillenvlees. 's Ochtends om half vier kwam mijn vader naar buiten. Hij vertelde de mannen waar en wanneer ze één van 'zijn krokodillen' konden vangen. Om half zes vertrokken de mannen naar die plek. Ze doken het water in, draaiden de krokodil op de kop en doodden hem. Het hele dorp moest ondertussen binnenblijven tot twee van de mannen terugkwamen. Ik keek via een kier van onze woning over de rivier. Als ze in de verte de hoek om zouden komen, mocht iedereen naar buiten. Behalve onze familie, wij moesten wachten tot de mannen echt thuis waren. Anders zou één van ons gegrepen worden door een krokodil. De mannen kwamen naar het dorp en mijn vader sprak toverspreuken boven een bekertje. We dronken de inhoud op en daarna waren we gereinigd. Prompt erna werd één van ons ernstig ziek. De voorouders wilden zeker iets terug hebben van vader. We gingen naar een vrouw met

macht. Door een beker water te dringen werden we opnieuw gereinigd. Ze had de zieke genezen. "Het hele geloof was gebaseerd op angst. Voor nuchtere blanken klinkt deze andere werkelijkheid als een sprookje, maar voor ons was het heel reëel. Als we naar school gingen moesten we bladeren op een twee meter hoge steen leggen, omdat de geesten van voorouders in die steen woonden. De bladeren zorgden voor verkoeling. Maar als er bijvoorbeeld te weinig vis was gevangen, dan kregen de schoolkinderen te horen, dat ze te weinig bladeren hadden gelegd.". Op de dag dat zijn vader ging sterven, kwamen Liam en zijn broers naar vaders hut. Zijn vader had met brandende

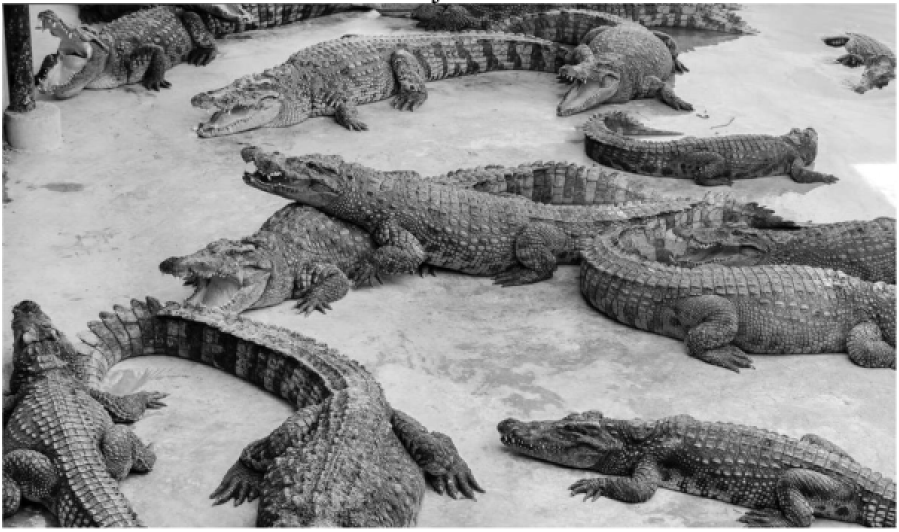

kokosbladeren over het water gezwaaid. Opeens waren er een heleboel krokodillen **(foto)**. Hij sprak tegen Liams broer Saks: 'Zie je al die krokodillen, ik ga nu dood en jij krijgt die macht van mij'. Saks antwoordde: 'Ik wil die macht niet vader, ik heb Jezus leren kennen'. Uiteindelijk droeg vader de macht over op Liams jongste broer en heeft het nu overgedragen aan zijn zoon. Het was de wereld van Hokojoku's jonge jaren. Nog altijd is zijn verbondenheid met zijn vaderland diep verankerd. Wat kan de oplossing voor de toekomst zijn? Met die vraag loopt hij rond. Soms twijfel ik, dan denk ik: voor de mensen is het misschien maar beter dat we bij Indonesië blijven. Maar als Indonesië zich zo minachtend tegen West Papua blijft opstellen, dan moeten wij ons niet bij hen aansluiten. Dan kunnen we beter bij Papua Nieuw Guinea, de andere helft van het land, of als provincie van Nederland

verder gaan. Dat lijkt mij ook wel wat, maar dan wel als volwaardige provincie.'

Net als de Papoeaas hebben de mensen, waar ook ter wereld, zo hun scheppingsverhalen. Volgens de Bijbelse geschiedschrijving werd Abraham rond 1800 voor Christus geboren. Je komt tot dat jaartal door te beginnen bij het scheppingsverhaal, dat volgens de Bijbel zo'n zesduizend jaar geleden zou hebben plaatsgevonden. Vervolgens tel je de leeftijden van de generaties vóór Abraham bij elkaar op, die worden in de Bijbel genoemd. De som van schepping tot Abraham telt 1948 jaar. Met een aarde van ongeveer zesduizend jaar oud kom je uit op een geboortejaar van ongeveer 1850 voor Christus, en in die tijd dus plaatste God Adam in de Hof van Eden, het paradijs, en vertelde hem dat hij de vrucht van alle bomen in de tuin kon eten, behalve van

de boom van de kennis van goed en kwaad. Enige tijd later bouwde God Eva uit een rib van Adam. Een slang verleidde Eva om de vrucht van de boom van kennis van goed en kwaad te eten. Zij gaf ook wat aan Adam, die er ook van at. Zij werden zich op dat moment bewust van hun naaktheid en gingen zich ervoor schamen. De ontwikkelde en intelligente mens zou zich ook nu moeten schamen als ze dit sprookje als waar aannemen. De Papoea's kwamen naar schatting 55.000 jaar voor Christus in Indonesië aan en ook die verschillende stammen hadden zo hun eigen scheppingsverhaal. Het belangrijkste verhaal in

Biak gaat over Mananamakrdi, een voorvader in wie alle mythische helden van Biak worden belichaamd. Op een heuvel in West-Biak leefde een man, Jawi Noemjado genaamd. Aan de voet van de heuvel ligt, aan het riviertje de Sopendo, het kustdorp Sopen. Voor de Biakkers is dit een heilig dorp, want hier ontstonden al hun mythen en hier komen al hun helden vandaan. Daar ontmoet ik Jawi die me de me de legende vertelt over Manseren Manggundi, dat is een naam voor Mananamakrdi, de mythische held van Biak Numfor, in de Geelvinkbaai, een onderdeel van de provincie Papoea. Jawi begint me uit te

leggen dat de legende gaat over Sampari, de morgenster die ook Venus is genoemd. Lang geleden woonde in het dorp Sopen, Biak Barat, een gezin met verschillende zonen. **(foto)** Een van de zonen heette Mananamakrdi en die had een huidaandoening, een soort schurft die zijn hele lichaam bedekte, waardoor hij een vieze geur afgaf. Mensen konden het niet verdragen om bij hem in de buurt te zijn, en zijn eigen familie verachtte hem. Uiteindelijk konden zijn broers en zussen zijn aanwezigheid niet verdragen en joegen hem weg uit hun huis.

Mananamakrdi liep naar het oosten totdat hij een strand bereikte waar hij een boot aantrof die aan de kust was vastgebonden. Hij zeilde **(foto)** over de uitgestrekte oceaan en landde op het eiland Miokbudi, waar hij besloot daar te gaan wonen. Het eiland was rijk aan sago- en kokospalmen. Mananamakrdi bracht zijn dagen door met het oogsten van sago voor voedsel en het verzamelen van nira (palmsap) met behulp van bamboe, en maakte tuak (een lokaal drankje). Op een avond ontdekte hij dat zijn bamboe kraam leeg was, wat hem woedend maakte. Vastbesloten om de dief te vangen, wachtte hij onder een kokosnootblad. Toen de dageraad naderde, daalde een stralende

entiteit uit de lucht neer in de richting van de kokospalm en Mananamakrdi sprong direct op om de intiteit haastig op te vangen. "Wie ben je?" riep hij uit. ‘Ik ben Sampan, de morgenster’, antwoordde het stralende wezen. 'Laat me los, de zon staat op het punt op te komen.' Mananamakrdi aarzelde om Sampan te laten gaan. Hij verzocht de morgenster om zijn huidaandoening te genezen en hem een mooi meisje als vrouw te geven. Sampan was het daarmee eens, maar adviseerde Mananamakrdi om naar een strand vlak bij het bos te gaan. Daar groeide een Bitanggurboom en Sampan zei: 'Als er een meisje is dat je graag op het strand wilt laten baden, gooi dan een

Bitanggurfruit in de zee. Zij zal je vrouw worden.' Mananamakrdi volgde het advies van Sampan op en bereikte het strand met de Bitanggurboom. Hij zag verschillende meisjes baden, maar geen enkele trok zijn aandacht, totdat hij op een avond een uitzonderlijk mooi meisje in het water zag en dat meisje was Insoraki genaamd. De maarter van de Chief uit het dorp Meokbundi, werd tijdens het baden door de vrucht geraakt. Geërgerd vertrok Insoraki onmiddellijk. Maanden later werd Insoraki, tot ieders verbazing, zwanger, ondanks dat ze niet getrouwd was. Ze beviel van een lachend jongetje genaamd Konori. Mananamakrdi woonde de naamgevingsceremonie bij, en toen Konori hem zag, kroop hij naar Mananamakrdi toe en riep: 'Vader!' Deze openbaring verbaasde iedereen. Insoraki legde uit dat de man met de huidaandoening Konori's vader was. Ten slotte trouwden Mananamakrdi en Insoraki. De mensen van Meokbundi konden de vieze geur van Mananamakrdi's huid echter niet verdragen en verlieten het dorp. Ze walgden van het zien van het zieke lichaam van Mananamakrdi. Meokbundi werd verlaten, alleen bewoond door Mananamakrdi, Insoraki en Konori. Mananamakrdi voelde zich verlaten en herinnerde zich de belofte van Sampan. Op advies van Sampan verbrandde hij droog hout. Toen hij het intense vuur binnenging, gebeurde er een wonder. Manamakrdi kwam tevoorschijn met een totaal gereinigd lichaam en een knap gezicht. Vanaf dat moment bezat Mananamakrdi verschillende krachten en noemde zichzelf Masren Koreri, wat de zuivere mens betekent. Op een dag bad Mananamakrdi en er verscheen een zeilboot. Hij, zijn vrouw en kind vertrokken over de zee. Ze kwamen aan in de buurt van Manokwari, in Mandori, en besloten in het heuvelachtige gebied te gaan wonen. In Mandori waren de ochtenden koud met dikke mist, maar toen de zon opkwam, werd de lucht warm en vervolgens heet. Konori zag de verandering in het weer en riep: 'Vader... Irian! Irian!' Vanaf die dag heet het gebied Irian, wat in de Biakse taal 'heet' betekent en wat het huidige West Papoea is.

Volgens het verhaal dat wordt overgeleverd door de ouderen aan de jongeren, stammen alle mensen op de wereld van één plaats, Mepingamabuki. **(foto)** De naam van die grot betekent berg van oorsprong van de familie der mensheid. De toegang tot de grot, de deur van het huis, was aanvankelijk gesloten. Binnen waren alle levensbehoeften voorradig: eten, drinken, zaaigoed van allerhande planten en bomen en het zaad van allerlei dieren. Alle mensen op de wereld stammen van

één plaats, Mepingamabuki in het oosten, waar de eerste mensen uit de grot kwamen. Lange tijd heerste er rust in de grot, hoe lang weet niemand. En toen wilden ze naar buiten. Waarom? Kregen ze ruzie over de lucht of over het water? Op een dag ontstond boven in de grot een opening als een venster. Het bleef donker en zij lieten een vogel los, die Negelarki heette. Dat is de vogel die tegen het ochtendgloren zingt. Even later kwam hij terug en zong. Toen lieten zij een tweede vogel los, Bifolbafolki, en ook hij kwam spoedig terug en zong. De derde vogel

was Torelbuki, waarvan het geluid de mensen angst aanjaagt en die zich ophoudt bij begraafplaatsen. Die vogel kwam niet terug. Toen meenden de mensen in de grot dat de wereld buiten veilig was, en door de vensteropening scheen wat licht naar binnen. Noemboki gaf zijn oudste zoon Amunadki opdracht de deur te openen met een stok. Hij probeerde het met geweld, maar het lukte niet. Nog drie mensen deden een poging om de deur open te maken, maar geen van allen slaagde. Ten slotte gaf Noemboki de opdracht aan een oude vrouw en aan een jonge maagd, Magainki, die werd beschouwd als 'vrij van alle zonden'. De oude vrouw gaf de stok aan het meisje en beval haar daarmee op de deur van de grot te slaan onder het uitspreken van de woorden

‘sebongamtek mebongamtek’. Toen het meisje gedaan had wat de oude vrouw haar had opgedragen, ging de deur van de grot open. Uit die grot kwamen de oude Noemboki, die de mensen en dingen hun naam gaf, en zijn drie zonen: Amunadki, Wupalki (die wegvloog) en Oliyanki (die wegdreef). Alle mensen ter wereld stammen af van deze drie. Daarom zijn er drie soorten mensen: zwarte mensen, witte mensen en mensen met een huidskleur die het midden houdt tussen wit en zwart. De oudste zoon van Noemboki, Amunadki, leefde volgens de voorschriften van de oudsten, bouwde huizen en legde tuinen aan. De tweede zoon heette Wupalki, die zag geen weg, maakte een geluid als van een vogel en vloog weg, niemand weet waarheen. De derde zoon haalde hout over de rivier, zwom naar hartenlust en op een dag was hij verdwenen, meegevoerd door het water. Amunadki en zijn groep leefde hier jaren en namen toe in getal. Toen trokken zij naar het westen, in de richting waar de zon ondergaat. Na lang trekken kwamen zij aan bij Measronga-

mabugin, de berg der verstrooiing. Het was er bitterkoud en de mensen maakten een groot vuur. De eersten die bij het vuur aanschoven, waren de mensen van Amunadki. Zij heetten voortaan ‘Amungme’, de eerste mensen of de mensen die het eerst bij het vuur zaten. De Amungme is een bevolkingsgroep van ongeveer dertienduizend Papoeaas. De laatste eeuwen leefden ze in zeventien valleien en bergdalen aan de zuidelijke flanken van het centrale hooggebergte van Nieuw-Guinea. De Amungme geloven dat zij de eerste afstammelingen zijn van de oudste zoon van het menselijke ras. Deze mensen leefden in het noorden en zuiden van de centrale bergen van Nieuw-Guinea die altijd eeuwige sneeuw bevatten. Het gebied van de Amungme heette Amungsa. Volgens mondelinge overlevering zijn de Amungme afkomstig uit het gebied Amungme Pagema Wamena in de Baliem-

vallei. Na hen kwamen anderen, die achter de Amungme rond het vuur gingen zitten. Zij hadden het koud en vroegen om vuur, maar kregen stenen. Zij vroegen eten, maar kregen hout. Want de eerste en latere groepen spraken verschillende talen en begrepen elkaar niet. Om die reden gingen zij op die berg uiteen, verschillende kanten op. Naar het westen, naar het noorden, terug naar het oosten en de Amungme naar het zuiden. De eerste mensen Amungme daalden af van de Sneeuwberg of Nemangkawi, wat witte, nietbloedige pijlpunt betekent, maar wat de baarmoeder is dat de papoea levend houdt, het is de moeder van de papoeavoorouder de zogenoemde Carstenszpiramide **(foto vorige pagina.)** en vestigden zich in de drie dalen aan de zuidzijde: Tsinga, Noëmba en Bela. De Amungme **(foto)** kennen vanouds een geheime uitdrukking, die deel uitmaakt van de traditie, woorden waaruit men kracht put en die niet iedereen mag kennen. Alleen ouderen die hun einde voelen naderen, mogen deze woorden overdragen aan hun wettige kinderen. Die geheime woorden luiden: ‘Penebus, de verlosser zal komen. Er woei een breed blad naar het westen, waar het neerdaalde, maar het zal terugvliegen. Zoals een zoete aardappel groeit in de grond, zo zal het opdoemen aan de voet van de bergen. Let op, kijk ernaar uit en wees waakzaam!’ Iedere Amungme verlangt naar vervulling van deze belofte en verwacht dat er een tijd komt van verandering, wanneer we het volmaakte geluk zullen bereiken en zullen aankomen op een plaats waar geen duisternis is, waar het altijd licht is, waar alle voedsel, zoals cassave, zoete aardappelen en vlees rijkelijk voorhanden is, nooit opraakt en juist in hoeveelheid toeneemt. Deze plaats heet Hai Jogon, de staat van geluk. De Amungme willen in contact komen met de bewoners van dat gelukzalige oord, dat wil zeggen Hai Me mensen uit de hemel. Hai Jogon kunnen de mensen levend binnengaan en er eeuwig leven. Werken hoeft men er niet, want alles is er al en er wordt aanhoudend gefeest. Eens zal de deur naar de

hemel opengaan. Die deur bevindt zich aan de kust, daar waar de zee overgaat in de lucht. De mensheid kent drie lagen, die samen de afstand overbruggen tot Hai Jogon, de hemel. Behoudens de eerste mensen, de Amungme (foto), zijn er de Oniol, de kustbewoners die leven aan de benedenloop van de rivieren die door de valleien der Amungme stromen. Dan zijn er de Atenol, de kustbewoners die ver van de Oniol wonen en andere gewoontes hebben. Ten slotte zijn er de Hai Me Naparok, zij die leven aan de grens van Hai Jogon, ook wel aangeduid als Mekawikawi, ofwel witte mensen. Voorbij deze mensen bereikt men de Hai Me of hemelmensen.

Er is nog een ander soort van een oud scheppingsverhaal van Nieuw-Guinea – Irian Baroe – waar in die tijd hongersnood heerst. Op een dag gaat de oude Anansi en zijn zoon Kwekoe Tsin samen op jacht in een groot bos, in de hoop dat ze iets zouden schieten. En werkelijk, Kwekoe Tsin schiet een mooi hert en dat brengt hij naar zijn vader die onder een boom op hem zit te wachten. De oude Anansi is heel blij als hij het hert ziet en zegt tegen zijn zoon: 'Blijf jij hier bij het hert, dan ga ik even een grote mand halen, waarin we het vlees naar huis kunnen

dragen.' Het duurt wel erg lang voordat Anansi terugkomt en Kwekoe Tsin begint ongerust te worden. Kan zijn vader de weg misschien niet meer terugvinden? Eindelijk begint hij te roepen zo luidt hij kan: "Vader! Vader!" Hij hoopt dat zijn vader dit zal horen als hij misschien in het bos verdwaald is. Gelukkig, daar roept een stem tussen de bomen:" Ja, mijn zoon!" In zijn blijdschap roept Kwekoe Tsin nog eens:

"Vader, Vader, hier ben ik!" Hij denkt natuurlijk dat zijn vader Anansi heeft geantwoord. Want hij dacht natuurlijk dat Anansi hem had geantwoord. Hij schrikt ontzetten als daar niet zijn vader maar, maar een reusachtige draak uit het bos tevoorschijn komt! Het beest spuwt vuur **(foto)** en is angtaanjagend om aan te zien! Kwekoe Tsin is zo bang als hij de draak daar in de verte aan ziet komen, dat hij hard wegrent en zich verstopt in een hol onder de grond. Als de draak nu op de plek onder de boom komt, waar het dode hert ligt, is hij woedend. Uit het geroep van 'Vader! Vader!' had hij opgemaakt dat hij hier een mens zou vinden. De draak spuwt vuur naar het hert, trapt met zijn logge poten op het dode dier en verdwijnt daarna weer in het bos. Niet lang daarna

komt de oude Anansi terug met zijn mand, en je kunt begrijpen hoe verbaast hij is, als zijn zoon hem vertelt wat er is gebeurd. 'Hé,' zegt hij, 'wat jammer dat ik er niet bij was! Die draak had ik ook wel eens willen zien. Nu, die wens wordt gauw vervuld, want de draak is nog in de buurt en die komt al snel tevoorschijn als hij mensenvlees ruikt. Ze willen wegrennen, maar de draak grijpt vader en zoon met zijn scherpe klauwen en sleept hen naar zijn hol waarin hij ook nog een massa andere mensen heeft opgesloten. Elke dag zoekt hij de dikste mens eruit, die verslindt hij met huid en haar en elke dag gaat hij opnieuw het bos in om nog meer mensen te vangen. Goed en wel is de draak vertrokken of Kwekoe Tsin zegt tegen de andere gevangenen: 'Ik begrijp niet dat jullie nooit hebben geprobeerd weg te rennente, als de draak het bos ingaat.' Ze kijken hem treurig aan en een magere oude man zegt: 'Ja, dat zouden we wel graag willen, maar het gaat heus niet! Zie je die grote witte haan, daarginds? Die moet de wacht over ons houden en hij doet dat erg goed! Zo gauw we maar de minste beweging maken om weg te komen, begint hij zo luid en doordringend te kraaien, dat zijn meester het duidelijk kan horen waar hij ook is.' Kwekoe Tsin ziet wel in dat het heel moeilijk is om te vluchten. Maar, denkt hij, er moet toch wel iets op te vinden zijn.

Een paar dagen later als de draak weer op roof uit is, roept hij alle gevangenen bij. ‘Hoor eens mannen,’ zegt hij, ‘dit gaat zo niet langer, laten nu eens een middel bedenken om hier weg te komen!’ ‘Ach nee, zucht de oude man, die blijkbaar de woordvoerder van al de anderen is, ‘wij hebben daar al zo dikwijls over nagedacht en over gesproken, maar we zien geen enkele mogelijkheid. Zelfs al zou het ons lukken te ontsnappen, dan nog zou de draak ons gauw weer te pakken krijgen. Want zijn ogen zijn zo scherp dat hij op een afstand van drie mijlen een vlieg over een boomblad kan zien kruipen, en dat niet alleen, hij loopt ook sneller dan de wind. Heus, Kwekoe Tsin, geen mens kan hem ontkomen. Denk er nu maar niet langer over, het helpt je toch niets!’

Maar Kwekoe Tsin denkt er wél over. En omdat hij de slimste mens van de hele wereld is, denkt hij een mooi plannetje uit. ‘Hoor eens,’ zegt hij tegen de anderen, ‘die witte haan **(foto, vorige pagina)** zal er natuurlijk niet aan denken om te kraaien zolang hij maar genoeg rijstkorrels te pikken heeft. In de voorhal staan veertig zakken rijst waarmee de draak ons dacht vet te mesten. Help me nu allemaal om die hiernaartoe te slepen en de rijst over de grond uit te strooien.’ Zogezegd, zo gedaan. En zodra de grond dik met rijst is bestrooid, gaat de haan aan het pikken en pikken dat het een aard heeft. Hij is veel te druk met het pikken van die lekkere rijst om op de gevangenen te letten. ‘Ziezo,’ zegt Kwekoe Tsin tegen de andere mannen, ‘nu allemaal aan het werk om lange, lange touwen te vlechten van hennepstengels! Daar maak ik dan een sterke touwladder van en als die klaar is gooi ik het ene eind omhoog tot in de hemel. De goden zullen zeker wel zo goed willen zijn om dat voor ons vast te houden, terwijl wij naar boven klimmen.’ Terwijl de meeste mannen bezig zijn touw te maken, slachten een paar anderen enkele koeien uit de stal van de draak. Ze braden het vlees, allemaal eten ze daarvan tot ze genoeg hebben, maar Kwekoe Tsin heeft wel gezegd dat ze aan de

beenderen wel wat vlees moeten laten zitten. Daarna moeten ze alle beenderen van de koeien naar Kwekoe Tsin brengen die ze in een grote zak doet. Die zoekt onderwijl de toverviool van de draak op en neemt die onder zijn arm. Eindelijk is de touwladder klaar en Kwekoe Tsin gooit met zijn krachtige arm het ene eind tot in de hemel. En kijk, de goden die de boze draak wel kennen, houden de touwladder stevig vast. Nu klimmen de mannen omhoog, de een na de ander. Ze waren allemaal een eind geklommen en Kwekoe Tsin zet juist zijn voet op de ladder, als de scherpe ogen van de draak zien dat er in zijn huis iets vreemds gebeurt. In een ogenblik staat hij aan de voet van de ladder en begin ertegenop te klimmen. Maar Kwekoe Tsin heeft niet voor niets de zak met beenderen meegenomen. Telkens als het monster te dicht bij hem komt, gooit hij de draak een been toe. En die draak heeft zo'n vreselijke honger dat hij elke keer met zo'n bot de ladder afdaalt om

het beneden rustig af te kluiven. Kwekoe Tsin klimt dan snel **(foto, vorige pagina**) weer verder, maar hij houdt de draak goed in de gaten. Hij houdt die net zo lang bezig tot de zak met beenderen leeg is **(foto).** Dan zijn al de gevangenen al veilig en wel in de hemel aangekomen. Kwekoe Tsin neemt nu de viool ter hand en speelt daarop een lustig deuntje. Hij weet dat het een toverviool is en dat de draak moet dansen als hij de muziek hoort. En jawel, daar klimt het monster al naar beneden en springt als een dolleman heen en weer net zolang tot de muziek ophoudt. Ondertussen is Kwekoe Tsin alweer een eindje hoger geklauterd, en als de draak ook de ladder weer opkomt en snel op hem toekomt, begint Kwekoe Tsin maar weer te spelen. En roef... daar glijdt het monster weer naar beneden om op de grond een dansje te maken! 't Is toch zo'n grappig gezicht, zoals hij daar rondspringt. Maar Kwekoe Tsin heeft geen tijd om te lachen. Hij moet snel zien boven te komen, en zo gauw mogelijk. Opnieuw speelt hij weer een deuntje en telkens opnieuw gaat de draak naar beneden om te dansen. Maar als Kwekoe Tsin bijna boven is en de draak weer tegen de ladder opklimt, doet hij dat zoveel vlugger dan Kwekoe Tsin, dat het op het laatste stuk weinig scheelt, of de draak had hem toch nog ingehaald. Hij stak zijn klauw al

uit om zijn slachtoffer te grijpen... maar Kwekoe Tsin kan nog net zijn mes pakken en hij snijdt de ladder door, vlak onder zijn eigen voeten. De draak ploft al vuurspuwend naar beneden en valt te pletter op de rotsen van zijn hol, terwijl Kwekoe Tsin onderwijl vlug door de goden omhoog wordt getrokken, zodat hij veilig in de hemel is. De goden zijn zo ingenomen met zijn wijsheid en zijn dapperheid en vinden het zo prijzenswaardig dat hij eerst alle andere gevangenen had gered, voordat hij aan zichzelf dacht, dat ze besluiten dat hij voortaan de zon zal zijn, de bron vanwaar alle licht en warmte over de aarde straalt." Zijn vader Anansi werd de maan en al de andere verloste gevangenen van de draak veranderden ze in sterren. Voortaan ontvangen die allen dus hun licht van Kwekoe Tsin want zonder hem betekenen ze niets.

Biak is een eiland van Indonesië gelegen in de Geelvinkbaai in de Indonesische provincie Papoea, en tevens de hoofdstad van het eiland, Biakstad. Samen met Numfor en de Padaido eilanden vormt Biak het Indonesische district (kabupaten). Het belangrijkste verhaal in Biak Numfur gaat over Manarmakeri, een voorvader in wie alle mythische helden van Biak worden belichaamd. Ik zal u dat verhaar vertellen. Op een heuvel in West Biak leefde een man, Jawi Noemjado genaamd. Aan de voet van de heuvel ligt, aan het riviertje de Sopendo, het kustdorp Sopen. Voor de Biakkers is dit een heilig dorp, want hier ontstonden al hun mythen en hier komen al hun helden vandaan. Boven had Jawi Noemjado een tuin aangelegd, die hij beplantte met knolgewassen en omgaf met een sterke omheining. Op zekere dag merkte hij dat een varken in zijn tuin van de knollen had gegeten. Jawi hield een nacht lang de wacht en betrapte het varken. Hij raakte het beest met zijn speer en het varken zei toen met een menselijke stem: 'ja mnai' (ik houd op) en verdween. Sindsdien heet de heuvel in kwestie Jamnaibori. De volgende morgen volgde Jawi het bloedspoor van het varken tot hij bij een diepe grot kwam. Binnen lag een mooi pad en scheen een helder licht. In de verte hoorde hij zingen en juichen. Een stem sprak tot Jawi: 'Heb je hen herkend, dat zijn je overleden familieleden.' De grot bleek een verbinding tussen de mensenwereld en het zielenland te zijn. Jawi zag een massa mensen in een reusachtig, fraai dorp. Mannen en vrouwen zongen en dansten. Hij zag geen enkele oude man of vrouw, alleen jongelingen en meisjes. Jawi wilde blijven, maar de stem zei: 'Jouw tijd is nog niet gekomen, je bevindt je nog in

de omhulling en bent nog onderworpen aan slaap en honger. Hier is de plaats van hen die daarvan vrij zijn. Dit is Koreri, dat is Biaks voor 'de toestand waarin men de oude huid heeft afgeworpen', een metafoor voor staat van volmaaktheid of heilstaat. Jawi verzonk in droefheid, omdat hij geen deelhad aan Koreri. Hij had geen lust meer om zijn tuin te verzorgen en staarde de hele dag verwezen voor zich uit. Zo werd hij een grijsaard **(foto)**. Hij verwaarloosde zijn lichaam, kreeg een huidziekte en werd daarom door de andere mensen Manarmakeri, de Oude Schurftige, genoemd. In de ziel van de oude man woelden deze gedachten: het zielenland en de hemel zijn volmaakt, alleen deze wereld nog niet, want er is nog nacht en alle mensen bevinden zich nog in de omhulling. Daarom zocht hij Koreri voor de mensen. Hij daalde de heuvel af naar het dorp Sopen. De mensen van Sopen bespotten hem om zijn afzichtelijke uiterlijk en wilden niet luisteren naar zijn ervaringen. Manarmakeri stapte in een prauw en voer naar de Padaido eilanden, een kleine archipel op de rand van een atol ten zuidoosten van Biak. Op het eilandje Meok Wundi wijdde hij zich aan het tappen van palmwijn. Op zekere morgen klom hij naar de top van zijn kokospalm en ontdekte dat zijn palmwijn was opgedronken. Die dag maakte hij een stellage rond de boom en daar overnachtte hij om de dief te betrappen. Tegen de morgen zag hij een groot licht: de Morgenster daalde uit de hemel naar de top van de kokospalm om daar van de palmwijn te drinken. Manarmakeri greep haar vast en zei: 'Eindelijk heb ik je te pakken.' Hij wilde haar niet loslaten en de Morgenster zei: 'Laat me gaan, want dat wat voor mij gevaarlijke is op komst.' Ze doelde op het aanbreken van de dageraad. Manarmakeri zei: 'Ik laat je niet los voor je mij jouw geheim hebt

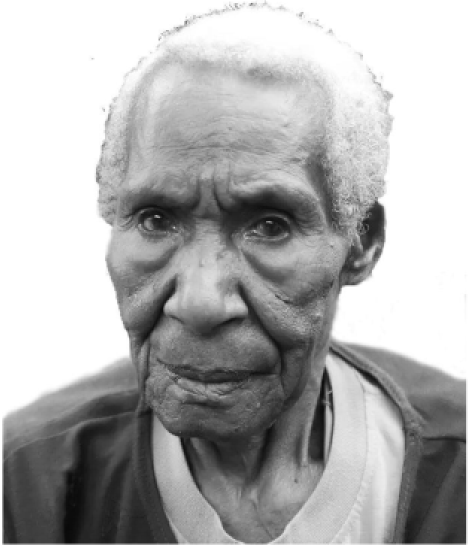

onthuld.' Toen begon de Morgenster te vertellen: over de geheimen van overvloed, eeuwig leven en de komst van Koreri, 'het heil'. De schitterende Morgenster: 'Opdat de opstanding van de doden een feit worde, ga heen, neem de vrucht van de bintangoer, bespuit die met uw zaad en werp de vrucht naar prinses Insoraki. Zij zal zwanger worden en een zoon baren, die Manarbew, 'de vredebrenger', zal heten. 'Dat kind zal de opstanding en het eeuwig leven bewerken.' Manarmakeri deed wat hem gezegd was en prinses Insoraki, maarter van het plaatselijke dorpshoofd, baarde een zoon die Manarbew heette. In het dorp wist men niet wie de vader was, maar het kind wees Manarmakeri aan. Omdat niemand kon aanvaarden dat de schone Insoraki de bruid was van deze schurftige oude man, verliet iedereen het eiland. De Biakkers vertrokken in alle richtingen en vestigden zich langs de kusten van het vasteland (NieuwGuinea). Manarmakeri moest op de

voorgalerij van het huis blijven, want hij mocht van Insoraki niet met haar slapen. Wel zorgde hij ervoor dat de hut dagelijks vol was met voedsel. Op een morgen ging Manarmakeri vissen aan het strand. De Morgenster had hem verteld dat hij een groot vuur moest maken van ijzerhout. Hij stak een ijzerhoutboom in brand en sprong in de vlammen. Zijn oude huid verbrandde en hij stapte uit het vuur als een schone jongeman. De huidschilfers waren veranderd in borden van oud porselein, schelpen armbanden, kralen en andere 'schatten'. Hij liep langs het strand, wierp zijn visspeer en spietste vis in overvloed. Manarmakeri kreeg na zijn vuurproef een nieuwe naam, Manseren Manggundi (de Heer zelf, de Machtige), en deelde zijn zegeningen uit. Er waren er die veel sago ontvingen, zoals de bewoners van het vasteland. Biak kreeg weinig sago, maar Manggundi wierp er koraalsteen, een pootstok en een bijl heen: de Biakkers zouden op de kalkachtige bodem hard moeten werken. Manseren Manggundi tekende een prauw in het zand en meteen gleed die in zee. Daarmee voer hij de familie van zijn vrouw achterna, naar het eiland Arwa (Japen). Hij liet zijn prauw op het droge trekken en eiste dat

schoonmoeder op het strand zou gaan liggen om als onderlegger te dienen. Ze zou dan zeker sterven, maar weer worden opgewekt door Manarmakeri. Hij had immers van de Morgenster het geheim leren kennen van leven en dood. De prauw zou zijn veranderd in een schitterend paleis en daar zou dan Koreri zijn aangebroken. Maar de familie wilde hem niet ontvangen en Manarmakeri trok naar het oosten. Hij voer de rivier de Mamberamo op, deed het eilandje

Kumamba **(foto)** (boven Sarmi) aan en bezocht Tabi (Zonneland, de Humboldtbaai). Daarna voer hij terug (naar de Geelvinkbaai). Omdat Manarbew wilde spelen, gooide zijn vader een steen in het water en daar verrees het eiland Numfor, met een strand van wit zand, waar zijn zoon zich kon vermaken. Manarmakeri plantte vier stokken in het zand en daaruit werden de vier clans van Numfor geboren. Manseren Manggundi wilde zijn geheimen openbaren aan de bewoners van Numfor en vroeg hun: ‘Wat kunnen we het beste doen?’ Een bejaarde vrouw gaf als santwoord: ‘Onze mannen zullen pagaaien maken, wij vrouwen gaan matten vlechten en we zullen die voor voedsel ruilen op het eiland Arwa.’ Met dit antwoord beslisten de mensen zelf over hun lot: ze zouden moeten roeien en werken en rondzwerven om voedsel te

zoeken. Toen vroeg hij: 'Wanneer iemand sterft, zal hij dan terugkeren naar het leven?' De oude vrouw antwoordde: 'Dood is dood.' Toen Manseren Manggundi dit hoorde, vervloekte hij het eiland Numfor en daarom vindt men er geen sago. Omdat de mensen zijn bedoeling niet begrepen, vertrok hij naar het westen om, wanneer zijn tijd gekomen is, terug te keren. Pas dan zal Koreri aanbreken.

.

Indonesië heeft gedurende 40 jaar bezetting van West Papoea de bevolking op velerlei manier onderdrukt, mishandeld en gedood, er zijn te veel voorbeelden om hierop te noemen. Indonesië heeft West Papoea van haar rijkdommen onteigend, volksstammen van hun grond

beroofd en gedwongen te verhuizen naar plaatsen waar ze door ziektes en honger getroffen werden. Velen vluchtten naar Papoea New Guinea met een onzekere toekomst. Hun land wordt onteigend door de overheid ten behoeve van transmigranten. Vele nieuwe ziektes zijn ingevoerd, die veel slachtoffers maken, de meest recente is AIDS. De Papoeabevolking wordt hierdoor geminimaliseerd. De schrijvers van het Rapport gebruiken vaak de term Genocide, of Volkenmoord. Uit het vele materiaal, dat goed gedocumenteerd is, kan niet anders geconcludeerd worden dan dat de Indonesiërs Genocide in West Papoea plegen met het doel het Papoeavolk **(foto)** te doen verdwijnen

uit van West Papoea. Ik hoop, en met mij hopen vele vrijheidslievende mensen dit en zeker het Papoeavolk, dat de aandacht van de wereld zich niet verslapt maar zich blijvend richt op dit onschuldige West Papoeavolk, opdat de Papoeaas niet van de aardbodem verdwijnen, maar eens een eigen plaats mag hebben onder de vrije volken van de wereld. Want dat is het ideaal, waarvoor onze beste Papoeazonen en beste Papoeadochters hun leven hebben opgeofferd. Als laatste wil ik u het rapport laten lezen wat de gerenommeerde Amerikaanse Yale Law School uitbracht in november 2003. Dit rapport gaat over de betrekking tot de mensenrechtensituatie in West Papoea sinds de inlijving van het gebied door Indonesië, na de zogeheten “Act of Free Choice” in 1969. De titel van het Rapport luidt: ‘Indonesian Human Rights Abuses in West Papua: Application of the Law of Genocide to the History of Indonesian Control.’ De Nederlandse vertaling luidt ongeveer als volgt: ‘Indonesische Mensenrechtenschendingen in het westen van Papua: Toepassing van de Wet van Genocide op de Geschiedenis onder Indonesisch Bewind.’ Het rapport gaat uitvoerig in op de door Indonesië in de loop van veertig jaar bezetting (1963 – 2003) begane wandaden, gemeten naar Internationale normen met betrekking tot genocide. Het is echt wat je onparlementair touwtrekkerij zou noemen, dat volgde tussen Nederland en Indonesië over de toekomst van het gebied. Nederland stoomde de Papoea´s klaar voor hun onafhankelijkheid, gaf hun Nieuw-Guinea Raad, hun Nationale Vlag en Volkslied. Maar Indonesië, vooral Soekarno **(foto)**, zat dat niet lekker en kreeg bijval van de Sovjet-Unie, hetgeen de Amerikaanse president Kennedy weer zenuwachtig maakte. De invloed van het communisme in Zuid Oost Azië baarde Kennedy **(foto, volgende pagina)** zorgen en door Amerikaanse druk is Nederland ten slotte gezwicht en stemde toe in het zogeheten Bunkerplan dat later de New York overeenkomst tussen Nederland en Indonesië zou worden. Het resultaat was de overdracht van het land middels de gemanipuleerde volksraadpleging. In dit vervolg ga ik

verder in op enkele van de Indonesische wanpraktijken in West Papoea met alle vreselijke gevolgen van dien voor de Papoeaas. Het Rapport bevat veel meer gevallen dan die ik hier kan noemen, rest de vraag of deze vallen binnen de Conventie van Genocide die genocide omschrijft als vormen van 'vogelvrijverklaarde daden toegepast op volks-, etnischeras- en religieuze groepen als zodanig'. Indonesië begon al halverwege 1960 met plannen het land te laten volstromen met migranten uit andere delen van de archipel. Spoedig na de overname van het gebied werden de Papoeaas dan ook met geweld gedwongen te verhuizen om plaats te maken voor Indonesiërs. In het begin waren dat ex-militairen met hun gezinnen, die zich gewapenderhand konden verdedigen, mocht er verzet van de landeigenaren komen. Het gebied is in 1969 dan nauwelijks door de VN overgedragen aan Indonesië of de militairen beginnen met hun brute geweld tegen de bevolking. Het begint al in 1968, toen worden er drieëntwintig politieke leiders van de Papoeaas door de Indonesiërs uit het gevang gehaald en doodgeschoten. Er gaan ook Indonesische mariniers naar Nieuw-Guinea om de orde te handhaven onder het motto: Wie niet voor ons is wordt doodgeschoten. Zo heeft ABRI van de Udayana Divisie in mei 1970 huisgehouden in een aantal dorpen in West Biak, waarbij de hoogzwangere Maria Bonsapia wordt doodgeschoten. Haar buik wordt met een bajonet opengereten en de baby in stukken gesneden in aanwezigheid van tachtig dorpsbewoners. *Krantenbericht: Op 12 november 1970 zijn teruggezonden naar West-Irian de navolgende Papoeavluchtelingen: Menase Pord, Agus Demena, Amozor Jakari, Laurens Aubuay, Mozes Tier, Decky Manawas. Nico Taumbarap en Piet Manopo. Twee dagen later trof eenzelfde lot Peter Bonsapia. zijn vrouw en drie kinderen. Bonsapia stond bekend als een van de leidende verzetsmensen op West-Irian na de Indonesische machtsovername, reden waarom hij op den duur genoodzaakt werd de vlucht naar het oostelijk deel van het eiland te nemen. De Australische regering heeft deze politieke banneling echter overgedragen aan de Indonesische autoriteiten zodat voor zijn leven*

moet worden gevreesd. Een aantal soldaten verkrachten en doden vervolgens haar zuster. Zij vertellen de aanwezigen ten onrechte, dat zij in het Lerehdistrict vijfhonderd mensen hadden doodgeschoten. Zo vallen in juni 1970 de leden van de rode en groene baretten van de ABRI de dorpen Wusdori en Krisdori aan in West Biak, die van OPM- de Organisasi Papua Merdeka- sympathie zijn beschuldigd. Zij dwingen alle mannen, in totaal vijfenvijftig, op een open plek en schieten hen dood voor de ogen van vrouw en kinderen. De volgende dag arresteren ze dertig andere mannen uit de omliggende dorpen, dwingen hen in prauwen te stappen, binden hen vervolgens aan handen en voeten, verzwaard met zware stenen, en op volle zee worden ze eruit gegooid om een verdrinkingsdood te sterven. Het brute optreden van ABRI tegen onschuldige mensen wekte woede en protest onder de bevolking. Het gevolg was dat veel jonge Papoeaas zich aansloten bij het Nationale Bevrijdingsleger (Tentara Pembebasan Nasional, TPN) om tegenstand te bieden aan de ABRI. Op 1 juli 1971 hebben vrije Papoeaas, de Defacto Regering van de Republiek West Papoea geproclameerd (onder leiding van Seth J. Rumkorem en Jacob H. Prai) vlak bij de grens met Papoea New Guinea als protest tegen de oneerlijke uitvoering van het New York Akkoord van 15 augustus 1962. De militaire inlichtingendienst Kopkamtib, kreeg de opdracht om vooraanstaande, opstandige Papoeaas op mysterieuze wijze te laten verdwijnen (lees: te doden), zoals Marthin Luther Waren, Mimi Fatahan, Baldus Mofoe, Arnold Ap, Eduard Mofoe, et cetera. De bevolking van de Wisselmeren, de Ekari´s behoren tot de vurige tegenstanders van de Indonesiërs. Zij kwamen al vroeg in opstand in 1968 en 1969. Zij moesten helaas hun tegenstand bekopen met veel slachtoffers in de strijd. Maar de Indonesiërs bedachten een effectiever middel om deze ongehoorzame bevolking af te straffen. In 1972 brak er een ziekte uit in het gebied van de Ekaristam. Deze werd veroorzaakt door geïnfecteerde varkens uit Bali die besmet waren met blaasworm, een parasiet die zich nestelt in de ingewanden en de hersenen. De blaasworminfectie werd één van de belangrijkste doodsoorzaken in het gebied. Een kwart van alle kinderen raakte ermee besmet. Het ergste was dat de import van effectieve medicijnen tegen deze ziekte door de overheid werden verboden. De aanvankelijk als 'vredesgeschenk bedoelde varkens uit Bali zaaiden dood en verderf in het gebied van de Ekaristam **(foto)** om vervolgens zich uit te breiden naar de Baliem en zelfs over de grens met Papoea New Guinea. Geslachtsziektes die

voordien onbekend waren werden ingevoerd en maken veel dodelijke slachtoffers. Bovendien tasten ze de fertiliteit van zowel de man als vrouw aan. Het gevolg is minder geboorten. Ziektes als malaria, framboesia, kinkhoest en mazelen, komen nu veel frequenter voor dan voorheen in de Nederlandse tijd, toen de bestrijding ervan zeer strikt werd uitgevoerd. Recentelijk is de ziekte AIDS ingevoerd, die via seksueel contact met HIV/AIDS besmette patiënten of besmet bloed

overgedragen wordt. In Papoea is de verspreiding van AIDS veel sneller gegaan dan in andere delen van Indonesië door de vrije seksuele omgang onder leden van bepaalde Papuastammen. In 2002 waren er op honderdduizend mensen 20,4 besmet, terwijl in andere delen van Indonesië dit getal 0.4 was op de honderdduizend mensen. Ongeveer 40% van de besmetting bevindt zich in West Papua. Exploitatie van land, rijkdommen en arbeiders in Indonesië mogen de strijdkrachten zogenaamd ten dienste staan van het volk, dus ook zij kunnen zich de rol toe eigenen in de bijdrage aan de opbouw van het land, door zich te bemoeien met onder andere de exploitatie van de rijkdommen van het land samen met de andere overheidsorganen. In 1980 nam de olievoorraad af, waardoor veel arbeiders, vooral Papoeaas, plotsklaps zonder werk kwamen te zitten. Maar het vervelende was dat ze werden

vervangen door Javaanse krachten, die zogenaamd beter geschoold waren dan de Papoeaas. Hiertoe kwamen tweeduizend Javaanse families het land binnen. Zij werden geplaatst op twee terreinen bij de olievelden. Deze praktijken werden gerapporteerd door een Amerikaanse professor die in 1980 het gebied bezocht. Inmiddels was daar het succes van de koper- en goudmijn Tembagapura van de Amerikaanse mijn gigant Freeport McMoran. Het Rapport meldt tevens dat in 1982 slechts 200 Papoeaas werkzaam waren en wel zo'n vierhonderd

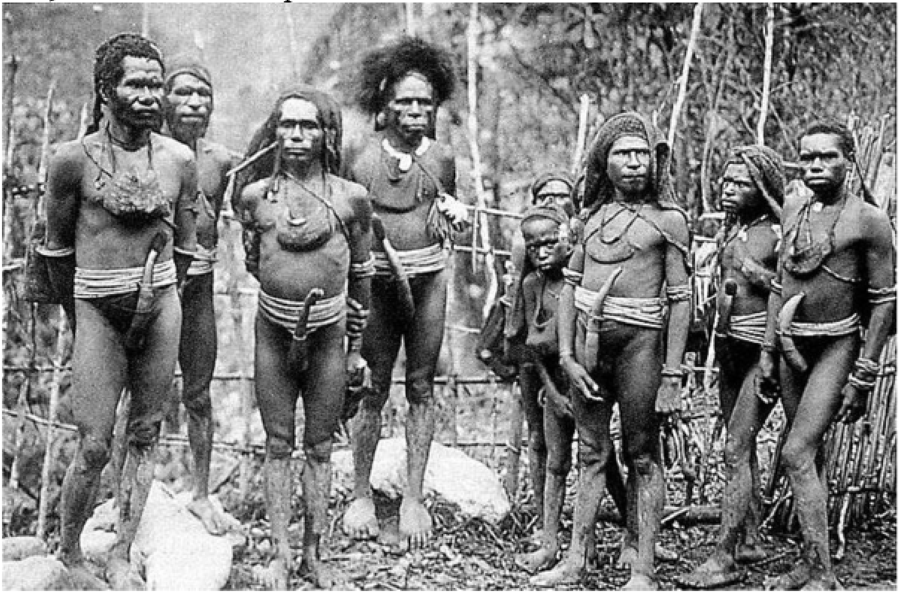

tweeënvijftig buitenlanders en achttienhonderdzestig Indonesiërs. Omdat het areaal waar de Amungme **(foto)** woonde tot het concessiegebied behoorde moest de Amungme gedwongen verhuizen van de koele droge hooglanden naar de drassige moerasgebieden in het laagland aan de kust. Zij werden daar geplaagd door de malariamuskiet en stierven bij honderden. De Amungme stierf niet alleen aan ziektes, maar ook aan honger, omdat ze verjaagd waren van hun akkers en terechtkwamen in onvruchtbaar gebied dat moeilijk als landbouwgrond te bewerken was. Protesteren hielp niet want dan kreeg je het leger op je dak met alle verschrikkelijke gevolgen van dien. Niet alleen de Amungme is van zijn grond beroofd, ook andere delen van het land, zoals in Manokwari, Jayapura, Biak, Merauke, Nabire. Kortom in het gehele land worden de Papoeaas verdreven van hun eigen land en

vervangen door Javaanse boeren die het land bewerken als plantages. Dat was immers de wens van de Indonesische leiders: het land moest de voorraadschuur voor Indonesië worden. Deze kwalijke politiek ontneemt de Papoeaas van hun traditionele bestaansrecht als jagers en landbouwers, als ladangboeren van zwerflandbouw, dit is een kleinschalige vorm van landbouw, waarbij een stuk grond een of enkele jaren gecultiveerd wordt, waarna het wordt verlaten om een nieuw stuk grond te ontginnen. De grond ligt daarna zo lang braak dat de natuurlijke begroeiing weer terug kan keren. De Papoeaas verliezen

niet alleen hun land maar ook hun cultuur als jagers. In het Asmatgebied (foto in het zuiden werden de Papoeaas door het leger gedwongen om te werken in de houtkap, nota bene op hun eigen grondgebied. Degenen die weigeren te werken voor de houtkap zouden worden gearresteerd en mishandeld. De Asmatters, bekend om hun kunstzinnige houtsnijwerk ondergingen een metamorfose in hun normale levenspatroon in hun dorpen. Zij waren niet meer vrij om hun

akkers te bewerken of sago te kloppen voor hun gezinnen en hun houtsnijwerk te vervaardigen. Zij leden dan ook honger, want het karige loon dat ze verdienden was niet toereikend om hun grote gezinnen te onderhouden. Niet alleen in het Asmatgebied werden de mensen gedwongen om voor het leger zware arbeid te verrichten, ook in het Paniaigebied in het noorden moesten de mensen vanaf 1982

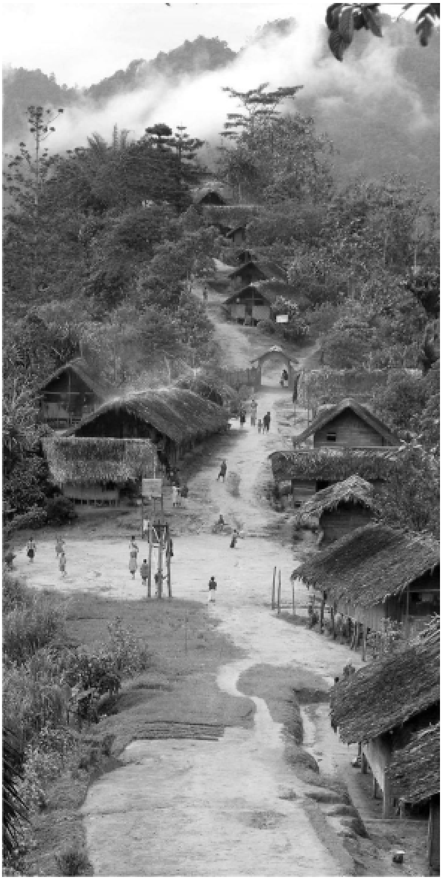

gedwongen werken voor het leger voor het zogeheten 'Drie Meren project, zonder vergoeding'. Alle mannen, jong en oud deden mee, met uitzondering van de onderwijzers. Zij moesten de veiligheid van het gebied bewaken en als er een dorpsgenoot niet verscheen werd het gehele dorp gestraft door het betalen van boetes of ondergaan van marteling. Gedurende 1982 hebben de militairen harde campagnes gevoerd tegen de Papoeaas, zowel tegen de OPM als tegen de gewone burgers in het gehele land. In 1981 hebben de militairen de zogeheten Operatie Schoonvegen ingevoerd, waarbij familieleden van OPM-ers werden bedreigd met strenge straffen, indien zij hun familie hand- en spandiensten verleenden. Vrouwen van OPM-ers werden verkracht of gedood. De Operatie Sapu Bersih was bedoeld om het grensgebied schoon te vegen van OPM-activiteiten, zodat Javaanse en andere Indonesische boeren er zich veilig konden vestigen. De gronden werden onteigend, zonder vergoeding aan rechtmatige eigenaren. Deze operatie vond in de zomer van 1981 in het Centrale Bergland plaats. In augustus werd het dorp Madi in Paniai gebombardeerd, waarbij gebruik werd gemaakt van napalmbommen. Er vielen daarbij vijfentwintighonderd slachtoffers, al spreken andere

berichten van dertienduizend doden. Op 6 juli 1998 om 5 uur ´s ochtends openden Indonesische militairen en politie het vuur op een menigte die rondom de watertoren van Biak, de Nationale Papoeavlag, de Morgenster, hesen. Zij dwongen de mensen op hun buik te gaan liggen vervolgens liepen zij over hun ruggen. Volgens het rapport vielen veel gewonden en werden er acht mensen gedood en drie anderen verdwenen. Andere berichten spreken echter van meer dan zestig doden en tientallen gewonden. Overlevenden werden volgens het Rapport vervoerd met een marine boot de zee in en vervolgens in jute zaken gestopt, verzwaard en in zee geworpen. Een week later dreven ze af aan de kust. Ook in andere plaatsen werd gedemonstreerd en de vlag gehesen, o.a. studenten van de Cenderawasih Universiteit in Jayapura. Een student werd doodgeschoten en een andere raakte zwaargewond. Een rapport van Amnesty International van 1984 meldt dat het leger en de politie verdachte personen van OPM-sympathie zomaar arresteerden of na het hijsen van de Papoeavlag. Velen werden vaak heel lang vastgehouden zonder enig bewijs dat ze betrokken waren bij de strijd. De meeste gevangenen kwamen nooit voor de rechtbank. Degenen die wel moesten verschijnen, kregen hoge straffen opgelegd, zelfs levenslang. Politieke gevangenen in West Papoea ondergaan meestal gruwelijke mishandelingen, zoals elektrische schokken, mishandeling met geweerkolven, slaan en schoppen, worden gedwongen urine te drinken of het hoofd in de wc-pot onder te dompelen. Gevangenen worden ook dood aangetroffen door vergiftiging. Anderen werden gedurende acht uur in drums met water gestopt en vervolgens weer acht uur in de hete zon gezet. Andere gevallen zijn bekend waar gevangenen in het donker in containers vastgehouden werden in het bergland waar ´s nachts de temperatuur rond het vriespunt is. De arrestatie van Arnold Ap en Eduard Mofoe in 1983, die later op 26 april 1984 werden vermoord, in zee geworpen en op het strand werden gevonden was ook een zaak zonder enige vorm van proces. Zo ook de zaak Theys H. Eluay **(foto)** die op 10 november na een diner bij het leger

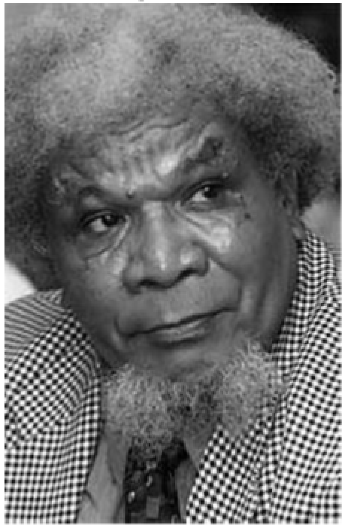

onderweg naar huis door hetzelfde leger werd ontvoerd en vermoord. Ook zijn chauffeur werd omgebracht, zijn lichaam is nooit meer gevonden. Ondanks de vele protesten van binnen- en buitenland met betrekking tot buitenrechtelijke doodvonnissen, gaat Indonesië door met voltrekking van zulke doodvonnissen en het laten verdwijnen van verdachte personen. Het Vijfjaren Plan van Indonesië van 1984 voorzag in een transmigratieplan voor West Papoea waarvoor vierentwintig vruchtbare regio's met een totaal areaal van 700.000 ha. gereed moest worden gemaakt voor de opvang van duizenden kansarme families uit andere delen van Indonesië. Dit traditionele land werd van de rechtmatige eigenaren/stammen onteigend en aan de transmigranten gegeven. In het midden van 1986 bracht Indonesië bijna achtentwintigduizend families over naar West Papua. Vanaf het einde van 1970 tot dat jaar ging het in totaal dus om bijna honderdveertigduizend transmigranten. Tot 1988 financierde de Wereld Bank tien procent van de Indonesische transmigratie-programma's met een totaal van zeshonderdvijftig miljoen dollar aan leningen. In dat jaar werd nogmaals een bedrag van honderdvijftig miljoen dollar verstrekt om de reeds opgezette programma's te financieren. En wat gebeurde er met al die transmigranten? Volgens een Franse studie in 1989 was tachtig procent van de transmigratienederzettingen in West Papoea mislukt: ze voldeden niet aan de gestelde levensstandaard waaraan de bewoners moesten voldoen. De transmigratieprogramma´s beroofden de West Papoea´s van hun land en verplichtte hen te verhuizen naar plekken langs de erven van de Indonesische transmigranten. Zoals bekend hebben de Papoea´s geen enkele vergoeding ontvangen voor hun land. Bovendien was de regel dat er één Papoeagezin mocht wonen tussen negen Javaanse gezinnen, dus de West Papoea´s vormden de minderheid. Kortom, de Papoea´s hadden geen enkele zeggenschap in het verdelen van grond of wat dan ook binnen de transmigratiekampen. Zij voelden zich weggedrukt door de nieuwkomers, voelden zich bovendien helemaal niet thuis in dat milieu en vluchtten naar de rand van de steden als arme rechtelozen, wier gronden werd ontnomen. Ook in de steden zijn de Papoeaas gemarginaliseerd als tweederangsburgers in eigen land. Naast de officieel door de overheid ingebrachte transmigranten, hebben de Papoea´s te maken met de spontane migratie uit andere delen van Indonesië. Deze spontane transmigranten vestigen zich overal in het gehele land zonder vestigingsvergunning. Zij

bedreigen het bestaansrecht van de Papoea´s, omdat zij zich storten op traditionele bronnen van bestaan van de Papoea´s, zoals visserij, klein landbouw, etc. Terwijl de Javaanse en andere toestroom van Indonesiërs naar West Papoea in grote omvang toenam, ontvluchtten de West Papoea´s hun eigen land naar Papoea New Guinea door de repressie van de Indonesiërs. Die vlucht begon al sinds 1963 bij de komst van de Indonesiërs. In 1984 was er een opstand van de OPM. Het leger begon hardhandig op te treden en zo vluchtten er in februari driehonderd vluchtelingen. Dat aantal was gestegen tot zesduizend in april. Later was het getal gestegen tot tienduizend. De opvang gebeurde in grensstreken in zowel het noorden als in het zuiden. Die opvang ging niet altijd soepel, omdat de West Papoea´s niet werden beschouwd als echte vluchtelingen, maar als illegale grensoverschrijders, 'illegal border crossers', al konden ze wel degelijk bewijzen dat ze vervolgd en gemarteld waren. Sommige vluchtelingen zijn door PNG-regering teruggestuurd naar West Papoea waar zij alsnog vermoord werden via mysterieuze verdwijningen.

OOK IK BEN EEN BLANKE PAPOEA

IN DIT BOEK OVER PAPOE-AAS VERTELT DE AUTEUR OVER DE TERRA INCOGNITA IN NEW-GUINEA VOOR WAT HET LAND EN VOLK BETREFT. DE 86-JARIGE AUTEUR HEEFT IN ZIJN LEVEN VEEL EXOTISCHE VOLKEN BEZOCHT ZOALS DE DOGON IN MALI, DE PADAUNG IN BIRMA / MYANMAR, DE UTA INDIANEN IN UTAH EN DE PAPUA IN HET HUIDIGE INDONESIE. VOORAL HET LAATSTE VOLK HEEFT DE ONTWIKKELINGEN VAN ANDERE VOLKEREN IN DE LAATSTE DUIZENDEN JAREN VOLLEDIG GEMIST. NAAKT EN MET PRIMITIEVE HULPMIDDELEN LEEFDEN ZE DAAR, EEN MET DE NATUUR, IN DE ONDOORDRINGBARE OERWOUDEN EN ZOMPIGE MOERASSEN. PAS IN DE LAATSTE EEUWEN PROBEREN ZE ZICH TE MODERNISEREN EN ZOEKEN ZE IN EEN OEROUDE EN UNIEKE VERBONDENHEID MET HUN GROND, VOOROUDERS, STAM EN VOLK EN PROBEREN HUN WEG TE VINDEN IN DE HUIDIGE WERELD.

ISBN 9789079298464

JUSTBOOKS

SPAANSEPOORT 65
3011 MN ROTTERDAM